

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Pohled na mediaci v rozvodovém řízení

Bc. Ivo Hnid'ák

Vedoucí diplomové práce:

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Praha 2020

Prague college of psychosocial studies

View of mediation in divorce proceedings

Bc. Ivo Hnid'ák

The diploma thesis work supervisor:

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Praha 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Práce nebyla využita k získání stejného nebo jiného titulu nebo titulu neakademického.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své diplomové práce ke studijním účelům.

V Praze dne 31. 7. 2020

.....

Bc. Ivo Hnid'ák

Poděkování

Rád bych poděkoval panu doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi, Ph.D. za všechny cenné rady, ochotu a trpělivost při odborném vedení mé diplomové práce. Dále děkuji respondentům z řad rozvedených párů za ochotu se zapojit do výzkumného šetření. Velké díky patří osloveným mediátorům, kteří mi zprostředkovali kontakt s respondenty.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá pohledem na mediaci v rozvodovém řízení v rámci sociální práce. Práce je členěna na teoretickou a praktickou část. V úvodu teoretické části je popisována rodina a manželství. Dále práce řeší obecné i specifické informace o mediaci jakožto nástroji pro urovnání manželských problémů či pokusu o mimomanželské vyrovnání v rámci rozvodu, tím i uspořádání rozpadající se rodiny. Následuje kompletní průřez rozvodem, jsou zde popsány druhy, příčiny, rozvodové řízení, mimosoudní vyrovnání, otázky neplatičství výživného, porovnání statistik rozvodovosti u nás i v jiných zemích.

Praktická část vychází z dotazníkového šetření, u vybraných respondentů bylo cílem pomocí standardizovaného dotazníku zjistit, zda lidé z rozvedených párů měli vůbec povědomí o mediaci či zda využili služeb mediátora (a jak byli případně spokojeni). Výsledky budeme ověřovat statistickou metodou chí-kvadrátu, s možností závěrečné komparace mužů a žen a jejich pohledů na danou problematiku dle získaných dat. Porovnávat budeme i na základě demografických údajů našich respondentů.

Klíčová slova:

Rodina. Rozvod manželství. Manželství. Mediace. Sociální práce.

Abstract

The thesis deals with the view on mediation in divorce proceedings within social work. The thesis is divided into theoretical and practical part. In the introduction to the theoretical part, family and marriage is described. Further the thesis deals with general and specific information about mediation as an instrument used for marriage problems settlement or for attempts of extramarital settlement within divorce and for the arrangement of a crumbling family. The complete cross-section of a divorce follows and the types, consequences, divorce proceeding, out of court settlement, the questions of non-payment of maintenance, the comparison of divorce rate in our country and also in foreign countries are described here.

The practical part comes out of the questionnaire survey, at selected respondents the aim was, with the help of the standardized questionnaire, to find out if the people from divorced couples had the knowledge of mediation or whether they used the services of a mediator (and how were they satisfied eventually). We will verify the results using a statistic method of a chi square, with the possibility of the final comparison of men and women and their views on these problematic according to gained data. We will also compare based on demographic details of our respondents.

Keywords:

family, divorce, marriage, mediation, social work

Obsah

Úvod	9
1 Charakteristika manželství.....	11
1.1 Rozvod manželství	14
1.2 Příčiny rozvodů	15
1.3 Důsledky rozvodu	17
1.4 Výživné	17
1.4.1 Proces úpravy poměrů u neproletých dětí	19
1.4.2 Druhy životních úrovní	19
1.5 Péče o dítě	21
1.6 Historie rozvodů v ČR a porovnání s Evropou	24
2 Charakteristika rodiny	27
2.1 Typy a potřeby rodin	27
2.1.1 Funkce rodiny.....	30
2.2 Rodičovská odpovědnost rodiny	31
2.2.1 Zdraví dítěte	33
2.2.2 Citový, rozumový a mravní vývoj dítěte.....	34
2.2.3 Ochrana dítěte	34
2.2.4 Vzdělávání dítěte.....	35
2.2.5 Určení místa bydliště dítěte.....	36
2.2.6 Udržování osobního styku rodičů s dítětem.....	36
2.2.7 Péče o jmění dítěte	37
2.3 Sociální práce s rodinou	38
2.4 Kolizní opatrovnictví	39
2.4.1 Problematika asistovaného styku	39
2.4.2 Druhy stýkání rodiče s dítětem	40
2.5 Syndrom zavržení rodiče.....	41
3 Mediace.....	43

3.1	Formy mediace.....	45
3.2	Druhy etiky v mediaci.....	47
3.3	Principy a cíle mediace.....	49
3.4	Mediační proces.....	52
3.5	Techniky v mediaci.....	55
3.5.1	Využití flipchartové tabule.....	55
3.5.2	Brainstorming.....	55
3.5.3	Pozice a zájem.....	55
3.5.4	Aktivní naslouchání.....	56
3.5.5	Neutrální jazyk.....	56
3.5.6	Přeměna stížnosti na potřebu.....	56
3.5.7	Předmět jednání.....	57
3.5.8	Uvolnění bariér.....	57
3.5.9	Oddělené jednání.....	57
3.5.10	Práce s alternativami.....	58
3.5.11	Práce ve dvojici.....	58
3.6	Specifika mediace v práci s rodinnou.....	58
3.7	Požadavky na mediátora.....	59
4	Výzkumná část diplomové práce.....	62
4.1	Cíl a hypotézy výzkumu.....	62
4.2	Metodika výzkumu.....	63
4.3	Vyhodnocení výzkumu.....	75
4.4	Diskuze výzkumu.....	82
	Závěr.....	85
	Seznam literatury.....	87
	Přílohy.....	I

ÚVOD

Tématem diplomové práce je pohled na mediaci v rozvodovém řízení z hlediska sociální práce. V dnešní době je evidentní velice vysoká rozvodovost párů, a to z nejrůznějších příčin, které jsou nám dobře známé. Není novinkou, že páry v rozvodovém řízení spolu nekomunikují, dělají si naschvály, bojují o majetek, přebírají si děti a vzájemně se před soudním rozvodovým řízením osočují. Je třeba si však položit otázku, zda není možné se alternativně domluvit na péči o dítě, výživném, dělbě majetku a dalších aspektech, jež chce soud řešit nenásilnou cestou, a to využitím třetí osoby – mediátora. Práce se skládá z části teoretické a části výzkumné.

Teoretická část je rozdělena na další dvě části. První nabízí detailnější pohled na rozvodové řízení se všemi aspekty, příčinami, historií, druhy. Druhá část se zaměřuje na mediaci s její definicí, aspekty, cíli, historií, etikou mediace, ale také samotným procesem mediace, indikací a kontraindikací k procesu, rodinnou mediací, specifiky mediace v České republice. Není opomenut ani pohled na mimosoudní vyrovnání, otázka neplatičů, porovnání statistik rozvodovosti u nás i v jiných zemích.

Výzkumná část se zaměřuje na výzkum kvantitativního zjištění, zda lidé mají povědomí o možnosti využití mediace jako takové, zda se s ní setkali a byla-li jim nápomocná v rozvodovém řízení. Zda se obrátili v rámci rozvodu na mediátora a využili jeho služeb.

Inspirací k vypracování diplomové práce na toto téma bylo obecně malé povědomí o existenci tzv. „smírčího soudece“.

Cílem práce je vytvoření materiálu zaměřujícího se na rozvod manželství právní cestou, a to se všemi náležitostmi, tedy i s možností využití mediace, která může pár připravit na všechna úskalí rozvodového řízení, jako jsou dohoda o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, péče o dítě, vyrovnání nejrůznějších závazků způsobem, jenž umožní, aby rozvod proběhl bez komplikací a pár byl již na náležitostech dohodnutý.

Popis rešeršní strategie: Rešerše byla vypracována autorem diplomové práce vyhledáváním záznamů v katalogu a databázi Národní knihovny České republiky v českém a anglickém jazyce. Se zaměřením na téma diplomové práce, tedy *pohled na mediaci v rozvodovém řízení* (pod klíčovými slovy rodina, rozvod manželství,

manželství, mediace, sociální práce). Byly vyhledávány knihy, články, kvalifikační práce. S počtem 52 záznamů.

1 CHARAKTERISTIKA MANŽELSTVÍ

Antropologie manželství má řadu podob, v dobách minulých bylo často uzavíráno na základě domluvy mezi rodinami, které své děti navzájem provdávaly. Nejdůležitějším cílem byla ochrana krve a zároveň i majetku či vlivu. Vznikala manželství a rodiny na základě rozumu. Děti byly nucené se podvolit tomuto uzavření plánovaného manželství, neboť by jinak byly vyděděny. Předpokládalo se, že v budoucnu dojde k citovému propojení dvou mladých lidí, někdy dokonce velice mladých lidí (okolo 14–20 let).

Vzhledem k tomu, že se jednalo pouze o církevní obřady, měla církev jako schvalovací orgán velkou moc k posvěcení manželství. U významných rodů byl nutný souhlas k uzavření sňatku papežem. V celém světě existuje spousta specifík manželství, to když hovoříme o monogamních či polygamních sňatcích, které se vyskytují u určitých kultur. Tyto druhy můžeme označit jako skupinová manželství. Skupinová manželství lze nalézt kupříkladu v Tibetu či Indii. V České republice nicméně manželství uzavírá jeden muž a jedna žena (Klabouch, 1962; Vozár, 2010).

Dnes je doba jiná – manželství má pro jedince stále velký význam jako etapa života, kam přirozeně směřuje. Avšak není vnímáno jako nezbytná součást života. Ještě před padesáti, šedesáti lety byl nesezdaný pár předmětem diskuzí, poznámek a možno říct i podezíravosti. Pokud měl tento pár děti – o to hůře. V dnešní době zůstává takový pár bez povšimnutí. Občanský zákoník přesně nedefinuje pojem rodina, avšak z jiných zákonných norem lze dovodit, že rodina je skupina osob v manželství a příbuzenském poměru. Nesezdaný pár mající dítě pak do této definice nezapadá. Nicméně meritem této práce je manželství, jeho rozvod a využití mediace při něm. Co je to tedy manželství?

V současné době upravuje otázky rodinného práva zákon č. 89/2012 Sb., tedy občanský zákoník, který tak nahrazuje dřívější zákon č. 94/1993 Sb., o rodině. Je dobré zmínit, že registrované partnerství není v ČR postaveno na stejnou úroveň jako manželství a je popsáno v zákonu č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. Tato problematika tak není začleněna do občanského zákoníku a tato kapitola se jí netýká (Novotný et al., 2017).

Novotný et al. (2017, s. 12) píší, že „Právní úprava manželství v novém občanském zákoníku vymezuje v § 655 manželství jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý zákonem stanoveným způsobem, přičemž hlavní účel manželství je spatřován v **založení rodiny, řádné výchově dětí a vzájemné podpoře a pomoci.**“

A právě zmíněná vzájemná pomoc a podpora je v zákoníku novinkou. Ačkoli se to může zdát samozřejmostí a mravnou věcí, je zařazení tohoto textu do znění paragrafu významné. Například soud může při rozvodovém řízení při posuzování závažnosti rozpadu manželství přihlídnout právě k okolnostem, které souvisejí s naplněním vzájemné podpory a pomoci – například zda se manželé podíleli na výchově, zda zachovali věrnost partnerovi, byli jeden druhému oporou a podobně. V důsledku toho může být při nenaplnění výše uvedeného označen jeden z manželů za viníka rozpadu manželství. Je zřejmé, že toto nové pojetí účelu manželství je potřeba brát na zřetel i při mediaci (Drápal, 2013; Novotný et al., 2017).

Další významnější právní úpravy manželství, které popisuje Novotný et al. (2017):

- Nový pojem sňateční obřad společný pro občanský i církevní sňatek.
- Výjimečně lze uzavřít manželství s využitím zmocněnce, nicméně pouze jednoho ze snoubenců. Tím, že zmocněnec nemusí být stejného pohlaví jako snoubenec, kterého zastupuje, můžou stát při obřadu vedle sebe dva muži či ženy.
- Manželství nemůže uzavřít osoba nezletilá, která není plně svéprávná. Ve výjimečných případech je možné, aby soud povolil manželství po dovršení 16 let snoubence. Bývá to například těhotenství snoubenky.
- Není možné, aby manželství uzavřela osoba s omezenou svéprávností.
- Dále nebude umožněno uzavřít manželství, pokud jeden či oba snoubenci setrvávají v současném manželství nebo registrovaném partnerství, a to i ve svazku uzavřeném za hranicemi ČR.

Manželství zaniká třemi způsoby:

- Smrt manžela.
- Prohlášení manžela za mrtvého.
- Rozvod manželství.

Právní pohled na manželství by obsahově a svou komplexností mohl být tématem na celou diplomovou práci. V zákoně je popsána celá řada náležitostí, jež se vztahují k manželství – chrání jak institut manželství, tak i jednotlivé manžele a samozřejmě, jak to už u práva bývá, jim ukládá i povinnosti. V dalším textu je krátká sonda do problematiky majetku manželů.

Majetek manželů upravuje pojem společné jmění manželů (dále SJM). Toto může být v režimu smluvním, tedy takovém, na jakém se manželé dohodnou před vstupem do manželství, ale i během trvání manželství, ovšem s tím, že nemá zpětný účinek. Další režim je na základě rozhodnutí soudu. Třetí režim uspořádání společného jmění manželů je ten většinově zastoupený, tedy zákonný.

V zákonném režimu platí, jak píše Francová a Dvořáková Závodská (2018, s. 55–56), že „... je součástí SJM to, co nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství s výjimkou toho, co:

- slouží k osobní potřebě jednoho z manželů;
- nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl;
- nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech;
- nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví;
- nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.“

S dluhy ve SJM je to trochu jinak. Také dluhy jsou součástí SJM a s touto okolností musí nejméně jeden mediátor pracovat. Dluhy jsou součástí SJM, pokud byly převzaty během trvání manželství. Vážou se k tomuto nicméně dvě výjimky. První vylučuje dluhy, jež se týkají majetku, který patří pouze jednomu z manželů, a rozsah dluhů přesahuje zisk z tohoto majetku. Druhá vylučuje dluh, který převzal pouze jeden z manželů bez souhlasu druhého. Toto samozřejmě neplatí v případě, že se jedná o obstarávání každodenních či běžných potřeb rodiny (Francová & Dvořáková Závodská, 2018).

Je dobré brát v úvahu, že otázka majetkových poměrů manželství je poměrně složitá. Ačkoli je v novém občanském zákoníku tato oblast popsána v porovnání

s minulými právními předpisy detailněji, přesněji, je potřeba při mediaci v případě rozvodu otázky vyrovnání majetku otevírat obezřetně, avšak dbát na to, aby bylo v této oblasti dosaženo co nejlepší dohody.

1.1 Rozvod manželství

Rozvod manželství je situace, kterou si na začátku vztahu a manželství nepřeje asi nikdo. Přesto je míra rozvodovosti velmi vysoká. Velká zátěž pro manžele vzniká z emočního, ale i z procesního hlediska. Základní pravidla jsou uvedena níže.

V občanském zákoníku rozvod upravují § 755–758. V občanském zákoníku v § 755 odstavec 1 je napsáno: „Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.“ To je základní předpoklad. Pokud tento závěr soud nemůže konstatovat, nebude manželství rozvedeno.

Rozvod v rámci teorie a praxe jde realizovat dle jednotlivých aspektů.

Rozvod dohodou

V případě, že se oba manželé připojí k žádosti o rozvod, soud manželství rozvede, aniž by zjišťoval příčiny rozvodu – postačí jen ověření, že prohlášení obou manželů o rozvratu manželství a záměru se rozvést je pravdivé. Podmínky jsou, že manželství trvalo déle než jeden rok a manželé spolu více než 6 měsíců nežijí. Že se manželé shodnou na úpravě svých majetkových poměrů a dohodnou se na péči o nezletilé dítě a soud tuto dohodu schválil (Francová & Dvořáková Závodská, 2018; Šínová & Šmíd, 2014).

Rozvod při nedohodě

Pokud návrh na rozvod podá jen jeden z manželů a druhý z manželů si rozvod nepřeje, soud zjišťuje, zda manželství neplní žádnou ze svých funkcí a není prostor pro jeho obnovení. Motivy, proč si druhý z manželů nepřeje rozvod, mohou být různé, od přetrvávající citové vazby, po materiální závislost na manželovi anebo bohužel i pro spleť eskalovaný spor a neochotu ustoupit. Je třeba zmínit, že potřeba dokazovat, že manželství neplní žádné ze svých funkcí, není příjemnou záležitostí, přináší velký zásah do soukromí manželů včetně intimností, dochází k obviňování, emoce jsou zjitřené, manžel, který odmítá rozvod, je ve velkém stresu. Soud také zkoumá, zda i přes

nefungující vztah mezi manžely není možné, aby manželství plnilo velmi podstatnou roli, a to je společná péče o nezletilé děti. Což bývá v této fázi konzultováno s orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Soud může žádost o rozvod také zamítnout – ať z důvodu neprokázání hlubokého, trvalého a nenapravitelného rozvrácení manželství anebo z důvodu upřednostnění práv nezletilých dětí. Jak se pak nejspíš vyvinou vztahy manželů, lze snadno odhadnout.

Podání žádosti o rozvod bez souhlasu druhého manžela je velmi stresující a pro manžele vyčerpávající záležitostí, jeho podání je dobré velmi pečlivě zvážit. Role mediátora je – pokud není možné docílit usmíření manželů a trvání manželství – aby došlo k dohodě mezi manžely a manželé přicházeli k soudu dohodnutí. Je to zásadní jak pro průběh rozvodového řízení, tak i pro budoucí vztahy mezi exmanželi (Francová & Dvořáková Závodská, 2018; Šínová & Šmíd, 2014).

Náležitosti rozvodu

Návrh na rozvod se podává u příslušného soudu dle obvodu posledního společného bydliště manželů. Návrh musí obsahovat všechny stanovené informace včetně adres aktuálního pobytu manželů. Návrh musí být kolkován kolkem v hodnotě 2 000 Kč a zároveň je třeba připojit kopii oddacího listu. V případě, že manželé mají nezletilé děti, musí připojit také návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí pro období po rozvodu. Samozřejmě pokud k dohodě došlo.

1.2 Příčiny rozvodů

Autoři Matoušek, Kodymová a Koláčková (2010) popisují hlavní skupiny příčin rozvodů:

Odchod od partnera, se kterým nebyla navázána intenzivní citová reakce

Tuto skupinu lidí tvoří převážně velice mladé páry, kdy s prvním seznámením současně přichází i těhotenství, pod tlakem zakládají rodinu, aniž by předtím společně žili. Avšak nebývá tomu tak pouze u mladých lidí, ale také u lidí, jež uzavírají nový sňatek z důvodu opuštění vztahu minulého. Tito lidé se začnou velice rychle potýkat s velkými problémy, neboť se příliš neznají, společnou domácnost předtím nesdíleli, nepečovali o ni. Dochází tak k velkému vnitřnímu konfliktu – to, co bylo očekávané,

nikdy nedošlo k naplnění. Další úskalí může přijít s narozeným neplánovaným dítětem, kdy se pár dostává do velmi náročné životní situace stran ekonomických, materiálních i citových problémů, které často vrcholí nevěrou a odchodem jednoho z nich. Vztah je zcela deprivován nastalou situací a je ukončen.

Období krize

Je spjato s velkou náročností rodinného života, který může souviset s nechtěným těhotenstvím, narozením postiženého dítěte, problémy s bydlením, dluhy, půjčky, úvěry. Vztah tak může být zatížen, nastávají první pochyby. Pakliže není vztah silný a není založen na citech, dochází k tomu, že krize může zapříčinit jeho rozpad.

Opuštění partnera, jenž se začal projevovat jiným chováním

V této oblasti se často jedná o patologické chování k partnerovi či dětem, které se projeví až později. Chování může mít lehčí závažnost jako workoholismus, mlčenlivost, nespolečenský projev chování ve společnosti. Dalšími vážnějšími problémy mohou být citová oploštělost, nezájem o rodinu, alkoholismus, podvody, dluhy, ale i těžce patologické chování, jako je domácí násilí všech forem či zamlčení psychiatrické diagnózy partnera.

Vyčerpání vztahu

Můžeme popsat jako vyhoření po citové stránce. Často se jedná o manželství trvající v řádu desítek let v mnohaleté rutině. Vztah se stává všedním, jistým, a když partneři opět nenajdou společný cíl, může dojít k rozpadu mnohaletého svazku. Často to bývá spojeno s odchodem dětí z domácnosti.

To jsou nejčastější skupiny příčin rozvodů. V praxi se můžeme setkat s kombinacemi uvedených. Tím se ovšem nevylučují i jiné důvody. Není neobvyklé, že partneři často nevědí, proč se jejich vztah rozpadá (tedy jaké z výše uvedených skupin příčin jejich situace odpovídá) anebo mají jednu zdánlivě malichernou příčinu, která je však jen příčinou zástupnou a pravou podstatu důvodu, proč cítí potřebu se rozvést, neznají anebo si ji nechtějí připustit. Pro mediátora je nicméně porozumění příčin rozvodu u každé strany důležité. Vede k většímu pochopení konkrétních pozic a zájmů obou klientů, které jsou často dotvářeny pocity z konce vztahu a z nadcházejícího rozvodu.

1.3 Důsledky rozvodu

Je nepochybné, že rozvod je velký zásah do života člověka a s jeho důsledky se leckdo dlouho vyrovnává. Zejména rozvod dlouholetého vztahu nebo páru, kde manželé jsou staršího věku, může přinést řadu potíží s přizpůsobením se nové situaci, nalezením nového smyslu života. Nehovoříme ovšem jen o stránce pocitové – byť je to velká stresová zátěž pro oba. Jsou tu i náležitosti, které mají dopad do praktického života. Bohužel ne vždy je uspořádání, dohoda mezi manželi během rozvodu taková, aby dopady rozvodového řízení byly pro exmanžele co možná nejsnáze překonatelné. Zde je velký prostor pro mediaci.

Situace, které musí manželé během rozvodu a po něm řešit, lze rozdělit do následujících oblastí – vypořádání společného jmění manželů, otázka bydlení manželů po rozvodu, výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu a vyživovací povinnost k dětem.

1.4 Výživné

Bývá velmi problematické u rozvádějících se párů, které mají děti. Každá ze stran má jinou představu o celkové částce výživného. Je nutné zmínit, že podstatou výživného neboli spolupodílení se na výživě a celkové saturaci potřeb dítěte by měla být spokojenost dítěte. Nikoliv výdělek pro expartnera. V této kapitole se věnujeme problematice výživného na nezletilé dítě po rozvodu rodičů.

Vyživovací povinnost je povinnost rodiče pravidelně vyplácet soudně určenou peněžitou částku k prospěchu svého dítěte. Nejedná se pouze o hrazení výživy, ale i dalších potřeb dítěte, mezi něž mohou patřit kulturní, vzdělávací, sociální potřeby. Tak aby nebyl zasažen zdravý vývoj dítěte na úkor rozvodu rodičů (Svoboda, 2014; Kovářová, 2014).

Kovářová (2014, s. 29) ustanovuje šest bodů výživného:

- 1. Výživné nesmí být v rozporu s dobrými mravy.**
- 2. Soud bere v úvahu odůvodněné potřeby oprávněného na jedné straně a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného na straně druhé.**
- 3. Výživné se platí v pravidelně se opakujících, obvykle měsíčních částkách.**

4. **Započtení proti výživnému je možné jen dohodou. Proti výživnému nezletilých dětí je započtení vyloučeno.**
5. **Právo na výživné se nepromlčuje, promlčují se jen jednotlivé splátky. Promlčecí doba činí tři roky.**
6. **Při změně poměrů může soud rozhodnutí o výživném na nezletilé děti změnit i bez návrhu.**

Shrnutí výše uvedených bodů:

Dobré mravy jsou vždy posuzovány individuálně a záleží na specifiku případu. Nicméně soud by neschválil výživné, které by rozporovalo dobré mravy. Velkým stěžejním úkolem soudu je nutné objektivní zkoumání všech skutečností, na základě kterých může být přiznáno reálné výživné. Lze uložit i proplacení celého výživného jednorázově, převážně je však stanoveno zasílání výživného periodicky po měsících ve prospěch účtu oprávněného. V rámci soudního vyrovnání pohledávek lze sčítat a odčítat proplácení vůči oběma stranám. Výživné nelze promlčet u dětí. Celková výše výživného záleží na finančním příjmu povinného, proto může být při ztrátě zaměstnání soudem pozměněno.

Francová a Dvořáková Závodská (2018, s. 29) píše, že „... výši **výživného** stanoví soud poté, když zjistí **výši příjmů rodičů**, kteří jsou povinni soudu své veškeré příjmy prokázat a předložit potřebné **doklady** pro zhodnocení svých majetkových poměrů (§ 910 až 919 obč. zák.).“

U nás se výše výživného stanovuje dle příjmu povinného, dle individuálního posouzení soudce. Lze označit jako citlivější výpočet. V jiných zemích existují přesné vzorce výpočtů výživného, které jsou zakotveny v právním standardu. Jejich nevýhodou může být neindividualita případu a různé životní situace, které mohou nastat (Kovářová, 2014).

Ve věci stanovení výživného je za jeho výši zodpovědný stát, který plně zodpovídá za jeho správný výpočet. Dítě rozvodem a sumou stanoveného výživného nesmí být poškozeno. Stát je povinen stanovit sumu povinného ke svému dítěti tak, aby byl zachován jeho životní standard. Tato povinnost je uložena rodiči, který nemá dítě svěřeno v péči, ale pouze se spolupodílí na péči po finanční stránce. Stanovení výživného se vypočítává na základě příjmu, který musí soudu doručit, v případě, kdy

tak neučiní nebo je podezření, že ne zcela všechny skutečnosti soudu sdělil, může soud požádat instituce o náhled. Může se jednat o finanční prostředky, spořicí účty, daňové příznání, vlastnictví nemovitostí, cenných papírů, akcií, deník podnikatele. Častý rozpor nastává tehdy, kdy povinný podniká, využívá paušální snížení základu daně, a záměrně tak snižuje svůj příjem s cílem nízkého vypláčení výživného. U rodičů s nadstandardním příjmem můžeme vidět, že své děti zabezpečují formou spořicíh účtů nebo stavebních spoření, a to tak, že částku rozdělí napůl. Půlka z výživného jde rodiči a druhá na spoření (Svoboda, 2014).

1.4.1 Proces úpravy poměrů u neplnoletých dětí

Žádost o tuto úpravu podává rodič, jenž podal žádost o rozvod, je nutné doložit žádost se všemi iniciálami dětí i rodičů. Nutností je sdělit kde a kdy byla podána žádost o rozvod. Potřebná je formální žádost o úpravě poměru nezletilých dětí s návrhem úpravy poměrů, pokud jsou rozvádějící předem domluveni. Dalšími dokumenty, jež ušetří čas, jsou samotná žádost o rozvod manželství, kopie rodných listů dítěte a oddacích listů manželů. Dítěti je přidělen opatrovník z OSPOD, jenž hájí jeho zájmy před tímto soudem do 18 let. Jedná se o obecný soud pro nezletilou osobu. Před tímto soudem budou řešeny všechny právní kroky do plnoletosti dítěte, a to v oblasti výživného, péče o dítě, dědictví, prodeje majetku nezletilého a další. Soud zodpovídá za plnění nastavených pravidel, placení výživného, tak i péči o dítě. V případě neplnění může soud rodiče sankcionovat pokutou či domluvou pracovníkem orgánu ochrany práv dítěte (Francová & Dvořáková Závodská, 2018).

1.4.2 Druhy životních úrovní

Životní úroveň člověka je poměrně subjektivní záležitost, pokud se tak má jedinec ohodnotit sám. Jak tedy určit výši výživného s ohledem na životní úroveň povinného a potřeby dítěte? V tomto směru se rozlišuje, kdo má povinnost a kdo je vyživován, v jakém věku a v jakém příbuzenském poměru je povinný a vyživovaný.

Kovářová (2014, s. 32) seznamuje se čtyřmi úrovněmi vyživovací povinnosti – **stejná životní úroveň, slušná výživa, přiměřená výživa a nutná výživa.**

Stejná životní úroveň – je zajištění stejného životního standardu se zachováním individuality potřeb, mluvíme-li o dětech, avšak toto výživné může být i mezi registrovanými partnery.

Slušná výživa – slouží v situaci, kdy jsou děti povinny platit výživné na své rodiče.

Přiměřená výživa – je určená pro výživu nesezdaných párů, kdy jeden z nich je povinován. Může se jednat i o registrované partnery či rozvedená manželství.

Nutná výživa – pokrývá pouze základní potřeby. Je nejnižší úrovní vyživovací povinnosti vůči někomu (Kovářová, 2014).

Ukončení vyživovací povinnosti

Konec povinnosti k placení výživného je složité v současné době určit, nicméně podmínka je právně dána a je to situace, kdy je dítě schopno se samostatně zaopatřit pracovním poměrem. Problém je, že různá vzdělání mají různé délky studia, ať už se jedná o středoškolské nebo o vysokoškolské vzdělání, právě tento fakt pak způsobuje, že trvá odlišně dlouho, než je dítě schopno se samo žít. Pokud rodič chce mít jasno v tom, kdy bude zproštěn výživného, může podat návrh na soud k projednání o ukončení povinnosti vůči dítěti (Kovářová, 2014).

Rodič, který se nepodílí na výživě a způsobu vymáhání výživného

Je častou situací, že rodič se vyhýbá soudně nařízené vyživovací povinnosti a neplní ji, můžou v tom být spory mezi rodiči, bezdomovectví a další příčiny, jež k tomu vedou.

Šmíd a Vacová (2017) a Kovářová (2014) píší, že prvotní podmínkou pro získání výživného pro nezletilé dítě je, aby osoba, která se nepodílí na úhradách výživného, vůbec nějaký hmotný či nehmotný majetek měla. Neboť nelze vymáhat majetek od někoho, kdo ho nemá. Toto by si měl uvědomit ten, kdo podává návrh k soudu, tedy zda je to vůbec reálné a zda má naději na úspěch. Neboť v případě, že nikoliv, pak je to pouhé mrhání časem a zbytečná práce pro už tak přetížené soudy.

Při podání návrhu na soud rozhoduje oprávněná osoba o tom, zda zvolí cestu soudním rozhodnutím či exekuční řízení. Je to zcela na jejím uvážení. Je nutné soudu sdělit i předpokládaný způsob vymáhání. Možností, jak se domoci výživného, jsou srážky ze mzdy, ty lze strhávat z příjmu, ze sociálních dávek, důchodu a dalších příjmů povinného, a to tak, že se strhává do takové výše, aby bylo zachováno životní minimum čili částka nezabavitelná. Soud může nařídit prověření účtů povinného bankou. Ta musí prověřit všechny možné druhy účtů se zbytkovými částkami na nich uložených. Další

způsob je prodej movitých věcí dlužníka v dražbě. Do dražby lze zapojit všechny movitý majetek mimo ten, kterým člověk uspokojuje své základní a pracovní potřeby.

Soudní výkon zabezpečuje obvodní nebo okresní soud. V případě soudu se návrh podává v místě bydliště povinného, v případě úhrady výživného se kontaktuje s návrhem spádový obvodní či okresní soud dle bydliště dítěte. Ten pak rozhoduje o dalších krocích.

Exekuční výkon je způsob, jak se domoci finanční částky z exekuce neboli ze zabavení majetku povinného. Soudní exekutor zabavuje majetek povinného, který je pak následně zpeněžen a zisk jde k prospěchu dítěte.

Výkon trestu povinného a výživné

Specifická situace nastává, kdy odsouzení (za jakoukoliv trestnou činnost) se nacházejí ve výkonu trestu, a i kdyby chtěli výživné platit, je jim to znemožněno situací, tj. pobytem vězení, neboť nepobírají příjem. Ne všechna vězeňská zařízení mají možnost zaměstnat vězně, v některých případech vězňených to nadto ani není možné. V takové situaci je velice malá až nulová šance na vymáhání pohledávek za neuhrazené výživné (Kovářová, 2014).

1.5 Péče o dítě

Je nejspíš nejdůležitější otázkou ustanovení poměrů rodiny po rozvodu. Jde zde totiž o dohodu, která se netýká manželů, ale dětí. Ta mají svá práva a rodiče pochopitelně své povinnosti. Problematika je bohužel velmi citlivá. Je zřejmé, že oba rodiče mají obvykle (až na výjimky) ke svým dětem citový vztah a zájem o jejich následnou výchovu, styk s nimi, každý z rodičů by měl rád své potomky u sebe doma. O to horší pak bývá, když se spor v oblasti péče o dítě během rozvodu stává nástrojem k prosazování postojů, tlaku na partnera a neochoty dojít ke kompromisu. Není výjimkou, kdy jeden z partnerů se prosazováním péče o dítě do vlastních rukou a omezováním přístupu druhého partnera mstí za skutky, které se během manželství staly a jež vedly třeba i k samotnému rozvodu. Pod tíhou emocí se pak dítě stane rukojmím k vyřizování účtů mezi partnery. Vždy by měl být v popředí zájem dítěte, nikoli rodičů. Sluší se doplnit, že péče o dítě spadá do oblasti rodičovské odpovědnosti,

jak bylo zmíněno výše, a rodič má právo a zároveň je povinný o dítě pečovat (Dudová & Hastrmanová, 2007; Knetlová, 2017).

Dohoda rodičů

Je velice důležité a žádoucí, aby se rozvádějící pár dohodl na způsobu péče o dítě. Je jasné, že způsob péče je velice citlivé téma pro oba. Rodič může mít pocit, že mu ho druhý bere, nedokáže si představit, že nebude své dítě vídat každý den. Tato dohoda je velice složitá. Lze říci, že je složitější než stanovení výživného. Soud převážně respektuje návrh rodičů o péči o dítě, pokud je v popředí zájem dítěte. V každém případě má dítě právo vídat oba své rodiče bez ohledu na to, se kterým žije ve společné domácnosti. Rodiče jsou též povinni dojít k dohodě vycházející z rodičovské odpovědnosti. Může se stát, že soud navrhne pokus o smíření mimosoudní cestou, a to mediací nebo rodinnou terapii či využitím psychologa. S cílem nalézt a sepsat dohodu. V případě dohody, která nehájí primárně zájmy dítěte a jeví se jako scestná vzhledem k okolnostem, může soud zasáhnout z pozice své moci a rozhodnout bez ohledu na návrh dohody.

Péče o dítě po odluce rodičů je ze zákona zajištěna prostřednictvím čtyř forem výchovy:

- **výlučnou péčí jednoho z rodičů,**
- **střídavou péčí,**
- **společnou péčí,**
- **péčí osobou odlišnou od rodičů** (Francová & Dvořáková Závodská, 2018, s. 25).

Péče jednoho z rodičů

Je obraz péče o dítě v porozvodové situaci, kdy dítě žije ve společné domácnosti s jedním rodičem, avšak druhý rodič má svá práva k vídání dítěte určené soudem nebo dle dohody. Má však i své povinnosti vycházející z rodičovské odpovědnosti, tj. podílet se na výživném a dalších pohledávkách určených soudem. U tohoto modelu výchovy dítěte se spatřují nedostatky v tom, že vychovávající rodič může po čase dítě ve značné míře ovlivňovat ve vztahu k druhému rodiči. Dítě mezi nimi nemůže mít porovnání. S příchodem nového partnera rodiče, se kterým dítě žije, může dojít k situaci, kdy druhému rodiči budou odpírána jeho základní rodičovská práva. Rodič pak může mít

pocit, že začíná být nahrazován, zastoupen ve své rodičovské roli. Dítě takto ovlivněno může mít zcela zkreslený vztah k biologickému rodiči. Povinovanému může být ze strany druhého páru odpírán kontakt s dítětem nebo je omezen pouze na to, aby se viděli bez jakékoliv společné aktivity. Samozřejmě závisí na věku a rozumové zdatnosti dítěte, avšak zvláště mladší děti mohou být velice snadno ovlivnitelné a rodič pak může trpět syndromem zavrženého rodiče (Novák, 2012; Šínová et al., 2016).

Střídavá péče

Vzhledem k tomu, že neexistuje obecně uznávaný model porozvodové péče o dítě, jsou veškeré modely posuzovány individuálně dítěti na míru, stejně tak i v případě střídavé péče. O střídavé péči se mluví jako o moderním trendu péče. Nicméně je to model, který plnohodnotnou rodinu dítěti nenahradí. Přesto však můžeme mluvit o takzvaném lidštějším přístupu k péči. Neboť dítě neztrácí kontakt s rodiči, má oba dva, netrpí žádnou emoční oploštělostí k druhému rodiči, je částečně zachován rodinný život.

Rodiče se však musí na této péči, aby dobře fungovala, domluvit, spolupracovat a mít mezi sebou uzavřenou minulost. V literaturách citují, že tato péče je možná v případě, kdy jsou mezi oběma rodiči velice pěkné vztahy, avšak může docházet i k bojkotování domluvy tím, že jeden rodič nebude chtít vydat dítě druhému rodiči. V čem literatura spatřuje nevýhody, je nestálost výchovného prostředí, kamarádů a vzdělávacího zařízení, které dítě navštěvuje. Proto je pro dítě nejlepší, pokud navštěvuje celou dobu stejnou (např. základní) školu a oba dva rodiče žijí na stejném místě. Zákon nijak neupravuje, jaké mají být intervaly střídání dítěte. V některých případech střídavá péče není možná, a to v případech malých dětí předškolního věku. V tomto období se tento způsob nejeví jako vhodný (Novák, 2013; Šínová et al., 2016).

Společná péče

Je vykládána jako typ péče o dítě, které žije ve společné domácnosti s rozvedenými rodiči, popřípadě s jedním rodičem. Jde pouze o určení konkrétního rodiče, který bude pověřen péčí a rozhodováním o neplnoletém dítěti. Tento typ péče nelze soudní moci nastavit, je pouze vzájemnou domluvou rodičů, kteří to takto chtějí. Často dává společná péče smysl u dětí, které jsou na hranici plnoletosti nebo studují mimo adresu trvalého bydliště, popřípadě se jedná o děti již pracující. Je stěžejním určit v takové situaci výživné. Neboť pokud je společná péče pouze formálností k právním

úkonům a rozvedení rodiče žijí společně, jak určit, kdo bude povinný a kdo bude oprávněný. Otázkou pak je, proč manželství muselo být rozvedeno, když jsou vztahy na takové úrovni, že rodiče žijí ve společné domácnosti dále (Šínová et al., 2016).

Péče osoby odlišné od rodičů

Může nastat jako svěření dítěte do péče rodinného příslušníka, tak i mimo rodinu. Předpokladem pro zvolení tohoto typu péče je rodina s mnoha problémy v jejích funkcích, v neschopnosti saturovat potřeby dítěte, rodina s patologickým chováním k dětem, rodina s dětmi zanedbávanými či zneužívanými. Je nutné říci, že tento typ může být použit u rozvodu, ale také je to nástroj ochrany dětí před nežádoucími vlivy jejich rodiny. V tomto případě je rozhodnutí o umístění do pěstounské péče na rozhodnutí soudu, jenž vychází i ze šetření provedeného orgánem sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Pro určení, zda dítě půjde do některé z forem náhradní rodinné péče, jsou rozhodující – jak je zmíněno výše – patologické aspekty, ale třeba také skutečnost, že rodiče, ať sezdaní, či rozvedení, nejeví o děti vůbec žádný zájem. Pak stát hledá pro děti péči z řad členů rodiny (př. prarodiče), dále může hledat v osobách dítěti blízkých (jako jsou vzdálení příbuzní), v případě nemožnosti umístit dítě do širší rodiny přichází v úvahu náhradní rodinná péče, kterou je pěstounská péče či adopce. U pěstounství můžeme mluvit o dlouhodobé péči, již zajišťuje vyškolený a schválený pěstoun. V případě placení výživného na dítě můžeme mluvit o péči jiné osoby nežli pěstouna. Podstata je, že jsou rodiče domluvení na péči o dítě jinou osobou. Lze využít pěstounských organizací, jako jsou SOS vesničky (Šabatová et al., 2017).

V případě, když se nedaří dítě umístit do pěstounské péče, může stát využít i různé formy ústavní péče, jako jsou kojenecké ústavy, dětský domov se školou. Děti s delikty či výchovnými problémy mohou být umístěny například do diagnostických ústavů a středisek výchovné péče.

1.6 Historie rozvodů v ČR a porovnání s Evropou

Jsou rozvody v současné moderní a uspěchané době častější? Anebo je manželství vnímáno jako oáza klidu a bezpečí v době, kdy tlak na výkon, na množství informací, které musíme vstřebat, je enormní. A jak si stojíme v porovnání se zbytkem Evropy? Mělo přes 40 let komunismu vliv na rozvodovost v porovnání se státy západní Evropy?

Absolutní míra rozvodovosti se dle očekávání zvyšuje. Zatímco v roce 1950 se rozvádělo 12 % manželství, v roce 1960 to bylo již 16 % a procento rozvodovosti manželství stoupá dál (26 % v roce 1970, 31 % v roce 1980 a dále). V roce 2017 to bylo 47 % manželství. V současné době hovoříme, ačkoli zjednodušeně, o 50 % míře rozvodovosti (ČSÚ, 2018a).

Zajímavé ovšem je, jak se měnila průměrná délka manželství párů při rozvodu. V letech 1950–1970 byla průměrná délka rozvedeného manželství 10 let, v současné době je to 13,3 roku. Půjdeme-li víc do hloubky, tak zjistíme, že podíl rozvodů manželství v trvání do 4 let byl na celkovém počtu rozvodů 35,8 % v roce 1950, ale jen 18,8 % v roce 2012. A naopak podíl rozvodů manželství, která trvala 20 a více let, byl v roce 1950 17 % a v roce 2012 již 28,9 % (ČSÚ, 2014).

Závěrů z tohoto vývoje může být několik. To, že se rozvodovost obecně zvyšuje, je důsledkem vícero faktorů. Dřívější meziválečná společnost byla více svázána pocitem studu před okolím, pokud by došlo k rozvodu. Během období socialistického Československa zase nebyl rozvod vnímán jako něco, co patří k socialistické společnosti, a tak byly rozvody ve větší míře zamítány a zejména v raném období 1950–1965 nebyl opět rozvod společensky vnímán dobře. A v neposlední řadě má na míru rozvodovosti vliv i celkové uvolňování ve společnosti, kdy být rozvedený není již tak stigmatizující. Není účelem této práce pouštět se do polemiky, zda je to trend pozitivní, či nikoli. Zda je možné jej zvrátit, nebo jej ponechat společenskému vývoji.

Zajímavější je to, jak se mění průměrná délka manželství, která se rozvádí. Z výše uvedeného lze usuzovat, že dříve se více rozváděla krátkodobá manželství možná i proto, že manželé vstupovali do manželství v porovnání se současným trendem velmi mladí a nebyli často pro manželství dostatečně zralí, zkušení, a manželství tak krachovalo velmi brzy. A to i při tehdejší tendenci se nerozvádět a nepodstoupit jistou stigmatizaci rozvedených. Naopak dnes se rozvádějí lidé po 20 a víceletém manželství v dvojnásobné míře než v roce 1950 a je pravděpodobné, že zásadní vliv na to má syndrom opuštěného hnízda. Po odchodu dětí z každodenního rodinného života se pozornost partnerů obrací sobě navzájem a spolu s pocitem smutku a osamění může přijít manželská krize. Porozumět (často rozdílným) motivům, proč se nejčastěji lidé rozvádějí po 5 letech a po 20 letech manželství, je pro mediaci užitečné.

Rozvodovost v zemích Evropy

Podíváme-li se na hrubou míru rozvodovosti, pak dlouhodobý průměr počtu rozvodů na 1 000 obyvatel středního věku v období 1960 až 2016 je v ČR 2,6. To nás řadí mezi země s největším počtem rozvodů, vyšší počet rozvodů má například Dánsko, Lichtenštejnsko, také Lotyšsko, Ukrajina, Litva, Estonsko s 2,7–3 rozvody na 1 000 obyvatel. Lépe než my jsou na tom ze sousedních zemí shodně Rakousko a Německo se 2 rozvody na 1 000 obyvatel, Slovensko s 1,8, Polsko pak s 1,5. K pousmání je zlidovělý pojem „italská domácnost“, když zvážíme počet rozvodů v Itálii – 0,9 na 1 000 obyvatel, což je nejlepší výsledek v Evropě (ČSÚ, 2018b).

Proč je v ČR tak vysoká míra rozvodovosti, není úplně jednoduchá otázka. Ačkoli je obecně vzato vyšší rozvodovost v rozvinutějších zemích východní Evropy, a naopak menší v těch západních, pro ČR to tak úplně neplatí, neboť okolní sousedé včetně Slovenska mají rozvodovost nižší. Postkomunistické země nicméně vykazují větší rozvodovost než země západu. Možný důvod, proč mají některé země nižší rozvodovost než ČR, například zmíněná Itálie, Polsko, ale i Řecko, Albánie, Turecko, Chorvatsko a další, může být ten, že zmíněné země mají větší zastoupení věřících než ČR, a to zásadně. ČR lze z pohledu víry považovat za zemi ateistickou. Avšak i v Rusku či na Ukrajině je řada věřících, tam hledejme příčiny vyšší rozvodovosti jinde. Je jisté, že míra rozvodovosti souvisí i s prosperitou rodin, jejich materiálním zabezpečením a v případě nedostatku přichází často alkoholismus, násilí a rozvod. A proto se zdá být míra rozvodů na 1 000 obyvatel v ČR překvapivě vysoká a snad jen ateismus by mohl být důvodem, proč tomu tak v sousedství zemí s nižší mírou rozvodovosti je (ČSÚ, 2018b).

2 CHARAKTERISTIKA RODINY

Rodinu jako takovou můžeme vymezit mnoha definicemi jak podle různých aspektů, tak i podle různých autorů. Pro nás osobně je to často hodnota ze všech nejvýznamnější. Místo, kam se vracíme, kde cítíme bezpečí, zázemí a oporu. Když je člověk v krizi, stresu, zažije silnou negativní situaci, pak jeho kroky nejčastěji vedou k rodině.

Není proto překvapením, že rodinu definuje Rozsypalová, Mellanová a Čechová (2003, s. 148) takto: „Rodina je základním článkem ve společnosti. Uspokojuje důležité potřeby svých členů. Kromě základních životních potřeb uspokojuje potřebu sociálního styku a komunikace, vzájemné pomoci, lásky a jistoty a vytváří podmínky pro dosahování krátkodobých i dlouhodobých cílů, realizování životní cesty a nalézání smyslu života.“

Rodina je první malá sociální skupina, do které dítě přichází. Rodiče jsou spojeni v manželství a plní veškeré své povinnosti. Rodiče se starají o dítě a zároveň zabezpečují veškeré potřeby dítěte, a tím si zaručují správné fungování rodiny jako celku výčtem funkcí rodiny (Možný, 2006).

Rodina má v naší společnosti významnou roli. Na první pohled to tak nevypadá, ale prostředí rodiny od útlého věku formuje každého z nás v mnoha aspektech – sociální dovednosti, ambice, asertivita, ekonomická inteligence a mnoho dalších. Zjednodušeně se dá říct, že rodina postaví základní kameny toho, jací budeme. Další význam rodiny je i celospolečenský. V souvislosti s výše uvedeným můžeme popsat základní funkce rodiny.

2.1 Typy a potřeby rodin

Nelze předpokládat, že všechny rodiny budou všechny výše uvedené funkce plnit bez obtíží a trvale. Buď toho někdy nejsou schopny vlastními limity, nebo se dostanou do situace vlivem nenadálé události, která výkon funkcí rodiny omezí.

Dostupná literatura, například Helus (2009), rozděluje rodiny z hlediska funkčnosti na tyto skupiny:

Funkční rodina

Je rodina, jež svou roli naplňuje. Zaručuje dobrý vývoj a formuje výchovu správným směrem. Důraz je kladen na interpersonální vztahy mezi členy úzké i široké rodiny. Taková rodina pomáhá dětem s formováním jejich osobnosti a získáváním určitého společenského statutu. Funkční rodiny o problémech, ať aktuálních či potenciálních, mluví, dávají dětem důvěru, a tím si mezi sebou budují velice intenzivní důvěrný vztah. Zabezpečená by měla být i podpora vhodného svobodného vzdělání dítěte a velice podstatná je i role prarodičů pro předávání a srovnávání informací a tradic mezi generacemi. V dnešní době je těžké zaručit dětem všechny aspekty plně funkční rodiny.

Problémové rodiny

Sem můžeme zařadit rodiny, které se z nějakého důvodu ocitly v nevýhodné až špatné životní situaci – může se jednat o socioekonomické zabezpečení či o různorodou bytovou problematiku (opuštěné matky s dětmi). Takovým příkladem může být ztráta zaměstnání, rozvod manželství či nemoc člena v rodině. Podstatou je, že i v takové situaci je zachován zdravý citový vývoj dítěte.

Dysfunkční rodiny

V této situaci mluvíme o rodinách potřebujících odbornou pomoc sociálních institucí, které mohou přispět k nápravě, pokud to bude ze strany rodin chtěné a vůbec možné. Pomohou jim v oblasti zaměstnání, dávek, příspěvků, také s poradenstvím v oblasti sociální pomoci, neboť dysfunkční rodiny bývají velice často rodiny s příjmem pod hranicí životního minima. Největším problémem je, že rodiče jako takoví mohou být lidé dlouhodobě nepracující, může se jednat o rodiny, jež se potýkají s bytovou problematikou, příp. nejsou schopny si požádat o přídavky či jiné formy pomoci. Rodina se tak ocitá ve velmi špatné životní situaci, s tím souvisí i nabalování problémů, které pak ve výsledku utváří v rodině patologické klima, jež pak vrcholí patologickým chováním u dětí. Jak děti, tak dospělí mohou zneužívat ve velké míře návykové látky nebo mohou páchat různé druhy kriminality.

Afunkční rodiny

Jsou rodiny, které neplní žádnou ze svých funkcí. Rodiče v této rodině zcela popírají svou rodičovskou zodpovědnost za děti. Mohou sem patřit rodiny, které své děti zanedbávají, týrají, zneužívají. V afunkční rodině je zcela nutný rychlý zásah sociálních pracovníků z OSPOD (pro sociální šetření a následně rozhodnutí o umístění dětí do náhradní rodinné péče).

Náhradní výchova

Tento moment je velice nepříjemný jak pro rodinu, tak sociálního pracovníka, neboť je to emočně velice vypjatá situace, kdy se rozhoduje o náhradní rodinné péči, neboť nelze děti ponechat u rodiny. Mluvíme o pěstounství, dětském domově a jiných formách v systému náhradní péče.

Náhradní péči podrobněji popisuje kapitola formy péče o dítě po rozvodu mimo jeho rodinu.

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, role manželství je mimo jiné spjata se založením rodiny a řádnou výchovou dětí. Pro tyto účely byl v novém občanském zákoníku stanoven pojem rodinná domácnost, který jsme dříve znali pod pojmem společná domácnost. Rodinná domácnost je domácnost, kde rodina žije, manželé se starají o nezletilé děti. Manželé se musí domluvit na tom, kde budou žít a jakým způsobem budou žít (Kuchařová et al., 2019; Novotný et al., 2017).

Specifikum pojmu rodinná domácnost spočívá v tom, že je to místo, kde rodina žije, a to i tehdy, když jeden z manželů místo opustí a žije odděleně. To nicméně nezakládá právo na to, aby přerušil nebo snížil péči o rodinu. Dále je v novém občanském zákoníku jasně řečeno, že materiální péče o rodinu a péče o rodinu faktická, která omezuje možnost výdělků, mají stejný význam. To je důležité, protože v minulosti to takto rovnocenně vnímáno nebylo a například ten z manželů, který nepracoval, či pracoval na zkrácený úvazek, aby se mohl starat o děti a rodinnou domácnost, nebyl vnímán rovnocenně jako ten, který rodinu finančně zabezpečoval.

Jeden z manželů může v běžných záležitostech zastupovat manžela druhého. To neplatí, pokud jeden z manželů opustí domácnost a nežijí spolu. Tím právo na zastupování zaniká. Toto právo lze také zrušit rozhodnutím soudu anebo tím, že svůj nesouhlas před jednáním zastupujícího manžela oznámí zastoupený manžel osobě,

se kterou bude jednáno. Tato relativně samozřejmá praxe, že například při jednání ve škole mluví jeden z manželů automaticky za oba manžele, se při rozvodu stává častým předmětem dohad a rozporů.

2.1.1 Funkce rodiny

Jak bylo řečeno – význam rodiny v naší společnosti je velký. Výčet funkcí, které rodina plní, je bohatý a jejich rozbor by zasloužil větší prostor. Stručně jsou popsány níže.

Biologicko-reprodukční

Funkce rodiny pro její zachování tím, že má pokračovatele rodu a nositele příjmení. Dnešní situace je velice složitá, neboť rodiče děti plánují kvůli kariéře až v pozdějším věku. V dnešní době rovněž přibývá rodin moderních, kdy rodiče jsou nesezdaní a mají děti. Nebo rodin, jež mají pouze jedno dítě, neboť jejich finanční příjmy nezvládnou pokrýt potřeby dalšího dítěte. Ovšem jsou také páry, které trpí neplodností a svou potřebu saturují umělým oplozením nebo pěstounstvím či adoptí (Kraus, 2008).

Ochranná funkce

Vychází ze saturace všech potřeb dítěte, vyznačuje se jeho ochranou proti nežádoucímu chování tím, že dítěti vysvětlují různé situace a věnují se mu. Je nutné, aby se dítě cítilo chráněno před nebezpečím a mělo stabilní příjemné rodinné zázemí (Kraus, 2008).

Sociálně-ekonomická funkce

Dítě přichází do rodiny jako do jeho první sociální skupiny, a tím přebírá i sociální návyky rodičů. Rodiče dítě zabezpečují po finanční i sociální stránce. Dítě se od nich učí zvládat životní situace, ponaučit se z nich a dostat zpětnou vazbu. Dítě od rodičů přebírá určité vzorce chování ke společnosti, které pak ovlivňují jeho postoj do budoucnosti (Vágnerová, 2005).

Emocionální funkce

Zcela zásadní je působení rodičů na dítě. Podstatné je, zda je dítě před početím chtěné a jaký postoj k němu rodiče zastávají. Neboť pro dítě je velmi důležité vnímat pocit lásky a bezpečí. Dítě musí od rodičů vnímat také pochopení a zastání, a to

od raného věku dítěte až do dospělosti. Ne všechny děti však mohou pocítit pravou rodičovskou lásku, jedná se o děti umístěné v kojeneckém ústavu nebo dětském domově (Vágnerová, 2005).

Socializačně-výchovná

Dítě prochází od narození procesem socializace ve společnosti, objevuje a poznává různé situace a přizpůsobuje se životu ve společnosti i své rodiny. Výchova je velice důležitá pro jeho budoucí rozvoj, kdy je nutné nastavení přiměřených hranic interakce se společností. Ve světě je uplatňováno více typů výchovy, které závisí na rodičích a společnosti. Můžeme mluvit o liberální, demokratické či autoritativní výchově (Vágnerová, 2005).

Estetická

Je to funkce vedení dítěte pro odpovědnost, pořádek, udržování společných prostor v domácnosti. Podílení se na úklidu a pomáhání rodičům (Vágnerová, 2005).

Když se nad uvedeným zamyslíme, pak porozumíme tomu, proč je význam rodiny v našem životě tak zásadní. Eufemisticky řečeno – rodina probouzí a formuje v jedinci to dobré. Přináší to samozřejmě velkou odpovědnost rodičů vůči dětem, ale později i dětí vůči rodičům a také dalším členům rodiny. Tím, že každá rodina funguje a působí na děti jinak, je časté, že mladý pár bojuje s určitými rozdíly v přístupu k mnoha aspektům funkcí rodiny mezi svými rodinami. A samozřejmě na základě návyků z rodin a vlastních zkušeností formuje vlastní uchopení odpovědnosti za funkčnost a funkce rodiny.

K zamyšlení je, jak zásadní může pro život dítěte a následně dospělého být, pokud rodina některou z funkcí neplní dobře nebo některou z nich neplní vůbec. Jak se snižuje jeho schopnost začlenění do společnosti, schopnost porozumět okolnímu světu, ale i sobě samému, schopnost uspět a bohužel i schopnost odpovědně vést svou vlastní rodinu.

2.2 Rodičovská odpovědnost rodiny

Být rodičem není jen tak. Krom radosti z potomka a rodinného života to přináší řadu povinností, práv a odpovědnosti. Je to nesmírně důležitá norma, která chrání dítě, ale i rodiče v různých situacích, které mohou nastat. Pro funkční rodinu milujících

rodičů a jejich dětí může být řada věcí uvedených níže samozřejmostí a společnost to jako správné a samozřejmé vnímá, nicméně společnost, to není jen většina, je to každý z nás, i ten, kdo v oblasti rodičovské odpovědnosti selhává anebo komu se v životě přihodila událost, tragédie, která zasáhla do výkonu rodičovské odpovědnosti.

Rodičovská odpovědnost je popsána v občanském zákoníku detailněji, než tomu bylo dříve v zákonu o rodině. Jedná se o soubor povinností, ale také práv rodičů, která souvisejí s péčí o dítě. Nejvýznamnější oblasti povinností a práv rodičovské odpovědnosti spočívají dle Novotného et al. (2017, s. 149) „... v péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění...“

Rodič má ke svému dítěti rodičovskou odpovědnost od jeho narození až do jeho plné zletilosti a svéprávnosti. Nicméně ani po dovršení plné zletilosti a svéprávnosti nezaniká povinnost vyživovací, a tím i právo na výživné. To jsou od rodičovské povinnosti oddělené pojmy. Je důležité zmínit, a ne každý rodič to ví, že rodičovské zodpovědnosti není možné se zříknout. Tuto pravomoc má pouze soud. Je pochopitelně možné některé povinnosti vůči dítěti svěřit jiné osobě – například v situaci, kdy je dítě u své babičky na prázdninách, nicméně své odpovědnosti se tak nevzdává.

Na rodičovskou odpovědnost je třeba pohlížet jako na celek. Patří k ní práva rodičů, ale hlavně povinnosti rodičů. Je důležité také zmínit, že s ohledem na ústavní principy je postavení muže a ženy v roli rodičů rovnocenné. Samozřejmě pokud jde o pojem rodič, hovoříme tak o muži a ženě, kteří jsou v matrice zaznamenáni jako otec a matka. Nebere se ohled na skutečné biologické otcovství. Dalším důležitým faktem je, že právo České republiky nerozlišuje mezi dětmi narozenými v manželství a mimo manželství (Šínová et al., 2016; Levická & Truhlářová, 2015).

Velmi specifickým případem z hlediska rodičovské odpovědnosti je situace, kdy dítě nemá rodiče, nebo jsou oba rodiče zbaveni rodičovské odpovědnosti. V této situaci je třeba stanovit poručníka.

Dalším specifickým případem může být situace, kdy je rodič dítěte nezletilý, a tudíž nenabyl svéprávnosti. Dle dřívějšího zákona o rodině takovému nezletilému rodiči byla rodičovská odpovědnost vůči vlastnímu dítěti odepřena. V současnosti však

občanský zákoník připouští rodičovskou odpovědnost nezletilému, který neuzavřel manželství a ani mu nebyla přiznána svéprávnost a je mladší osmnácti let. Nicméně její výkon je pozastaven. V zákoně je nicméně uvedeno, že tento rodič může o dítě pečovat ve smyslu každodenní praktické péče. Mohou vzniknout nejasnosti – například při pobytu dítěte v nemocnici, kdy je těžké stanovit, kde je hranice péče a kde odpovědnosti. Souhlas s lékařským výkonem totiž spadá do oblasti odpovědnosti za dítě. Tyto situace jsou naštěstí vzácné a dočasné (Šínová et al., 2016).

Pod pojmem péče o dítě si můžeme představit každodenní rozhodování o dítěti, o tom, co bude jíst, o tom, jak bude trávit volný čas, jakou školu bude navštěvovat, jak bude nakládat se svým majetkem a tak dále. Pro mediátora je to terén, ve kterém se budou spory mezi rozvádějícími se rodiči nejčastěji pohybovat, a je proto dobré orientovat se v problematice co nejlépe. Výčet hlavních oblastí péče popisuje občanský zákoník a vybrané z nich jsou rozvedeny níže.

2.2.1 Zdraví dítěte

Zásadní oblast péče, která je nezbytná pro vývoj dítěte. Ačkoli se může zdát jako samozřejmost, praxe často ukazuje, jak v této oblasti péče někteří rodiče zaostávají. Rodič je odpovědný za zdraví a život dítěte. A je povinný o něj pečovat. V důsledku toho má právo na zdravotní péči.

Komplikujícím faktorem mohou být neshody rodičů, a to jak v manželství, tak během rozvodu a po něm. Zákon velmi dbá na zájmy dítěte a dohodu rodičů. Pomineme-li běžnou zdravotní péči anebo děti samostatné starší 14 let, pak je pro poskytnutí plánované zdravotní péče potřeba souhlasu obou rodičů dítěte. Občanský zákoník sice pamatuje, jak již bylo v této práci zmíněno, že je přípustné, aby při jednání s třetí osobou jednal jen jeden z rodičů. Je tedy možné, pokud třetí osoba neví o skutečnosti, že jeden z rodičů s péčí nesouhlasí a rodiče nemají rozdílný názor, aby plánovaná péče byla odsouhlasena jen jedním z rodičů (Šínová et al., 2016).

Jiná situace je u neodkladné a akutní péče, kdy ve chvíli, kdy nelze s ohledem na urgentnost péče získat souhlas alespoň jednoho z rodičů, může o péči rozhodnout zdravotnické zařízení. Rovněž je možné takovou péči poskytnout, pokud existuje podezření z týrání, zneužívání anebo zanedbávání.

Kontroverzním a diskutovaným tématem je očkování dítěte. Toto téma není v současnosti snadno řešitelné a povinnost očkování je de facto v konfliktu s některými právy dítěte, nicméně na správné právní posouzení a následnou zákonnou úpravu si budeme muset ještě počkat.

2.2.2 Citový, rozumový a mravní vývoj dítěte

Tento vývoj rodič ovlivňuje svou výchovou dítěte. Je to velký soubor znalostí, dovedností a návyků, které dítěti předává. Významným prvkem je být příkladem, vzorem a působit na dítě tak, aby si osvojilo právní normy, prvky mezilidských vztahů, morální normy, přístup k životnímu prostředí. Důležitým prvkem je rovněž pocit stability, citového naplnění a uznání. Rodič není ve výchově zcela sám. Dalšími, kdo ovlivňují dítě, jsou pedagogičtí pracovníci, vychovatelé, vedoucí zájmových kroužků, případně psychologové. Citový, rozumový a mravní vývoj dítěte je důležitý pro jeho budoucí uplatnění ve společnosti, pro jeho sebevědomí a je určitým předpokladem úspěchu.

K dosažení výchovy může rodič použít výchovných prostředků, a tím přimět dítě chovat se určitým způsobem, dělat určité věci. Zákon hovoří o přípustnosti využití výchovných prostředků tak, aby byly užity v přiměřené míře a způsobem odpovídajícím situaci. Častým výchovným prostředkem bývá odepření účasti na kulturní akci, sportovní akci, užívání internetu na určitou dobu a podobně. Je doporučeno pracovat při ukládání různých omezení také s motivační stránkou výchovy.

Česká republika nemá ve svých zákonech zákaz tělesných trestů dítěte, tak jako větší část Evropy, nicméně jak vysvětluje Šínová et al. (2016, s. 82) „... rodiče se nesmí dotknout důstojnosti dítěte a jakkoli ohrozit jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.“

2.2.3 Ochrana dítěte

Ochranou dítěte rozumíme dohled a takovou prevenci, aby dítěti nebyla způsobena psychická nebo fyzická újma. Dítě si, jak se vyvíjí, dokáže postupně osvojit návyky opatrnosti, rozpoznávat, co je nebezpečné, a co nikoli. Je povinností rodiče ho postupně – přiměřeně věku a situaci – nejen seznámit s nebezpečností situace, ale hlavně jej ochránit, pokud je dítě v ohrožení. Příkladem budiž například volně pobíhající pes. Rodič své dítě poučí, že si nemá hrát s cizími psy, nemá jim sahat

do obličeje, netahat za uši. Nicméně dítě tímto nepřebírá odpovědnost, ta je na straně rodiče a rodič je povinen ochránit dítě v případě vzniku konfliktu psa s dítětem, případně se snaží kontaktu (konfliktu) vyvarovat.

2.2.4 Vzdělávání dítěte

Vzdělávání je nepochybně jednou z nejdůležitějších etap lidského života, která jednak prohloubí všeobecné znalosti a jednak připraví jedince na budoucí povolání. Listina základních práv a svobod, ale i další normy a směrnice garantují právo na vzdělání. Délka základního vzdělání, které je všeobecné a až na výjimky jednotné, je 9 let a koresponduje s délkou povinné školní docházky. Je povinností rodiče zajistit, aby dítě do školy chodilo. Jeho odpovědnost samozřejmě nekončí s docházkou, měl by být nápomocen i v oblasti výuky, při výběru školy, oboru a všeobecnou podporou ve vzdělávání (jako například zakoupení pomůcek, vyčlenění prostoru a času k učení a další). V občanském zákoníku je téma rozhodování o budoucím vzdělávání dítěte věnován významný prostor v rámci oblasti věnující se rodičovské odpovědnosti, což svědčí o významu tohoto tématu.

Volba středního a vysokého vzdělání již může předurčovat dítě k určitému povolání. Střední vzdělání je v České republice, stejně jako základní, poskytováno zdarma, vysoké může být zpoplatněno.

Podobně jako v otázkách zdraví dítěte i při výběru školy platí, že je možné, aby například přihlášku dítěte do školy podepsal jen jeden z rodičů a třetí strana, tedy škola, toto přijímá v dobré víře, že jde o jednání se souhlasem obou rodičů, v čemž je podpoří princip vyvratitelné právní domněnky. Toto bývá bohužel často zneužíváno rodiči, kteří spolu nežijí – jeden z rodičů přihlásí dítě v místě svého bydliště, které je odlišné od bydliště druhého z rodičů, a to bez jeho vědomí. Smutnou realitou je, že toto jednání je častým „nástrojem války“ mezi odloučenými nebo rozvedenými rodiči, kdy stres a negativní vjemy dopadají především na dítě. V tomto ohledu jsou požadavky školského zákona na náležitosti přihlášek nedostačující, přitom by stačilo vyžádat si podpis obou rodičů (Šínová et al., 2016).

Velmi nekomfortní situace vznikají při svěřením dítěte do střídavé péče. Pokud oba rodiče žijí ve stejném městě, je situace nejjednodušší. Soud nesvěří dítě do střídavé péče, pokud rodiče neprokáží vůli a schopnost se domluvit. Za těchto okolností nebývá problém se dohodnout třeba na tom, jakou školu bude dítě navštěvovat. Podobné je to,

pokud rodiče žijí nedaleko sebe – pak dítě dochází do školy v místě bydliště jednoho z rodičů a z bydliště druhého dojíždí. Je samozřejmě diskutabilní, zda je dobré docházet do školy, kde dítě nemá přirozené kamarády jako v místě bydliště, nicméně je to řešením. Obtížnější je situace, kdy rodiče od sebe bydlí daleko. V takové situaci často střídavá péče zaniká, nicméně existuje i možnost střídání škol, kdy se na hodnocení prospěchu dítěte podílí obě školy. Opět je možné se zamyslet nad tím, je-li to pro dítě dobré, a zda by nebyla vhodnější úprava režimu péče o dítě.

2.2.5 Určení místa bydliště dítěte

Jakkoli se tato odpovědnost může zdát jako méně významnou, opak je pravdou. Místo bydliště dítěte určuje, který soud se bude zabývat a rozhodovat o všech záležitostech dítěte (například svěřením do péče, výživné). A to i přesto, že bydliště není totéž, co trvalý pobyt (spíše administrativní pojem). Další stránkou věci je, že dítě má právo na určení bydliště. Jedná se o důležitý akt a je potřeba souhlasu obou rodičů. V případě nesouladu může rozhodnout v zájmu dítěte soud. Pokud dítě bydlí s oběma rodiči, je situace jednoduchá – má stejné bydliště jako rodiče. V případě odloučení rodičů je bydlištěm dítěte bydliště toho rodiče, kterému bylo svěřeno do péče.

2.2.6 Udržování osobního styku rodičů s dítětem

Právo na styk mezi rodičem a dítětem je zakotveno v mnoha základních mezinárodních normách, například v Listině základních práv a svobod anebo v Úmluvě o právech dítěte. Je chápáno nejen jako právo rodiče, který žije odděleně od místa bydliště dítěte, na styk s ním, ale i jako povinnosti tohoto rodiče tak činit. Zároveň je toto právo postaveno jako předpoklad plnění funkce rodiny. Tedy bez možnosti styku není rodič schopen plnit svou rodičovskou odpovědnost. Samozřejmě je nutné říct, že vztahy mezi lidmi, rodiči, obzvláště při odloučení anebo po rozvodu, nejsou vždy jednoduché a odpírání styku jednoho rodiče rodiči druhému není vzácný jev. Právo rodiče na styk s dítětem může nicméně odebrat pouze soud, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte.

Pod pojmem styk se rozumí především osobní setkávání se, které má přednost před stykem na dálku, jako je například telefonování, videokonference, psaní dopisů, zpráv a podobně. Styk na dálku je považován za styk doplňkový, rodič je například ve vazbě nebo je ústavně léčen a podobně.

Pro rodiče, který s dítětem bydlí, vyplývají při realizaci styku s druhým rodičem některá pravidla, která jsou zakotvena v občanském zákoníku: připravit dítě na styk, umožnit druhému rodiči styk s dítětem a spolupracovat s druhým rodičem na právu styku s dítětem. Zároveň nesmí bránit druhému rodiči, aby se s dítětem stýkal. Oba rodiče se musí navzájem informovat o záležitostech dítěte a musí se vyvarovat činností, které by komplikovaly či narušovaly vztah mezi dítětem a druhým rodičem, a způsobily tak odcizení dítěte a rodiče.

Pokud se rodiče na četnosti a formě styku s dítětem nedohodnou, nebo pokud rodič, se kterým dítě bydlí, chce omezit styk s druhým rodičem z důvodu jeho nevhodného chování (bití, alkoholismus, zanedbávání dítěte po dobu styku), dochází k soudní úpravě osobního styku. Soud styk nařídí a upraví jeho rozsah a podobu. Soud může také styk omezit, případně zakázat. K tomuto se přistupuje v závažných případech, nicméně soud vždy zohlední nejlepší zájem dítěte. Je jasné, že omezování styku s dítětem často vyústí k odcizení, které může vést až k syndromu zavržení rodiče (Šínová et al., 2016).

Tato oblast rodičovské odpovědnosti a práv je další oblastí, kde dochází k nejčastějším konfliktům rodičů a je častým předmětem práce mediátora. Smutné je, že na toto nejčastěji doplácí právě dítě.

2.2.7 Péče o jmění dítěte

Je velmi důležitá součást rodičovské odpovědnosti a zároveň povinnost rodičů. Zahrnuje jak péči o jmění dítěte, tak i o dluhy dítěte, a především pozornost tomu, aby dluhy nevznikly. Princip spravování majetku dítěte spočívá v tom, aby byl především zachován do jeho zletilosti a aby dítě nebylo zatíženo dluhy z minulosti. Jakkoli se může tato otázka zdát jako okrajová, jsou známy případy, kdy se dítě stane dlužníkem (například při jízdě na černo nebo sankcí za pozdní vrácení výpůjčky knih) a rodiče svojí nečinností způsobí, že dítěti dluh roste a nástupem zletilosti jej neúměrně zatíží v tu nejméně vhodnou dobu. Občanský zákoník dokonce mluví o tzv. solidární povinnosti rodičů nahradit dítěti tu škodu, která vznikla porušením povinnosti pečovat o jeho majetek s péčí řádného hospodáře (Šínová et al., 2016).

Rodiče tedy nakládají s majetkem dítěte v duchu výše uvedeného v běžných záležitostech (drobnější výdaje, vždy vztaženo k celkovému jmění dítěte). Ve výjimečných záležitostech o nakládání se jměním dítěte rozhoduje soud. Například

při nabývání nemovité věci nebo při zástavě majetku dítěte, při dědictví nebo přijetí daru.

Ve specifických případech může soud rozhodnout o přidělení opatrovníka pro správu majetku dítěte, například při větším rozsahu majetku dítěte, při spoluvlastnictví společně s rodiči, při konfliktu zájmů v rodině a dalších. Jako vždy i v tomto případě je kladen důraz na zájmy dítěte.

Není obvyklé, že by se spor o majetek dítěte stal předmětem konfliktu rodičů během a po rozvodu. Mediátor nicméně musí i téhle oblasti věnovat dostatečnou pozornost a být připraven na to, že se tato otázka ve sporu může vyskytnout.

2.3 Sociální práce s rodinou

Sociální práce skrze svoje metody pomáhá v praxi rodinám.

Sociální pracovník, který pracuje s rodinou, je člověk pohybující se na tenkém ledě. Je to člověk, který se snaží pomoci rodině v rozvodové situaci. Je to prostředník mezi rodiči a dětmi. Je to opora celé rozpadající se rodiny, neboť když rodina nemůže komunikovat mezi sebou, pak se stává sociální pracovník komunikačním nástrojem mezi nimi. Je to ale také zprostředkovatel sociálního poradenství, profesionál, jenž poradí s nasměrováním podkladů pro rozvod. Pokud by z jeho pohledu měla rodina šanci na zachování, tedy když vidí, že rodina se rozpadá ne ze zcela vážných příčin, může rodině doporučit úzdravu – sanaci rodiny, různé druhy psychoterapie, mediace. V neposlední řadě provádí v rodině šetření pro Orgán sociálně-právní ochrany dětí, případně může být soudně ustanoven jako kolizní opatrovník. Sbírá veškeré informace o rodině a jejích potřebách a přáních. Setkává se s různými patologickými jevy a snaží se o nápravu. V jeho zájmu je zachování rodiny. Má velice nevýhodnou pozici, neboť se může stát, že jeden rodič si přeje rozvod více než ten druhý, tehdy je sociální pracovník nepřijímán. Proto je dobře, pokud je vybaven různými druhy komunikačních technik, trpělivostí, asertivitou, technikami psychoterapie či psychoterapeutických výcviků (Amvrosiadisová, Poláchová Vašátková & Vyhnálková, 2008; Mačkinová & Musilová, 2013).

2.4 Kolizní opatrovnictví

Kolizním opatrovníkem dítěte je nejčastěji sociální pracovník z OSPOD, ale soudem může být opatrovnictvím ustanovena i jiná osoba. Role opatrovníka dítěte je velice složitá a nevděčná role. V této situaci vidíme opatrovníka jako advokáta dítěte, někoho nestranného, jenž pomůže dítěti s orientací v rozvodové situaci. Neboť takový pracovník pracuje s dítětem převážně citově deprivovaným současnou situací. Příkladem může být dlouhodobý konflikt, ve kterém může mít dítě roli obětního beránka, rukojmího či nástroje pomsty. Z tohoto hlediska je velmi těžké hájit zájmy dítěte před jeho vlastními rodiči a jejich právními zástupci. Samotné řízení je pro dítě nesmírně složité a s dítětem je těžké navázat důvěrný vztah. Ale i přesto kolizní opatrovník pracuje na základě objektivitu a zájmů dítěte. Na základě toho podává návrh na rozhodnutí, který musí mít velice dobrou obhajobu, aby mohl být soudem ustanoven (Matoušek, 2015; Matoušek & Pazlarová, 2016; Novotná & Fejt, 2009).

2.4.1 Problematika asistovaného styku

Dle definice Matouška et al. (2015, s. 201):

Styk s dítětem je právní institut, který je většinou upraven v soudních rozhodnutích, popřípadě je součástí mimosoudní dohody rodičů. Podle Úmluvy o styku s dětmi znamená „styk“:

- pobyt dítěte, které po omezenou dobu zůstane nebo se setkává s nějakou osobou (...), s níž obvykle nežije,
- jakákoliv forma komunikace mezi dítětem a touto osobou,
- poskytnutí informací této osobě o dítěti nebo dítěti o této osobě.

Z definice výše vyplývá, že využití třetí osoby při kontaktu rodiče s ním může být nařízeno soudem, pokud je to nutné, anebo je takové rozhodnutí na dohodě rodičů. U styku rodiče a dítěte je většinou stanoveno místo a délka trvání shledání. Úprava kontaktu se odvíjí od specifických potřeb dítěte a jeho přání. Takzvanou třetí osobu zainteresovanou v tomto setkávání mohou být pracovníci OSPOD nebo sociální pracovníci neziskových organizací výhradně se zabývající sociální prací s rodinou. V případě soudního rozhodnutí může být soudem ustanovena osoba, která bude přítomna.

U nás v žádném zákoně není specifikován asistovaný styk, jediný, který o něm mluví je „... zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních...“ (Matoušek, 2015, s. 203). Z hlediska evropského měřítka je asistovaný styk popisován v evropské Úmluvě o styku s dětmi. Mezi nejčastější důvody asistovaného styku patří například to, že děti jsou ve středu konfliktu rodičů, je hrozbou, že rodič chce bez svolení s dítětem odcestovat, rodiče trpí psychiatrickým onemocněním nebo jsou uživateli návykových látek, je neprokázané, že nedošlo k poškozování dítěte ve formě týrání, zneužívání, zanedbávání. Nebo když dítě bylo dlouhodobě odloučeno od jednoho z rodičů, se kterým má opět navázat kontakt.

2.4.2 Druhy stýkání rodiče s dítětem

Matoušek (2015) rozděluje styk na:

Asistenci dle potíží, na které má pracovník reagovat

Je zaměřená na kontakt rodiče a dítěte a jedná se často o předávání dítěte mezi rodiči, kdy jsou vztahy tak poškozeny, že dítě stojí ve středu. Rodič mnohdy nechce dítě vydat, pak je vhodná asistence, neboť přispěje k tomu, že se zmírní negativita u předávání dítěte a pro dítě nebude tato situace tolik traumatická. Jiný případ nastává ve chvíli, kdy je stanoven čas kontaktu dítěte za dozoru asistenta.

Asistence podle charakteru očekávaných intervencí a výstupů

Můžeme mluvit o asistentovi jako o pozorovateli opodál, který bude objektivně hodnotit kontakt dítěte a rodiče, na základě toho pak vydá zprávu pro soudní řízení, či jako o interventovi, který se aktivně zapojuje do komunikace mezi dospělými dítětem či rodičem a pomáhá jim zvládat společnou komunikaci, odpovědnost, vztah k sobě.

Asistence podle místa realizace

Jedná se o terénní nebo ambulantní podobu kontaktu. Obě přináší své výhody i nevýhody pro všechny zúčastněné. Za terénní kontakt se považuje styk tří stran čili rodičů, dítěte a asistenta v přirozeném prostředí jednoho z rodičů. Pro asistenta je tu výhoda uzavřených prostor, neboť je v prostředí, kdy je schopen zachytit vše podstatné. Pro dítě je to prostředí, které zná, je tedy výhodné. Nemusí si to ale myslet druhý rodič, který přichází do domácnosti bývalého partnera a může se v této pozici cítit nevýhodně. Oproti tomu ambulantní podoba kontaktu, kdy rodiče přijíždí za osobou

třetí, je výhodná v neutrálnosti prostředí, tato návštěva se může uskutečnit v prostorech organizací nebo institucí či v úplně jiném prostředí, které se přizpůsobí dítěti, jako je park, hřiště, kino, plavecký stadion, to ovšem může zahrnovat i finanční náklady. Další výhodou je, že dítě se bude chovat zcela spontánně, a ne v naučených rolích, neboť bude mít zcela jiné podněty. Nevýhoda spočívá v tom, že asistent nemusí v rušném prostředí zachytit vše podstatné.

Asistence podle míry dobrovolnosti

Je zcela klíčová, neboť na dobrovolnosti velice záleží, tzn., jak rodiče mezi sebou budou vystupovat, spolupracovat, jak bude probíhat komunikace a předání, zda se bude jeden z rodičů nesouhlasně snažit o bojkot, příp. zda přijme to, že během kontaktu (již rozpadlé rodiny) bude přítomna osoba třetí.

Asistence podle aktuálního oznámení o jejím konání

Může se jednat o zjevné, nebo o skryté pozorování asistenta kontaktu. Ve většině případů je asistovaný v roli zjevné čili rodiče o něm ví, že bude přítomen, kde a jak dlouho. Ovšem v případě, kdy rodiče ví, že budou někým pozorováni, mohou účelově pozměnit své chování a projevovat se navenek tak, jak by to běžně nedělali. V případě skrytého pozorování je snaha zjistit objektivní situaci, tedy to, jak se běžně rodiče chovají. Proto by měli být rodiče seznámeni s tím, že asistence jsou dopředu nahlášené, ale také že může proběhnout v rámci kontroly kontrola namátková.

Cílem asistovaného kontaktu je pomoci zprostředkovat komunikaci mezi zúčastněnými, pomoci s citovým napětím mezi rodiči a dítětem. Zachovat přirozený kontakt pro budoucí vztah dítěte a rodiče. Výhodou pro dítě je, že mu je přítomný pracovník schopen pomoci s pochopením konfliktu mezi rodiči, který se přenáší i na něj. Pro rodiče je to zachování kontaktu, rodičovské zodpovědnosti a práv na dítě. Společná komunikace napomáhá k navázání důvěry mezi rodiči, ke snížení konfliktu a k vytvoření půdy pro případnou přínosnou mediaci o dohodě mezi rodiči a úpravě styku s dítětem do budoucna.

2.5 Syndrom zavržení rodiče

Touto problematikou se zabývá mnoha autorů. Jde o poškození vztahu dítěte a jednoho z rodičů z důvodů přetrvávajících rozvodových nebo porozvodových sporů

mezi rodiči. Dítě je v této situaci konfrontováno různými názory jednoho rodiče na účet rodiče druhého. Většinou se jedná o negativní kritiku druhého rodiče, dítě je ovlivněno a má negativní postoj k rodiči, neboť se v takové situaci nevyzná a nemůže zhodnotit, kde je pravda. Leckdy tato negativní averze jednoho rodiče vůči druhému, pokud trvá dlouhodobě, vede k tomu, že dítě se po čase s takovou kritikou sžívá a následně se s ní identifikuje.

Pak dítě zcela bez důvodu a bez opodstatnění rodiče odmítá, nechce ho vidět, nechce se s ním vídat, potlačuje v sobě veškeré hezké zážitky a emoce do roviny zcela emočně negativní a zastává se pouze preferovaného rodiče. Vůči druhému z rodičů má nepřátelský postoj, který se pak následně může přenášet i na osoby druhému rodiči blízké (například na prarodiče).

Takto emočně vyhocené situace vedou k syndromu zavržení rodiče, který byl dítěti způsoben nepřehledností vztahu mezi rodiči, jeho ovlivněním a nemožností posoudit situace (neboť malé děti takovou schopnost nemají a jsou velice dobře ovlivnitelné). S takovým poškozením je nutné pracovat u odborníků z řad psychologie, psychiatrie, odborných poraden, a to tak, aby nedošlo k přetržení vztahu rodiče a dítěte (Novák, Corradiniová, & Vypušťák, 2015; Gardner, 2010).

Možnosti služeb pro rodiče v rozvodu

V takto náročné životní situaci, jako je rozvod, si spousta lidí sama neporadí a hledá pomoc u odborníků z řad advokátů, mediátorů, psychologů, obrací se na manželské poradny. Je možné oslovit sociální pracovníky či jiné odborné poradny, které mohou pomoci řešit jejich palčivé problémy, jež nastávají obzvlášť tehdy, kdy mají manželé děti.

3 MEDIACE

Mediace jako nástroj řešení konfliktů má svůj předobraz již ve starověku, kde najdeme první zmínky o mimosoudním řízení. Převážně byla používána v obchodních a občanských sporech, kdy se lidé obraceli v první řadě na rozhodce. K soudu mohli lidé podat odvolání až na základě nesouhlasu výroku rozhodce. V rámci starověku mluvíme jako o kolébce mediace o Babylonské říši a antickém Řecku. Rozhodcem byl člověk, jenž přesahuje věkovou hranici 60 let a byl státem do této funkce pověřen. Smírčí soud byl velice oblíbený i ve starověké Číně a Japonsku. Zaměříme-li se na další období, je potřeba zmínit středověk, kdy přichází mediace trestných činů. Podle tehdejšího pojetí práva byl člověk usvědčený ze závažných činů popraven. Vše probíhalo tak, že pachatel musel pozůstalým zaplatit pohřeb včetně hostiny, ale také další výdaje s tím, že pachatel byl následně popraven a mediace přicházela na řadu až poté jako prostředek k urovnání napětí mezi zúčastněnými rodinami. Cílem bylo dosažení vzájemné dohody a zamezení případné pomsty. Mediátorem neboli smírčím soudcem ve středověku byl například výše postavený měšťan, představitel obce nebo kmet (Holá, 2011; Cholenský, 2013).

Do naší severozápadní kultury přichází mediace společně s čínskými a židovskými přistěhovalci v první polovině 20. století. Zhruba v 60. letech téhož století společně s větší liberalizací USA, s revolučními změnami v oblasti hodnotové, sociální a politické, podpořené druhou migrační vlnou, zanikají některé komunity. Objevuje se vyšší nárůst sporů, napětí mezi lidmi způsobilo, že instituce nebyly schopny nával sporů zvládat. Na tento popud vzniká hnutí alternativního řešení konfliktu. Následně se mediace začíná dělit do dvou směrů:

1. Mediace jako alternativní metoda řešení problémů ve společnosti v rámci soudnictví a jeho reformy. Jeví se jako levnější možnost. Je schopna lidem dát více možností řešení a zvýšit spokojenost občanů. Na základě toho vznikají různé programy na urovnání konfliktů občanů.
2. Mediace jako komunitní nástroj smíru a nastavení nových pravidel v rámci komunity se snahou vyřešit problém či spor dřív, než bude muset být využito právních institucí. Tím dát lidem možnost rozhodování o návrhu řešení. Povzbudit v nich sousedské cítění. Nechat je aktivně se zapojovat do debat,

nechat je znovunastolit spravedlnost jejich komunity (Holá, 2011; Cholenský, 2013).

„Mediace je metodou řešení mezilidských konfliktů, při níž neutrální kvalifikovaná osoba – mediátor – pomáhá účastníkům konfliktu ve vzájemné komunikaci a dorozumění“ (Holá, 2011, s. 100).

Cílem je dosažení dohody výhodné pro všechny strany pomocí třetí osoby. Mediace zahrnuje právní, sociální, psychologické a sociologické náležitosti. Mediátor se ke konfliktu dostává zvenčí, a tím zachovává neutrální a nestranný postoj k projednávaným věcem. Nezodpovídá za cílovou dohodu, ale pouze za podobu mediace. Účastníci do mediace vstupují zcela dobrovolně, na základě domluvy. Trvání mediace může být jednorázové sezení v rozsahu několika hodin nebo opakované sezení. Úspěšná mediace může být taková, ve které účastníci společně dokáží komunikovat, nesou zodpovědnost i za druhé, například za děti, obě dvě strany se chtějí dohodnout a vyřešit spor, nesmí mít pouze vizi vítěze a poraženého (Holá, 2011; Holá, 2013; Veteška, 2015; Rozum, 2010).

Mediace je u nás zaznamenávána od dob Československa. Zajímavostí je, že tehdejší ministr životního prostředí byl pověřený k řešení environmentálních sporů a k řešení používal mediaci. Největší rozvoj mediace v Česku je spjat se jmény Táňa Šišková, Lenka Holá, Pavel Štern. Postupem času přicházejí další jména a mediace se dostává stále víc do popředí, a to také díky zahraničním stáží. V současné době funguje Probační a mediační služba České republiky, Evropský institut pro smír, Asociace mediátorů ČR. Vzniká přijetí zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, který pak později upravuje zákon předpisem o zkouškách a odměnách mediátora (Plamínek, 2013). Nespornou výhodou mediace oproti soudnímu řízení je, že u soudu je výsledek rozhodnut soudem, kdežto v mediaci je výsledek závislý na vzájemné domluvě zúčastněných stran. Je to svobodný proces, který šetří čas, neboť mediace je dostupná ihned, kdežto na soudní jednání se nějakou dobu čeká. Tak je to i s finanční stránkou – soudní výlohy několikanásobně převyšují výdaje za mediaci. Společné řešení konfliktu má za výsledek zlepšení komunikace a vztahu mezi účastníky do budoucna (Plamínek, 2013; Janotová, 2014).

Etika v mediaci souvisí s etickým přístupem k člověku, neboť každá pomáhající profese, jež pracuje s lidmi, je velice náročnou prací, ať už se jedná o zdravotnickou

péči o nemocné, nebo o velmi těžké a křehké vztahy v mediačním procesu. Každá taková profese je vázána na respektování etického kodexu. To, jaký bude mít pracovník nebo mediátor etický přístup k člověku, záleží na jeho zkušenostech, vzdělání a hodnotovém systému člověka. Etický kodex jako nástroj je pro každého závazný a měl by se jím řídit. Etika by se měla stávat praxí současné doby, ne ji odklánět do teorie (Holá, 2011; Janotová, 2014; Malacka, 2016).

3.1 Formy mediace

Mediace je přes všechna svá pravidla a náležitosti poměrně velký pojem. A to ne z hlediska toho, co mediace je – tam je definice poměrně striktní, ale z hlediska, kdy a proč se mediace využívá. Na mediaci můžeme pohlížet a dělit ji na základě různých kritérií. Mediace může být dobrovolná, ale také nařízená. Důležité také je, k jakému cíli mediace vede. Není totéž, když mediace probíhá plánovaně v několika navazujících sezeních, nebo je to mediace, která reaguje na nenadálou situaci a je neodkladná. Rovněž role mediátora jsou různé. Tři oblasti dělení mediace jsou:

Mezi zcela zásadní formy mediace **z hlediska dobrovolnosti** patří podle autorky Holé (2011):

- a) Zákonná – u vybraných typů konfliktů zákon nařizuje zprostředkování řešení mediací.
- b) Soudní – na základě doporučení soudu, který ji nařídí pro konkrétní případ.
- c) Dobrovolná – je realizována na svobodném rozhodnutí účastníků sporu.

Lze ji rozdělit **dle cílů**, a to následovně podle Holé (2011):

- a) Mediace zaměřená na řešení konfliktu – cílem je vyřešit spor rychle, bez ohledu na vztah účastníků. V tomto typu mediace lze využít zástupce nebo být sám přítomný.
- b) Mediace zaměřená na schopnost řešit konflikt – je snahou zvýšit lidské komunikační dovednosti tak, aby člověk sám v budoucnu dokázal řešit další konflikty.
- c) Mediace s důrazem na neutralitu – cílem je, aby klienti získali k mediátorovi maximální důvěru v tom, že je zcela nestranný. Probíhá pouze v přítomnosti účastníků a je zakázaný jakýkoliv kontakt mimo jejich skupinu.

- d) Mediace s důrazem na efektivitu – je zaměřena na získání velké kvantity dat o klientech, aby mohla být mediace efektivní.
- e) Krizová mediace – reaguje na náhle vzniklý konflikt vyžadující okamžitou intervenční reakci.
- f) Týmová mediace – může se využívat u velkých komplikovaných sporů či komunitních problémů, které vyžadují více mediátorů či nutnost pozorovatelů pro získání zpětné vazby.
- g) Rodinná skupinová konference – jedná se o mimosoudní řešení trestného činu mladistvým z řad rodiny. Může mít zaměření na oběť či pachatele s jeho rodinou.
- h) Soudní mediace – nařízená soudem, mizí princip dobrovolnosti vstupu do mediace.
- i) Kyvadlová mediace – vypadá tak, že účastníci u sebe nejsou fyzicky přítomní a vyjednávají spolu prostřednictvím mediátora, který tlumočí jejich vzkazy.
- j) Nepřímá mediace – podobná kyvadlové mediaci, mediátor zastává role v procesu.
- k) On-line mediace – výhodou je úspora času, nevýhodou nepřímý kontakt účastníků.
- l) Zastoupená mediace – z mnoha důvodů může nastat to, že se účastník nebude chtít setkat s druhým účastníkem mediace. V této situaci může být klient zastupován právníkem či osobou blízkou.
- m) Společné a oddělené jednání.

Následující dělení může být **dle úlohy mediátora** v procesu:

- a) Moderátor.
- b) Odborník, jenž je mediací provází.
- c) Zprostředkovatel.
- d) Sociálně-terapeutický odborník.
- e) Arbitráž (Holá, 2011).

Z uvedeného vyplývá, že nároky na pracovníka v mediaci jsou různorodé a vyžadují poměrně široké portfolio dovedností, schopností improvizace a pohotovosti. Ne vždy probíhá mediace plánovaně (krizová mediace), ne vždy je přímá (on-line

mediace), ne vždy je pracovník moderátorem mediace. Je třeba si uvědomit, že i mediátor získává zkušenosti a dovednosti postupně, je třeba podotknout, že je to práce odpovědná a vyžaduje celoživotní vzdělávání a sebezdokonalování.

3.2 Druhy etiky v mediaci

Podobně jako u dalších oborů, kde je předmětem výkonu práce s lidmi, také mediace vyžaduje silné dodržení etiky. Pokud má klient důvěřovat mediátorovi, je třeba se k němu chovat maximálně eticky. Toto vyžaduje vyzrálou osobnost, soustředěnou, empatickou a dobře připravenou. K mediaci dochází většinou tehdy, když si klienti nevědí rady, jsou v konfliktu s někým či vzájemně, prožívají řadu negativních emocí. Jakýkoli necitlivý nebo neprofesionální zásah může úsilí dohody zhatit. Není vyloučené, že neetický přístup mediátora může ovlivnit i následné jednání klienta, což je nepřijatelné.

Etiku v mediaci lze podle Malacky (2016) rozdělit podle oblasti, na kterou se vztahuje:

- a) Procedurální etika – řeší ochranu osobních informací, standardy práce mediátora a samotný mediační proces.
- b) Etika mediace řeší – dodržování etického kodexu a principu v mediaci.
- c) Etika mediátora – zaměřena na kvalitu mediace včetně kompetencí mediátora.
- d) Etika v praxi – zabývá se etickými principy v mediaci.

Etické dilemata v mediaci

Malacka (2016) popisuje řadu etických dilemat mediátora na základě výzkumů realizovaných na Floridě a na Slovensku, kde se výsledky otázek dilemat shodují co do řady principů v mediačním procesu, a to v oblasti udržování nestrannosti, respektování potřeb klientů, neposkytování právních, sociálních, psychologických rad. Další velká dilemata jsou v oblasti držení se v mezích kompetencí mediátora a zneužití mediace. V mediaci je velice těžké, aby i zkušený mediátor dodržoval všechny principy a etické normy, v neposlední řadě tu může být i rozpor mezi etickým kodexem a morálkou a lidským svědomím.

Etický kodex mediátora

- **Povinnost mediátora ke stranám**

Mediátor je povinen účastníkům mediace vysvětlit veškeré kompenzace za jeho služby. Dále plně informuje klienty, za jakých situací je služba poskytována. Dále se mediátor přesvědčuje, že mediace je pro obě strany dobrovolná, že do ní vstupují bez jakéhokoli nátlaku a že výsledek mají ve svých rukou pouze klienti. Dojde také k ověření, zda má mediátor dostatek času se klientům plně věnovat, a tím zahájí proces (Šišková, 2012).

- **Povinnost mediátora k samotnému procesu**

V této oblasti je nejpodstatnější klientům ukázat, že on jako osoba třetí je zcela neutrální, že oba účastníci mají stejná pravidla a stejné podmínky. S cílem zvýšit snahu klientů společně komunikovat a řešit problém tak, aby byl výhodný pro obě dvě strany a aby nedocházelo k tomu, že jeden má pocit výhry a druhý prohry. Konečný cíl má být vnímán přijatelně pro obě dvě strany. Mediaci neprovádíme s lidmi s psychiatrickou diagnózou, neboť mají zkreslený pohled na skutečnost (Šišková, 2012).

- **Povinnost mediátora ke svým kolegům**

Mediátor by jako každý pracovník měl dodržovat kolegiálnost tím, že nebude bez vědomí jiného mediátora vstupovat do procesu, a tím devalvovat mediaci kolegy. Dále není vhodné kritizovat kolegu připomínkami, a pokud ano, tak v soukromí, a nikoli před klienty (Šišková, 2012).

- **Povinnost mediátora k profesi**

Je nutností, aby mediátor nabízel své služby pouze v té oblasti, ve které je profesně erudovaný či v ní má výcvik. Musí si být vědom toho, že není vnímán individuálně, ale jako osoba pod záštitou Asociace mediátorů ČR (Šišková, 2012).

- **Povinnosti mediátora ke společnosti**

Mediátor by měl brát v úvahu zájmy celé společnosti, a ne pouze jeho klientů (Šišková, 2012).

- **Řešení stížností**

V případě porušení etického kodexu se chováním mediátora zaobírá Etická komise AMČR, o. s. (Šišková, 2012).

3.3 Principy a cíle mediace

Principy mediace

Principy můžeme chápat jako prvky nebo jakési pilíře, na nichž je založena mediace. Ačkoliv je mediace ještě stále mladý obor a mediátoři se jej učí, tak se může stát, že u některých principů bude v menší míře odlišný její výklad či důraz (Plamínek, 2013; Rozum, 2010).

- **Princip dobrovolnosti**

Zcela základní kámen mediace, neboť když do procesu účastníci či účastník vstupují nedobrovolně, je velice malá šance na vyřešení sporu. Podobný příklad může nastat, když mediaci prosazuje pouze jeden účastník sporu, může se ale také stát, že mediace bude uložena soudním příkazem (Plamínek, 2013; Holá, 2011).

- **Princip podpory**

Mediátor vnáší do konfliktu světlo, naději pro zneprátené strany, proto je nutné, aby jej respektoval se všemi odlišnostmi a na prvním místě pro něj byla spokojenost jeho klientů vycházející z jejich potřeb (Plamínek, 2013).

- **Princip důvěry**

Jako v každé jiné pomáhající profesi je vybudování důvěry v člověka velice těžká věc a každému trvá odlišnou dobu získat k někomu důvěru, obzvláště při tak specifické situaci, jakou mediace je. Lidé přichází řešit své palčivé problémy, tím se hodně odkrývá jejich soukromí, a proto by mediátor měl postupovat pomalu a dát dostatek času k vybudování silného důvěrného vztahu. Ačkoliv jsou strany s mediátorem domluvené ústní či formální podobou na důvěrnosti, tak soudní moc je důvěře nadřazená, tím pádem může dojít k prolomení důvěry ze strany mediátora (Plamínek, 2013; Holá, 2011).

- **Princip tolerance**

Ruku v ruce s důvěrou je velice žádoucí, aby mediátor toleroval veškeré názory, návrhy, přání, potřeby, ač se můžou zdát nereálné (pod emocemi). Je pro vztah všech zainteresovaných profesně dobré tolerovat je s veškerými odlišnostmi (Plamínek, 2013).

- **Princip nehodnocení**

Ač se může zdát, že při kontaktu s lidmi je v člověku přirozeně přítomen náš hodnotící systém, tak v mediaci nepřipadá v úvahu hodnotit své klienty a jejich míru zavinění, jejich příčiny sporů. Mediátor je nestranný profesionál a takové situace se nesmí stávat. Může nastat situace, že jeden z účastníků sporu zkouší žádat mediátora, aby hodnotil jeho počínání. To však též není přípustné. V každém případě by měla být respektována presumpce nevinny (Plamínek, 2013).

- **Princip rozhodování**

Mediátor je v procesu zcela svobodně jako jeho účastníci a i on má právo účastníky odmítnout. Účastníci se mohou zcela svobodně rozhodnout, s jakým řešením a jak spor skončí. Mediátor zasahuje do řešení pouze ve věcném řešení. Když se mu řešení či proces dohody nelíbí (na základě zákona či svědomí), může zcela svobodně z procesu vystoupit.

- **Princip odpovědnosti**

Strany konfliktu přebírají za své rozhodnutí odpovědnost. To stanoví i český zákon o mediaci (č. 202/2012 Sb.) ve třetím odstavci § 3: Za obsah mediační dohody jsou odpovědné pouze strany konfliktu (Plamínek, 2013, s. 66).

- **Princip nestrannosti**

Důležitá je vlastnost mediátora být zcela nestranný, neboť kdyby jedna strana začala mít podezření, že prostředník je nakloněn druhé straně, mohlo by dojít k rozpadu procesu a ztrátě důvěry (Plamínek, 2013; Holá, 2011).

- **Princip změny**

Změna je pro mediaci zcela podstatná, neboť se počítá s tím, že pokud klienti vstupují do mediace, tak tam vstupují pro nějakou změnu. Změna má nastat v jejich vnímání sporu a v otevření k realitě problému. Změna by měla nastat ve vnímání vítěze

a druhého jako poraženého, jejich vnímání by se mělo změnit z devalvujícího, destruktivního chování na spolupracující (Plamínek, 2013).

- **Princip budoucnosti**

Budoucnost vnímaná jako směr do budoucna, člověk využívá informace a situace z minulosti tak, aby na ně mohl navázat v budoucnu. Minulost berme jako ponaučení do budoucnosti (Plamínek, 2013).

- **Princip tvorby**

Tvorba spočívá v tom, že účastníci mediace si na svá řešení dokázali přijít zcela sami bez pomoci mediátora a bez toho, aby jim byla určena soudem. Klienti jsou nejlepší soudci mezi sebou, neboť mají nejvíc informací (Plamínek, 2013).

- **Princip vzoru**

Plamínek (2013, s. 69) zmiňuje, že „... mediátor je vzorem chování, jehož působení a vliv na strany konfliktu může **přesáhnout čas a prostor konkrétní mediace.**“

Cíle mediace

Jak Holá (2011, s. 61) stručně charakterizuje:

„V souhrnu bývá za cíl mediace nejčastěji považováno

1. zvládnutí konfliktní situace;
2. umožnit klientům pochopit lépe podstatu a různé aspekty konfliktu a redukovat jej na úroveň, která je pro ně řešitelná;
3. pomoci pochopit klientům vlastní situaci, zájmy;
4. poskytnout klientům model pro řešení případných konfliktů v budoucnosti;
5. podporovat kooperaci a slušnost při řešení konfliktů, a tím zlepšit vzájemné vztahy;
6. umožnit znesvářeným stranám společný náhled na jejich vzájemný vztah, a tím je opět orientovat na sebe;
7. mobilizovat síly a schopnosti klientů;

8. nastolit otevřenou komunikaci danou pokojným vyjadřováním a vzájemným nasloucháním;
9. vytvořit a přijmout jasně formulovanou, srozumitelnou a prakticky uskutečnitelnou dohodu, která je přijatelná pro všechny zúčastněné.“

3.4 Mediační proces

Je cyklus prvků jdoucích následně za sebou ve fázích tzv. mediačního procesu. Mediace je převážně o komunikaci. Díky mediátorovi je to komunikační jednání dvou zneprátelených či jinak konfliktních stran. Mediační proces respektuje právní, ekonomické, kulturní a sociální prvky naší společnosti. Je to velice náročný proces, obzvláště komunikačně, s důrazem na využívání různých technik při práci s klientem. Nejvíce zájemců o výuku či výcvik mediace najdeme mezi pomáhajícími profesemi jako sociální pracovníci, psychoterapeutové, psychologové. Do procesu patří i mnohé techniky využívající se v mediaci nebo alternativní řešení problémů (Holá, 2011; Plamínek, 2013; Rozum, 2010).

Fáze mediačního procesu

Dle Holé (2011, s. 119) „... z amerického fázování vychází způsob fázování nejčastěji používaný u nás. Pro jednotlivé fáze využívá české členění méně symbolická, v našem prostředí lépe srozumitelná označení:

1. Zahájení mediace
2. Získávání informací
3. Porozumění zájmům
4. Hledání řešení
5. Vytváření a sepsání dohody
6. Závěrečné slovo...“

Zahájení mediace

Holá poukazuje, že (2011, s. 120) „aby mohla být mediace uskutečněna, musejí být splněny dvě základní podmínky:

1. Strany v konfliktu musejí požádat nebo souhlasit s mediací.
2. Mediátor musí souhlasit, že bude mediovat.“

Na zahájení mediace jako počátek mediačního procesu není jednotný názor. Někteří tvrdí, že začátek mediace je až u společného setkání ve třech, druzí tvrdí, že už samotné kontaktování mediátora nebo pouhé vyhledávání informací o mediaci je počátkem. Při zahájení mediace mediátorem by mělo přijít úvodní slovo, které pomůže rozmrazit hustou atmosféru, se kterou účastníci přichází. Dále je nutné, aby byly ozřejměny pozice klientů, aby měli informace o tom, jak se kdo bude oslovovat, aby byli otevření, chtěli změnu, chtěli se vzájemně dohodnout a aby byla ověřena dobrovolnost vstupu do procesu. Velice důležitá je zásadní role mediátora, kdy klienti musí vědět, že mediátor zodpovídá za průběh mediace, nikoliv za výsledek. V neposlední řadě je nutností podepsání kontraktu o odměně pro mediátora, kterou strany zaplatí nejlépe napůl či ji po dohodě zaplatí jedna strana. Pozice mediátora musí být pevně ukotvená v procesu tak, aby obě strany mediátorovi důvěřovaly (Holá, 2011; Holá & Malacka, 2014; Cholenský, 2013).

Získávání informací

V této fázi mluví jednotliví účastníci mediace k mediátorovi, který oběma aktivně naslouchá. Klienti mluví o svých pocitech, o jejich myšlenkách, o příčinách konfliktu, kdy nejdůležitější je od nich dostat co nejvíce relevantních informací nezkršených emocemi, jež ve sporu jsou. Klienti se v mediaci, a je to dokonce vhodné, opírají o důkazy (zejména od jejich právních zástupců, institucí či svědků), mohou sdělit cokoli, co považují za důležité (Holá, 2011; Šišková, 2012; Veteška, 2015).

Porozumění zájmům

Tato fáze je zcela odlišná – v této fázi mluví klienti k sobě. Vysvětlují si navzájem, co si kdo myslí, jaké má kdo potřeby, jaká je motivace v hájení svého zájmu, jaká je hierarchie hodnot s tím, aby co nejvíce dokázali porozumět chování či důvodům chování druhého člověka. Mediátor poskytne této fázi dostatek času. Jedná se o velice náročnou citovou situaci, neboť dochází často i k otevírání minulosti a jejímu přenášení do budoucnosti. Tato fáze je velice náročná i pro mediátora, neboť je citově hodně zabarvená a je těžké klienty udržet v domluvě o dodržování stanovených

pravidel. Mediátor může využívat různé komunikační techniky jako třeba techniku zrcadlení a další k tomu, aby poukázal na to, co mají účastníci společného (v případě rodiny jsou to na prvním místě děti) (Holá, 2011; Šišková, 2012).

Hledání řešení

Stojí na základech toho, co mají klienti společného. Klienti by se neměli zaměřovat na minulost, ale přejít na budoucnost. Tato fáze je velice tvořivá, zaměřená na tvůrčí myšlení, neboť se jedná o nalezení řešení, které svým vývojem jde od jednodušších bodů až po složitější, bere v úvahu zájmy a potřeby obou stran, posouvá je k tomu, aby vznikla konečná dohoda (Holá, 2011; Šišková, 2012).

Vytváření a sepsání dohody

V této fázi je sepsána účastníky takzvaná rámcová dohoda nejlépe písemnou formou (může být ale i ústní), jsou zde zaznamenána možná řešení sporu, ke kterým se strany zaváží či se přímo dohodnou. Může se jednat i o specifické podmínky řešení. V této fázi může dojít k dalším sporům, neboť nyní to strany vidí přesně formulované a může dojít k dalším problémům nebo k předělání dohody (Holá, 2011; Šišková, 2012).

Dohoda má být dle Holé (2011, s. 129) „vyvážená, realistická, konkrétní, dosažitelná, časově omezená, měřitelná.“

Závěrečné slovo

Cílem je rozcházet se s klienty v dobré náladě a s pocitem dobře odvedené práce – strany jsou usmířeny. Mediátor zhodnotí proces, stejně tak samotní účastníci procesu. Jsou ustanoveny kontroly a podmínky dodržování dohody. V případě potřeby je zde možnost opětovné spolupráce s mediátorem. Mediace lze ukončit čtyřmi způsoby:

1. Dohoda je plně saturována a jsou s ní spokojeni všichni účastníci.
2. Dohoda je pozastavena bez nutnosti dodržování závazných pravidel s opětovným otevřením mediace v budoucnosti.
3. V rámci procesu byla uzavřena takzvaná dohoda o nedohodě. Není možné, aby vznikl vzájemný konsensus na obou stranách procesu.
4. Klienti opustili mediaci předčasně (Holá, 2011; Šišková, 2012).

3.5 Techniky v mediaci

Mediátor při své práci využívá řadu dovedností a schopností, které nasbíral během své praxe a nabyt zkušenostmi z přechozích případů. Přesto lze vyjmenovat některé z těch nejpřínosnějších jak pro mediátora, tak pro proces mediace jako takový a v neposlední řadě i pro klienta.

3.5.1 Využití flipchartové tabule

Jednoznačně zlepšuje přehled nad tématem pro klienty i pro mediátora. Účastníci nemusí myslet na vše, co bylo řečeno, je to napsáno na tabuli. Flipchartová tabule ukazuje také průběh mediace, progresi. Nezapomínejme na skutečnost, že každá ze stran může řečenou informaci vnímat rozdílně, zapomínat na ni, vyložit si ji jinak. Tomu psaná informace velmi snadno zabrání. Na tabuli je možné nejen psát, ale i kreslit. To může být velmi užitečné například pro naznačení vztahů mezi problémem a řešením. To, co vidíme, snáze vnímáme (Šišková, 2012).

3.5.2 Brainstorming

Známou techniku používanou pro skupiny účastníků lze velmi efektivně použít i pro mediaci s dvojicí. Při této technice je důležité, aby klienti přicházeli s nápady a podněty k řešení situace bez obav z kritiky, špatného názoru. Při brainstormingu klademe důraz na množství nápadů a postřehů než na jejich kvalitu. Jejich sepsáním a následnou společnou analýzou můžeme dojít k odhalením potřeb, které nebyly dosud vysloveny, ke skrytým postojům, neobvyklým způsobům řešení situace apod. Důležité je, aby při brainstormingu byli účastníci uvolnění, bez obav ze zesměšnění nebo kritiky (Šišková, 2012).

3.5.3 Pozice a zájem

Práce s těmito dvěma rovinami je velmi užitečná pro nalezení dohody. Je pravděpodobné, že obě strany budou při mediaci vyjadřovat své pozice. Co chtějí, co budou, co nebudou, co nechtějí. Strany tím dost silně dávají na vědomí, co je pro ně mez, za kterou neustoupí. Je to negativní styl komunikace a reakcí na něj je další stanovisko z druhé strany, takto se to může opakovat stále dokola. Co je ale podstatné, je zájem klienta odkrýt postoj druhé strany, pochopit silnou argumentaci. Zájem reprezentuje to, co je v nás – naše city, obavy, prožívání věcí, je motivátorem všeho

našeho konání. A právě hledání zájmů za pozicemi, a nejlépe společných zájmů za velmi konfliktními pozicemi obou stran, tvoří podstatu této techniky (Šišková, 2012; Veteška, 2015).

3.5.4 Aktivní naslouchání

Důležitá technika, která patří do mediace. Je založena na tom, že mediátor věnuje pozornost tomu, co klient říká, dívá se na problematiku jeho očima, povzbuzuje klienta k pokračování ve vyprávění. Při aktivním naslouchání se doporučuje zdržet se kritiky, nevyjadřovat své názory, nepřirovnávat k jiným případům, nekritizovat, mluvit zdvořile. Vyprávějící je pak ochotnější vyprávět dál a jít ve sdělení do větší hloubky, do svého nitra. Dobře zvládnutá technika aktivního naslouchání může odbourat bariéru u klienta, který by se jinak zdráhal dostat se k podstatě věci či vůbec začít hovořit (Šišková, 2012).

3.5.5 Neutrální jazyk

Neodmyslitelně patří k mediaci. Pro klienty je často obtížné vyjádřit své pocity, obavy, emoce, a pokud nevhodně zvolíme slova, otázky či komentáře, můžeme ztratit důvěru klienta a ochotu s mediátorem spolupracovat. Neutrální jazyk je důležitý i při vyjadřování se k dalším lidem. Je důležité, aby klient neměl ostych říct, co potřebuje, aniž bychom mu dávali najevo, že to například považujeme za směšné. Rovněž při konfliktu mezi klienty během mediace sehrává neutrální jazyk důležitou roli a pomáhá nepreferovat žádnou ze stran. Lidé, kteří mají konflikt, bývají citliví na způsob komunikace. Tato technika vyžaduje, stejně jako jiné, trénink a praxi v tom, jakých slov, spojení a otázek je dobré se vyvarovat a čím je nahradit, aby byla informace sdělena (Šišková, 2012).

3.5.6 Přeměna stížnosti na potřebu

Za stížností na druhou stranu zpravidla stojí potřeba první strany. Je nicméně obvyklé, že při rozepři strany vůči sobě nekomunikují potřeby racionálně a vyjadřují je stížností na druhého. Mediátor musí umět s tímto selektivně pracovat a stížnost, která je vnímána většinou negativně a druhou stranu popudí k odvetě, musí přeformulovat na potřebu tak, aby nezanikla potřeba strany, která si stěžuje, a zároveň byla tato stížnost přetransformovaná na potřebu pro druhou stranu srozumitelnou a akceptovatelnější.

Po úspěšném zvládnutí zmíněného je větší šance na pochopení obou stran navzájem (Šišková, 2012).

3.5.7 Předmět jednání

Mediátor v určité fázi mediace musí strany směřovat k tomu, aby si řekly, co je vlastně předmětem jednání. Je důležité jej popsat neutrálně a nezavdat jeho formulací příčinu k dalšímu konfliktu. Důležité je, aby předmět jednání byl stanoven tak, že jeho řešení a shoda pokryje potřeby a zájmy obou stran. Určení tohoto proto může trvat déle a je třeba s tím počítat. Je běžné, že strany najdou více předmětů jednání. V tomto případě je vhodné projít jeden za druhým. Práce se všemi najednou může zapříčinit pocit ústupku, může vrátit klienta ke starým pozicím a může způsobit ztrátu vývoje v mediaci. Není neobvyklé, že předmět jednání vyvstane až během projednávání některého z předchozích (Šišková, 2012; Veteška, 2015).

3.5.8 Uvolnění bariér

Mediátor se snaží navodit klidnější atmosféru i dotazy na minulost, kdy vztahy mezi stranami fungovaly. A nejde v tomto případě o pátrání po tom, kdy předmět sporu ještě fungoval, ale na jiné, nesouvisející situace. Je vhodné zařadit tuto techniku z několika důvodů. Jednak pomáhá umírnit reakce vzpomínáním na období bez sporu, kdy strany spolupracovaly, rovněž pomáhá stranám uvědomit si, že nebylo vždy jen vše špatné a že to dobré možná ztrácejí, a v neposlední řadě připraví strany na diskuzi o následujícím uspořádání (Šišková, 2012).

3.5.9 Oddělené jednání

Mohou nastat situace, kdy společné jednání obou stran není přínosné a nikam se neposouvá. Pak může mediátor začít v určité fázi jednat se stranami odděleně. Tento přístup je dočasné řešení, které může snížit obavy klienta, může pomoci se vyhnout vyhocení situace, může zajistit uklidnění procesu mediace. Ale také umožnit jedné straně hovořit bez ostychu před stranou druhou o případných následcích situace. Pomáhá mediátoru lépe utřídit informace, dostat mediaci z neřešitelné situace, umožňuje mu si prověřit, zda dosavadním informacím dobře rozumí. Zásadní pro oddělené jednání je, aby ani jedna ze stran neměla obavy ze znevážení jejích zájmů, stranění a podobně. Témata odděleného jednání podléhají souhlasu klientů. Po odděleném jednání přechází mediátor opět ke společnému. Vhodně poukáže

na oblasti, kde jsou strany ve shodě, a případně nabídne i náčrt oblastí k jednání. Jednání však patří sporným stranám, jako vždy (Šišková, 2012; Holá & Hrnčířiková, 2017).

3.5.10 Práce s alternativami

Je pravděpodobné, že ani při příznivém vývoji mediace není zpravidla možné najít ideální řešení pro obě strany. Zkušený mediátor při své práci nastiňuje klientům různé varianty a jejich souvislosti. Pomůže najít takovou variantu řešení sporu, která nebude ideální, ale bude nejlepší alternativou k ideálnímu řešení. Sporné strany často lpí na určitém postoji, aniž by jim cokoli v rámci budoucí dohody přinesl. A naopak mohou zcela opomenout benefit dohody, který by pomohl odklonit pozornost od případného sporného bodu. Některé postoje stran zase mohou být nerealistické, nesplnitelné druhou stranou, ovlivněné radou třetích osob, například rodiny. To nejhorší, co může nastat, je, že nenastane dohoda. To není dobré ani pro klienty, ani pro mediátora (Šišková, 2012).

3.5.11 Práce ve dvojici

Komplexnost odborných předpokladů mediátora a komplikovanost některých případů lze vyřešit i tím, že s klienty pracuje pár mediátorů. Tento přístup má mnoho výhod. Mediátoři pocházejí často z velmi rozdílných profesí a svými dovednostmi se mohou dobře doplňovat. Práce s klienty je snazší, svižnější, pozornější. Také klient může být otevřenější například k ženě, pokud je mediátorská dvojice muž a žena. Nebo preferuje jiné vlastnosti mediátora a od počátku je k němu otevřenější. A druhý klient třeba k tomu druhému. Může to být velkou výhodou. Není to nicméně metoda určená pro začátečníky. Vyžaduje respekt ke druhému kolegovi, přípravu, souhru a soulad nad představou, jak případ vést a kam ho dovést (Šišková, 2012).

3.6 Specifika mediace v práci s rodinnou

Ačkoliv principy a mediační proces jsou stejné u konfliktu či řešení jiných problémů, rodinná mediace má svá specifika vedoucí k většímu tlaku na mediátora. U běžného sporu (mediačního řízení) stačí standardní doba kontraktu. Rodinná mediace vyžaduje více času, a to okolo 3–5 sezení. Rodinná mediace je velice složitá v rámci získávání anamnézy o rodině, neboť rodina jako jednotka je společensky i vícegeneračně provázána a je zde spousta okolností, které ji ovlivňují. Ať už se jedná

o prarodiče nebo třeba o přátele. Rodina je velice citově zabarvená ze všech stran a má spoustu faktorů, které ji ovlivňují, to znamená i velké ztížení situace pro mediátora. Rodinná mediace je náročná také v tom, že často probíhá s rodiči dětí, které jsou příliš malé a nemohou podstoupit mediaci. U větších dětí lze pracovat paralelně s rodiči a dětmi, lze tak zjistit, jaká očekávání mají děti a jaká rodiče. Když jsou děti malé a nejsou v mediaci zainteresované, mediátor má roli zástupce dítěte v tom, že může konfrontovat rodiče, zda toto řešení je vhodné pro jejich děti. Veškeré zájmy by se měly upírat do budoucna (Šišková, 2016; Růžička & Kollnerová, 2011).

Velká náročnost pro mediátora je v oblasti jeho vzdělání, musí mít především znalosti psychologické, sociální, pedagogické. Nutností je znalost práce OSPOD, také specifika, jako jsou formuláře, podklady pro soud občanský či opatrovnícký. To vše je pro mediaci rozpadající se rodiny, jež zahájila či je v rozvodovém řízení, podstatné (Šišková, 2016).

Rodinná mediace řeší převážně otázky manželských konfliktů jako nevěru, nastavení pravidel, první manželské krize. Další jsou rodinné mezigenerační potíže, do kterých můžeme zařadit problémy v dědictví, společné soužití rodiny s prarodiči, úkoly členů v rodině. A pochopitelně i otázky v době rozvodu rodiny, a to před, v procesu i po. V této situaci se řeší vyrovnání majetku, čtení předmanželské smlouvy, řešení bydlení, otázky výchovy dětí, případně střídavá péče, dále jak být společným účastníkem naplňování potřeb dětí tak, aby byly zabezpečeny. Rodinná mediace řeší i běžné konflikty, např. v oblasti péče o těžce nemocného člena rodiny, kde vznikají třecí plochy mezi účastníky poskytované péče, dále je možno řešit budoucnost dětí, záškoláctví, šikanu, závislosti či jiná patologická chování členů. Mediace v této oblasti můžou řešit předmanželské smlouvy, které předem stanovují podmínky manželství (Růžička & Kollnerová, 2011; Šišková, 2016; Holá et al., 2014).

3.7 Požadavky na mediátora

Mediace jako samostatný studijní obor na vysoké škole v současné době není. Nicméně prvky mediace jako je vyjednávání, komunikace a podobné se vyučují na právnické fakultě (Malacká, 2016).

Základní pilíře profese mediátora tvoří dle Malacka (2016):

1. Kvalifikace,
2. Vzdělání v mediaci společně se školením,
3. Zkoušky Ministerstva spravedlnosti ČR a akreditace,
4. Vývoj profese.

Vzdělávání v mediaci není v České republice řešeno komplexně. Rozdělíme-li mediaci na to, kde je uplatněna, tak nejdále je v tomto ohledu mediace pro trestní řízení. Jak vysvětluje Holá (2011) nebo také Štern, Ouředníčková a Doubravová (2010), v České republice vešel v roce 2000 v platnost zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě ČR (PMS). Ten mimo jiné definuje, že mediátorem v trestním řízení je člověk, který dosáhl magisterského vzdělání ve společenském oboru, zúčastnil se kvalifikačního vzdělání pro úředníky PMS a složil náležitou zkoušku. Nelze opomenout další rozšiřování znalostí a následné studium. K tomu slouží mimo jiné i program pro vzdělávání pracovníků PMS, který rozšiřuje znalosti mediátora o nové postupy v mediaci, práci se specifickými klienty, věnuje se metodice, případovým studiím a také reflexi dovedností mediátora. Pro netrestní záležitosti bohužel zatím zákonná norma ani metodika vzdělávání neexistuje. Je ve stádiu vývoje, má svou pracovní skupinu, nicméně podoba připravovaného zákona zatím není finální, je poměrně často připomínkována.

Mediační zkoušky vykonává uchazeč teoreticky i praktickou ukázkou. Zkoušky jsou pod záštitou Ministerstva spravedlnosti či České advokátní komory. Úspěšnost zkoušky jak teoretické, tak praktické spočívá ve splnění těchto dílčích částí na 75 procent. Zkouška probíhá na základě písemného testu a druhá část praktická má ukázat zdatnost vést mediační proces (Kotula & Doležal, 2015; Plamínek, 2013; Cholenský, 2013).

Indikace

O tom, co je vhodné, resp. jaké typy konfliktů jsou vhodné k řešení na úrovni mediace, je složité hovořit, nabízí se další možnosti řešení v oblasti psychoterapie či práva. Lidé při mediaci, tak aby mohla být pro účastníky spravedlivá, by si před sebou měli být rovni v oblasti financí, aby nedocházelo k smíru jen na základě finanční kompenzace pro ekonomicky slabšího účastníka. Dalším problémem může být „síla“,

tedy aby se jeden účastník nebál druhého. Příkladem můžou být spory, jež se týkají dlouhodobě trvajícího domácího násilí. Může být diskutabilní mediovat spory, kde účastník či oba jsou uživateli návykových látek. Na hraně mediovatelných sporů se můžou zdát klienti s mentální retardací či psychiatrickým onemocněním. Pro shrnutí – vhodné případy mediace jsou ty, kde je zachována stejná rovnost, síla a podmínky (Holá, 2011; Janotová, 2014).

4 VÝZKUMNÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE

Tématem této diplomové práce je pohled na mediaci v rámci rozvodového řízení. Má také poukázat na informovanost společnosti o mediaci jako nástroji používaného k řešení rozvádějících se párů. Vzhledem k vzestupnému trendu rozvádějících je právě možnost řešení manželského vyrovnání zmíněnou cestou mediace velmi aktuální. Výzkumnou metodou v rámci kvantitativního výzkumu bylo dotazníkové šetření se zachováním anonymity respondentů i vzhledem k jejich složitým životním situacím. Na tuto empirickou část práce je nahlíženo z pohledu sociálního pracovníka.

Téma mediace mě velice zaujalo, neboť si myslím, že společnost nemá základní povědomí o tom, že mediace existuje a že se dá velmi efektivně využívat jako metoda řešení sporů. Nadto se domnívám, že v období rozvodu může být mediace do budoucna velmi často vyhledávána.

Byl definován empirický cíl s následnými čtyřmi hypotézami, a to po získání výzkumného materiálu od respondentů, kteří jsou našimi participanty ve výzkumném vzorku. Následně proběhne popis sběru dat s analýzou odpovědí a popis výsledků výzkumu této diplomové práce pomocí využití statistické metody chí-kvadrát. Výsledky budou prezentovány grafickou i numerickou podobou.

4.1 Cíl a hypotézy výzkumu

Hlavním cílem diplomové práce v empirické části je zjistit obecné povědomí o mediaci jako takové ještě před rozvodovým řízením, ale také zdali muži a ženy ve zkoumaném vzorku byli spokojeni s průběhem mediace. Na základě stanoveného cíle budou sestaveny a formulovány výzkumné hypotézy, které budou ověřeny aplikovanou statistickou metodou chí-kvadrát.

Hypotéza 1

Hypotéza nulová H_{01} : Muži a ženy měli o mediaci poznatky před rozvodovým řízením.

Hypotéza alternativní H_{A1} : Muži a ženy neměli o mediaci poznatky před rozvodovým řízením.

Hypotéza 2

Hypotéza nulová H₀₂: Účast mužů a žen na mediaci byla dobrovolná.

Hypotéza alternativní H_{A2}: Účast mužů a žen na mediaci byla nedobrovolná – nařízená soudem.

Hypotéza 3

Hypotéza nulová H₀₃: Spokojenost mužů a žen s poskytováním mediační služby v rozvodovém řízení.

Hypotéza alternativní H_{A3}: Nespokojenost mužů a žen s poskytováním mediační služby v rozvodovém řízení.

Hypotéza 4

Hypotéza nulová H₀₄: V případě nespokojenosti muži a ženy věděli, na koho se obrátit.

Hypotéza alternativní H_{A4}: V případě nespokojenosti muži a ženy nevěděli, na koho se obrátit.

4.2 Metodika výzkumu

Průzkumným vzorkem respondentů byli pro náš výzkum muži a ženy, kteří se účastnili mediace v rámci svého rozvodového řízení s podmínkou, že mají děti. Ve věkové stupnici od 25 let do 50 let. Celkovou velikost vzorku tvořilo 24 mužů a 43 žen, tedy 67 respondentů. Nevyrovnané zastoupení mužů a žen přisuzujeme tomu, že sběr dat probíhal v době pandemie koronaviru a nižší spolupráce mužů mohla být způsobena jejich větší pracovní vytížeností.

Při výzkumu jsem ke spolupráci na realizaci výzkumu oslovil mediátory z Prahy a jižních Čech, již byli velice ochotní při pomoci šíření vyhotoveného dotazníku klientům po mediaci. Tito klienti tvoří velkou část zastoupení ve vzorku. Další cesta vedla přes známé, příbuzné, ale také mé kolegy sociální pracovníky z PVŠPS, kteří pracují u Probační a mediační služby či přišli do kontaktu s klientem, jenž mediaci absolvoval. Dotazník byl vytvořen pomocí Google Forms a elektronickou cestou šířen mezi respondenty.

Při analýze a interpretaci sesbíraných dat jsme nejdříve využili statistické třídění prvního stupně, následně jsme statisticky ověřovali výzkumné hypotézy. K vyvrácení, nebo potvrzení jednotlivých hypotéz byl použit Pearsonův chí-kvadrát test. „Chí-kvadrát test“ je jedna z metod statistiky, která umožňuje ověřit, zda má náhodná veličina určité předem dané rozdělení pravděpodobnosti. Zkoumání je založeno na myšlence porovnání pozorované četnosti a četnosti očekávané. Kontingenční tabulka se ve statistice využívá k názornému a přehlednému zobrazení vztahu dvou znaků (Ferjenčík, 2000, s. 237). Pozorované četnosti představují data získaná od dotazovaných respondentů, a to žen a mužů, kteří prošli rozvodovým řízením, očekávaná četnost je získána výpočtem následujícího vzorce:

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Chí-kvadrát test dobré shody je založen na posouzení rozdílu mezi skutečnými (pozorovanými) četnostmi výskytu hodnot ve výběrovém souboru a očekávanými četnostmi odpovídajícími příslušnému předpokládanému rozdělení pravděpodobností. Při výpočtu G testu dobré shody vycházíme z předpokladu, že platí nulová hypotéza, a jestliže je vypočítaný G menší než 0,05, pak nulovou hypotézu zamítáme, a to proto, že rozdíl mezi pozorovanými a očekávanými četnostmi byl způsobem náhodnými činiteli (Hendl, 2004, s. 56). A o nezávislosti jednotlivých znaků nulové hypotézy a alternativní hypotézy se bude hodnota testovaného kritéria porovnávat s hodnotou kritickou (Chráska, 2007), která se nachází v tabulce, viz příloha diplomové práce.

Otázky výzkumu

Dotazník zpracovaný v nástroji Google Forms obsahoval 17 otázek. Všech 67 respondentů odpovědělo na všechny otázky. Výjimkou byly otázky 12 a 13, jejich zodpovězení souvisí s negativní odpovědí u otázky 11. Proto nebyly v dotazníku otázky 12 a 13 zodpovězeny všemi. Respondenti byli informováni o anonymitě jejich odpovědí, o účelu sběru informací a bylo jim poděkováno za spolupráci při vyplnění.

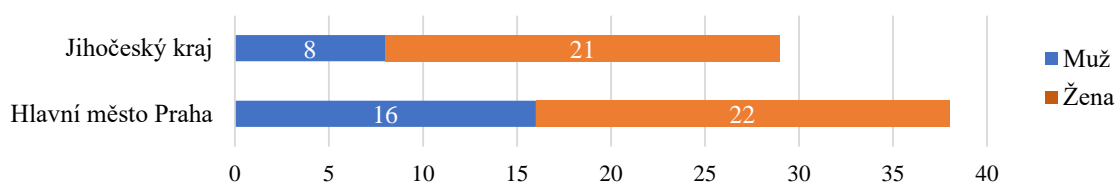
Data vyplývající z dotazníků jsou zpracována níže formou tabulek a grafů.

Otázka č. 1: Vaše pohlaví?

Zastoupení respondentů v oblasti identifikace pohlaví: ženy v počtu 43 osob (64 %) a muži v počtu 24 osob, tj. 36 % celého výzkumného vzorku. Z demografického

hlediska je zastoupení žen z Prahy 22 (33 %) a z Jihočeského kraje 21 (31 %). Muži z Prahy představují 16 osob (24 %), z Jihočeského kraje pak 8 osob (12 %). Celkový počet respondentů zapojených do výzkumu činí 67 osob.

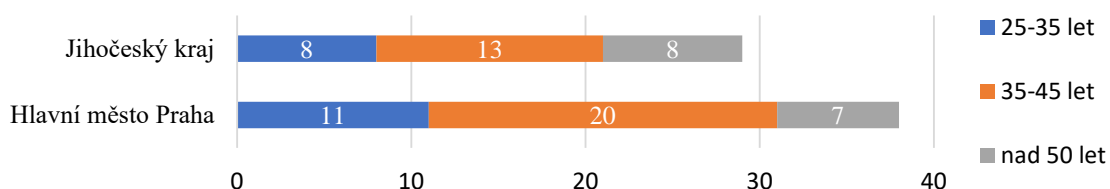
	Muž	Žena	Celkem
Hlavní město Praha	16 (24 %)	22 (33 %)	38
Jihočeský kraj	8 (12 %)	21 (31 %)	29
Celkem	24	43	67

Otázka č. 2: Váš věk v roku rozvodu?

Výzkum ukazuje, že nejvíce zastoupenou věkovou skupinou (s identifikací věku v době rozvodu) je 33 osob ve věku 35–45 let, což je 49 % celku. Další významnou skupinou jsou respondenti, kteří se rozvedli ve věku 25–35 let, v počtu 19 osob a podílem s 28 % z celku. Naopak nejnižší procento má věková skupina nad 50 let, a to s výsledkem 22 %, tj. 15 osob z výzkumu. Tabulka níže dále porovnává podíl respondentů z hlavního města a Jihočeského kraje v jednotlivých věkových skupinách.

	25–35 let	35–45 let	nad 50 let	Celkem
Hlavní město Praha	11 (16 %)	20 (30 %)	7 (10 %)	38
Jihočeský kraj	8 (12 %)	13 (19 %)	8 (12 %)	29
Celkem	19	33	15	67

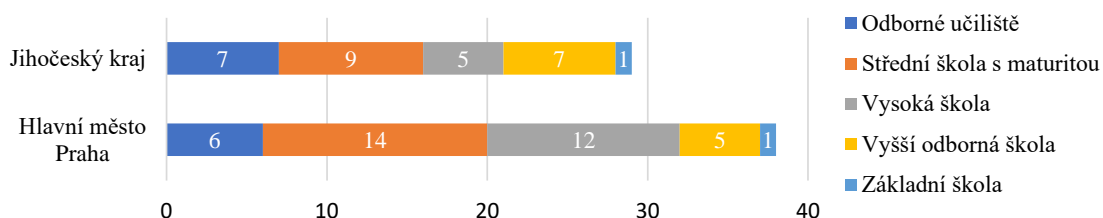

Otázka č. 3: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Tato otázka zobrazuje stupeň vzdělání našich respondentů. Nejvyšší zastoupení má střední škola ukončená maturitní zkouškou, tu má 23 osob (33 %) z výzkumu. Další

početnou úroveň vzdělání představuje vysokoškolské vzdělání se 17 osobami, tj. 25 % z celku. Třetí nejvíce zastoupené vzdělání je odborné učiliště s 13 osobami, tedy 19 %. Podobně je zastoupena absolvovaná vyšší odborná škola s 12 osobami a podílem 17 %. Pouze základní úroveň vzdělání mají 2 % respondentů z výzkumu. Je zajímavé porovnat strukturu vzdělání respondentů z hlavního města Prahy a z Jihočeského kraje.

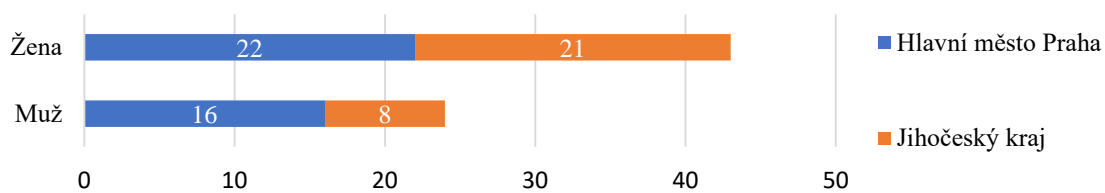
	Odborné učiliště	Střední škola s maturitou	Vysoká škola	Vyšší odborná škola	Základní škola	Celkem
Hlavní město Praha	6 (9 %)	14 (21 %)	12 (18 %)	5 (7 %)	1 (1 %)	38
Jihočeský kraj	7 (10 %)	9 (13 %)	5 (7 %)	7 (10 %)	1 (1 %)	29
Celkem	13	23	17	12	2	67

Otázka č. 4.: Kraj, ve kterém žijete?

Pro výzkum byli vybráni respondenti z Jihočeského kraje a Prahy jednak z důvodu přislíbené spolupráce mediátorů z této oblasti, jednak s ohledem na mé kontakty. Jak je z tabulky zřejmé – větší část respondentů je z Prahy, a to v zastoupení 38 osob (57 % z celku) a menší část ze zmíněných jižních Čech, kde odpovědělo 29 osob (43 %). Při porovnání demografických údajů můžeme říci, že takřka stejnou bilanci mají ženy z Prahy (33 %) a ženy z Jihočeského kraje (31 %). Ovšem muži jsou zastoupeni v poměru 24 % (Praha) a 12 % (jižní Čechy).

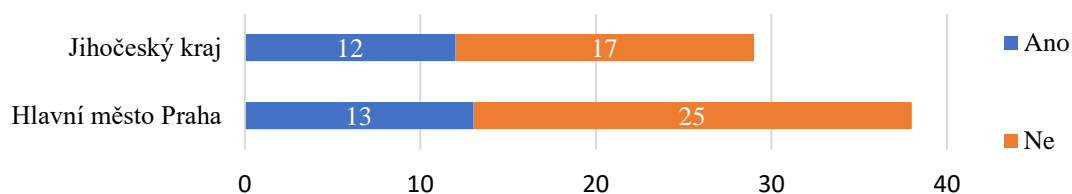
	Hlavní město Praha	Jihočeský kraj	Celkem
Muž	16 (24 %)	8 (12 %)	24
Žena	22 (33 %)	21 (31 %)	43
Celkem	38	29	67

Otázka č. 5: Měl/a jste poznatky o mediaci před rozvodovým řízením?

Důležitou otázkou výzkumu je, zda měl účastník výzkumu poznatky o mediaci před rozvodovým řízením. Ukázalo se, že 42 respondentů (62 %) tyto poznatky nemělo. Zbývajících 25 respondentů (38 %) naopak ano. U souhlasné odpovědi je počet respondentů z Prahy a Jihočeského kraje poměrně vyrovnaný, naopak u nesouhlasné dominuje skupina respondentů z Prahy.

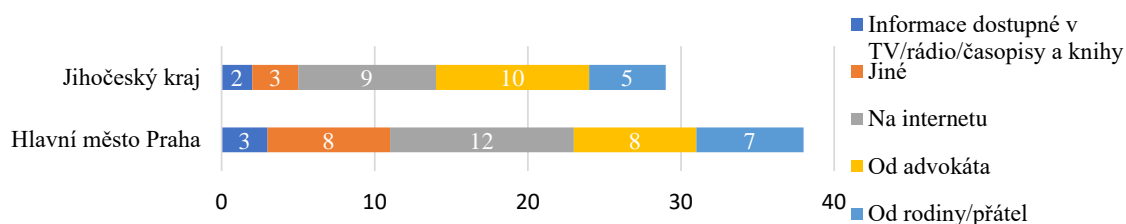
	Ano	Ne	Celkem
Hlavní město Praha	13 (19 %)	25 (37 %)	38
Jihočeský kraj	12 (18 %)	17 (25 %)	29
Celkem	25	42	67

Otázka č. 6: Jak jste se o mediaci dozvěděl/a?

Zajímavý pohled je na zdroj informace o mediaci, kdy účastníci průzkumu získali první informace o mediaci nejčastěji na internetu (31 %), následně od advokáta (27 %), méně pak od rodiny anebo přátel (17 %) a nejméně z informací dostupných v TV/rádiu/časopisech a knihách (7 %). 18 % respondentů uvedlo jako zdroj informací o mediaci „jiné“. Při pohledu do tabulky níže je viditelné obdobné poměrné rozložení jednotlivých možností odpovědí mezi Jihočeským krajem a Prahou, které je způsobeno větším počtem respondentů z Prahy – s výjimkou odpovědi „od advokáta“, což byl častější zdroj informace v Jihočeském kraji než v Praze.

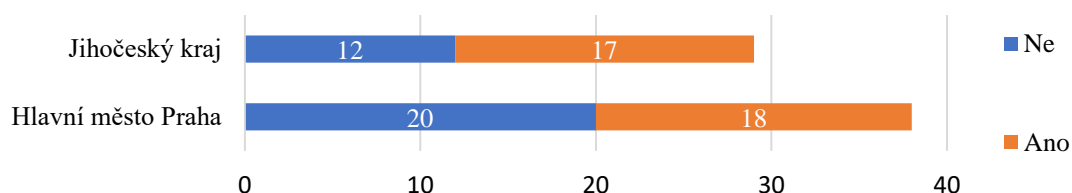
	Informace dostupné v TV/rádio / časopisy a knihy	Na internetu	Od advokáta	Od rodiny / přátel	Jiné	Celkem
Hlavní město Praha	3 (4 %)	12 (18 %)	8 (12 %)	7 (10 %)	8 (12 %)	38
Jihočeský kraj	2 (3 %)	9 (13 %)	10 (15 %)	5 (7 %)	3 (4 %)	29
Celkem	5	21	18	12	11	67

Otázka č. 7: Byl/a jste iniciátorem mediace?

Velmi vyrovnaně odpovídali respondenti na otázku, zda byli iniciátory mediace. A to poměrem 35 souhlasných odpovědí a 32 zamítavých z 67 respondentů celkem. V případě hlavního města Prahy bylo o něco více zamítavých odpovědí, a naopak v Jihočeském kraji převažovaly souhlasné odpovědi. S ohledem na to, že poměr žen proti mužům mezi respondenty v Praze je lehce nadpoloviční, kdežto v Jihočeském kraji výrazně nadpoloviční, můžeme konstatovat, že ženy jsou častějšími iniciátory mediace.

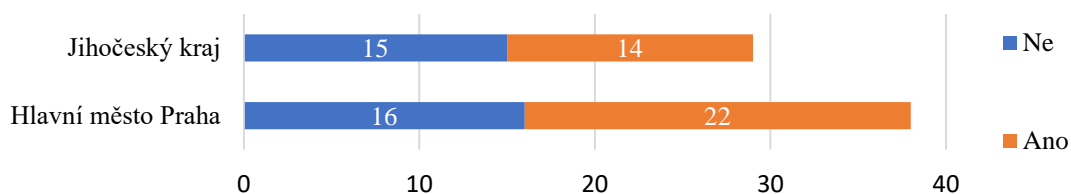
	Ano	Ne	Celkem
Hlavní město Praha	18 (27 %)	20 (30 %)	38
Jihočeský kraj	17 (25 %)	12 (18 %)	29
Celkem	35	32	67

Otázka č. 8: Byl/a jste žadatelem o rozvod?

Vyrovnané jsou také odpovědi na otázku, která se dotazuje na to, zda respondent byl iniciátorem rozvodu. Mezi účastníky výzkumu jich o rozvod zažádalo 36 (54 %) a 31 (46 %) jich o rozvod nepožádalo. V Jihočeském kraji byl tento poměr vyrovnaný, v Praze bylo mezi respondenty více žadatelů o rozvod.

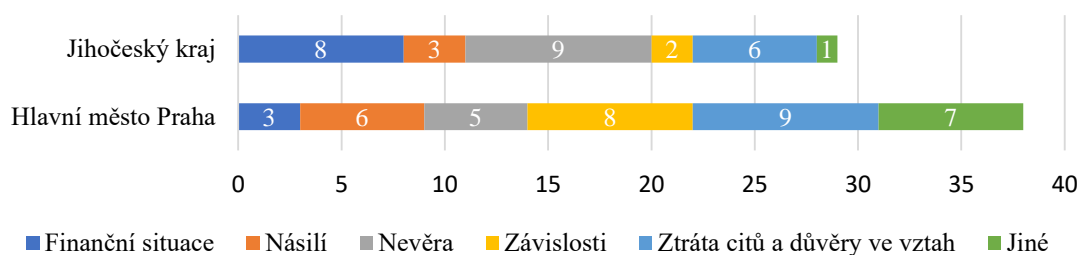
	Ano	Ne	Celkem
Hlavní město Praha	22 (33 %)	16 (24 %)	38
Jihočeský kraj	14 (21 %)	15 (22 %)	29
Celkem	36	31	67

Otázka č. 9: Jaká byla příčina rozvodu?

Zajímavý pohled na problematiku přináší výzkumná otázka, která se ptá na příčiny rozvodu. Z nabízených možností nejčastěji respondenti vybrali ztrátu citů a důvěry ve vztah, a to v počtu celkem 15 odpovědí (22 %). Další početnou příčinou byla nevěra – 14 odpovědí (22 %), dále finanční situace – 11 odpovědí (16 %), závislosti – 10 odpovědí (15 %), násilí se vyskytlo 9krát (13 %) a zbývající respondenti uvedli jako příčinu rozvodu „jiné“. Rozvržení je poměrně rozmanité a vyrovnané. Při porovnání krajů je zajímavý výrazně vyšší výskyt závislosti jako příčiny rozvodu v Praze než v Jihočeském kraji.

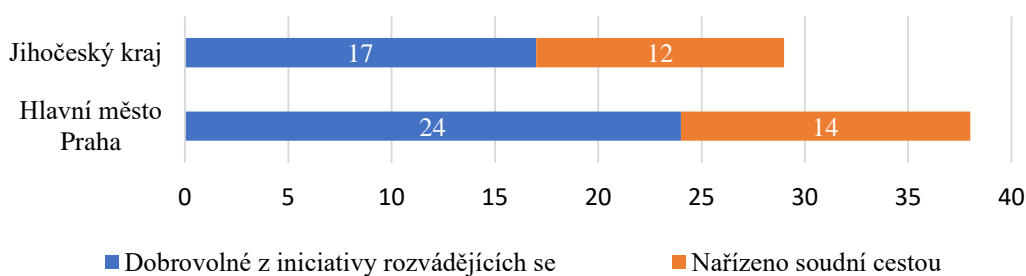
	Finanční situace	Násilí	Nevěra	Závislosti	Ztráta citů a důvěry ve vztah	Jiné	Celkem
Hlavní město Praha	3 (4 %)	6 (9 %)	5 (7 %)	8 (12 %)	9 (13 %)	7 (10 %)	38
Jihočeský kraj	8 (12 %)	3 (4 %)	9 (13 %)	2 (3 %)	6 (9 %)	1 (1 %)	29
Celkem	11	9	14	10	15	8	67

Otázka č. 10: Účast v mediaci nebo podílení na mediaci bylo...

Za další otázkou výzkumu stál záměr zjistit, zda účastníci mediace tuto podstoupili dobrovolně z iniciativy rozvádějících se, anebo zda byla nařízena soudní cestou. Významná většina respondentů, tj. 41 (61 %) se účastnila anebo podílela na mediaci dobrovolně z iniciativy rozvádějících se. Zbytek – tedy 26 respondentů (39 %) – měl mediaci nařízenou soudní cestou.

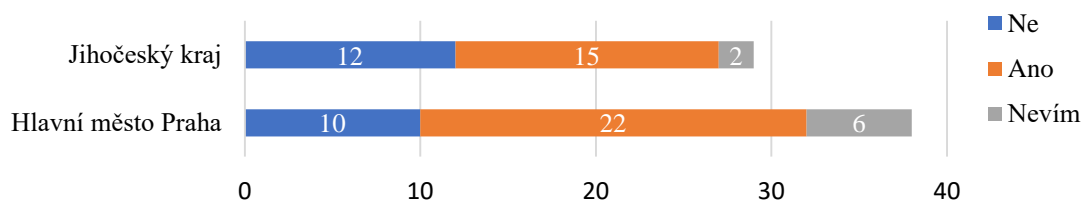
	Dobrovolné z iniciativy rozvádějících se	Nařízeno soudní cestou	Celkem
Hlavní město Praha	24 (36 %)	14 (21 %)	38
Jihočeský kraj	17 (25 %)	12 (18 %)	29
Celkem	41	26	67

Otázka č. 11: Byl jste spokojen/a s průběhem mediace

V otázce spokojenosti s průběhem mediace lze mezi odpověďmi respondentů dotazníkového šetření najít dva závěry. Většina odpovídajících byla spokojena – 37 (55 %), nespokojenost vyjádřilo 22 respondentů (33 %). Pokud rozlišíme pouze zcela spokojené a ostatní, tedy i ty, co volili možnost „nevím“, zůstává přesto větší počet těch, kteří spokojení byli. Mezi kraji v poměru jednotlivých odpovědí nenacházíme žádnou významnou odchylku.

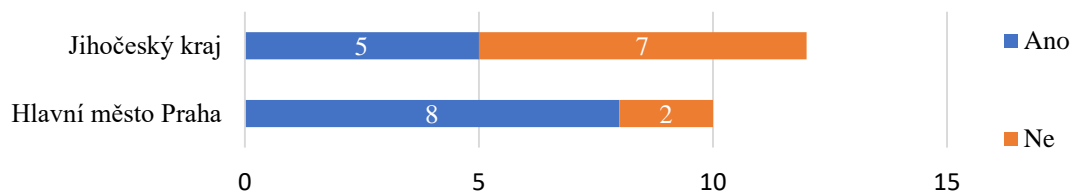
	Ano	Ne	Nevím	Celkem
Hlavní město Praha	22 (33 %)	10 (15 %)	6 (9 %)	38
Jihočeský kraj	15 (22 %)	12 (18 %)	2 (3 %)	29
Celkem	37	22	8	67

Otázka č. 12: Věděl/a jste v případě nespokojenosti s mediací, na koho se obrátit?

Pro vyhodnocení otázky číslo 12 byla použita množina 22 respondentů, kteří v předchozí otázce č. 11 odpověděli „Ne“. Na otázku, zda v případě nespokojenosti s mediací věděli, na koho se obrátit, jich odpovědělo 13 (59 %) kladně a 9 (41 %) záporně. Při pohledu na jednotlivé kraje respondenti z hlavního města Prahy převážně věděli, na koho se obrátit, kdežto respondenti z Jihočeského kraje spíše nevěděli.

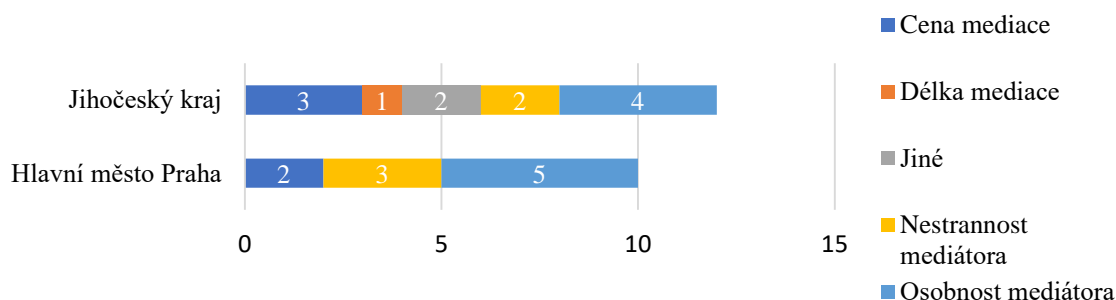
	Ano	Ne	Celkem
Hlavní město Praha	8 (36 %)	2 (9 %)	10
Jihočeský kraj	5 (23 %)	7 (32 %)	12
Celkem	13	9	22

Otázka č. 13: V případě nespokojenosti s mediací byla příčina v...

Další doplňující otázka (k odpovědím u otázky č. 11) u respondentů, kteří nebyli spokojeni s mediací, rozkrývá příčiny této nespokojenosti. Nejčastěji to byla osobnost mediátora v 9 případech z 22 (41 %). Následuje shodný počet výskytů po 5 odpovědích (23 %) – jednak je to cena mediace, jednak nestrannost mediátora. Délka mediace naopak nebyla s výjimkou jednoho případu důvodem k nespokojenosti. Dva respondenti uvedli jako důvod „jiné“. Výskyt jednotlivých důvodů byl v obou krajích podobný.

	Cena mediace	Délka mediace	Osobnost mediátora	Nestrannost mediátora	Jiné	Celkový součet
Hlavní město Praha	2 (9 %)	0 (0 %)	5 (23 %)	3 (14 %)	0 (0 %)	10
Jihočeský kraj	3 (14 %)	1 (5 %)	4 (18 %)	2 (9 %)	2 (9 %)	12
Celkový součet	5	1	9	5	2	22

Otázka č. 14: Jaké pasáže (témata) bylo nejtěžší probírat v rámci mediačního procesu?

Otázka číslo 14 umožňovala v dotazníku vybrat více možností, v důsledku čehož vzniklo velké množství kombinací. V tabulce níže jsou seřazeny od nejčtenějších kombinací s výskytem v jednotlivých krajích až po ty nejméně četné. Zajímavá je druhá nejčastější četnost, kdy nejtěžším tématem mediace je jen společný majetek a ostatní se zdá být snazší. Na toto ovšem může mít vliv skutečnost, že ne všechna témata musela být ve všech případech předmětem mediace.

	Hlavní město Praha	Jihočeský kraj	Celkem
Společný majetek, Bydlení po rozvodu, Styk s dětmi, Určení porozvodové péče o děti, Výživné	4	6	10
Společný majetek	4	3	7
Společný majetek, Bydlení po rozvodu	6	1	7
Styk s dětmi, Výživné	2	3	5
Bydlení po rozvodu	2	2	4
Bydlení po rozvodu, Styk s dětmi	2	1	3
Bydlení po rozvodu, Styk s dětmi, Určení porozvodové péče o děti, Výživné	3		3
Společný majetek, Bydlení po rozvodu, Určení porozvodové péče o děti, Výživné	3		3
Společný majetek, Styk s dětmi, Určení	1	2	3

	Hlavní město Praha	Jihočeský kraj	Celkem
porozvodové péče o děti, Výživné			
Styk s dětmi	1	2	3
Společný majetek, Bydlení po rozvodu, Styk s dětmi, Určení porozvodové péče o děti	1	1	2
Společný majetek, Styk s dětmi	2		2
Společný majetek, Styk s dětmi, Určení porozvodové péče o děti	2		2
Společný majetek, Výživné	2		2
Styk s dětmi, Určení porozvodové péče o děti, Výživné	1	1	2
Určení porozvodové péče o děti, Výživné		2	2
Společný majetek, Bydlení po rozvodu, Styk s dětmi		1	1
Společný majetek, Bydlení po rozvodu, Určení porozvodové péče o děti	1		1
Společný majetek, Styk s dětmi, Výživné		1	1
Společný majetek, Určení porozvodové péče o děti		1	1
Styk s dětmi, Určení porozvodové péče o děti		1	1
Určení porozvodové péče o děti	1		1
Výživné		1	1
Celkem	38	29	67

Pokud porovnáme jednotlivá témata z hlediska absolutní četnosti, bez ohledu na kombinace, dostaneme tyto výsledky:

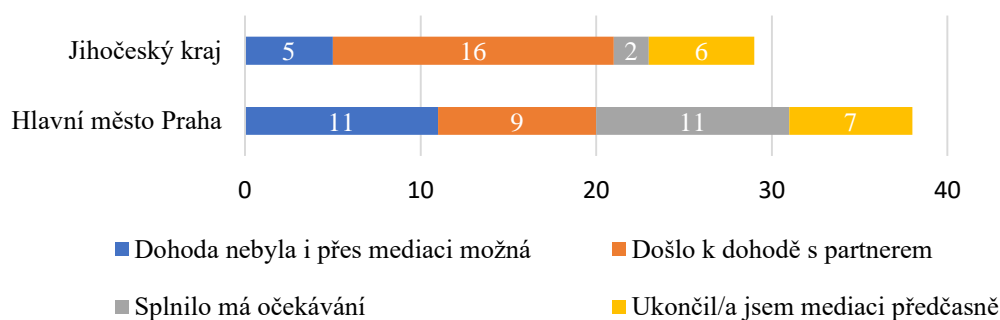
Téma	Četnost
Společný majetek	42
Styk s dětmi	38
Bydlení po rozvodu	34
Výživné	32
Určení porozvodové péče o děti	31

Otázka č. 15: Jak můžete hodnotit průběh mediace...

V pořadí patnáctá výzkumná otázka se týkala hodnocení průběhu mediace z hlediska úspěšnosti a vlivu na rozvodové řízení. Nejčastěji respondenti odpověděli, že závěrem mediace došlo k dohodě s partnerem v počtu 25 odpovídajících (37 %). Druhá nejčastější odpověď s počtem 16 odpovídajících (23 %) zněla, že dohoda nebyla i přes mediaci možná. Shodně po 13 výskytech z výzkumu vyplynulo, že mediace splnila

očekávání respondentů anebo že ukončili mediaci předčasně. Pohled na kraje a rozdíly mezi nimi ukazuje významnou převahu respondentů, kterým mediace splnila očekávání v Praze. Stejná převaha byla i u odpovědi „dohoda nebyla i přes mediaci možná“. Naopak v Jihočeském kraji došlo častěji k dohodě s partnerem díky mediaci.

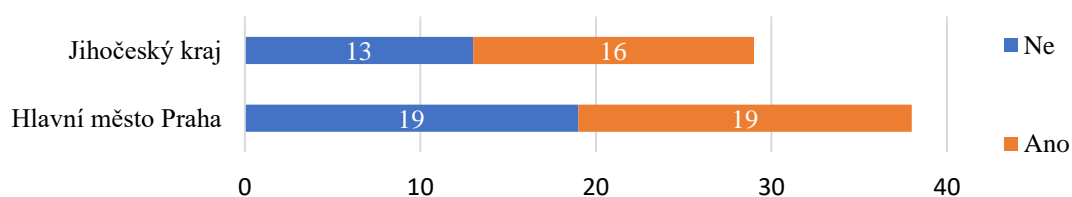
	Dohoda nebyla i přes mediaci možná	Došlo k dohodě s partnerem	Splnilo má očekávání	Ukončil/a jsem mediaci předčasně	Celkem
Hlavní město Praha	11 (16 %)	9 (13 %)	11 (16 %)	7 (10 %)	38
Jihočeský kraj	5 (7 %)	16 (24 %)	2 (3 %)	6 (9 %)	29
Celkem	16	25	13	13	67

Otázka č. 16: Máte zkušenost s bojkotováním mediace partnerem?

Zajímavým tématem je zkušenost účastníků mediace s bojkotováním mediace partnerem. Výsledky této výzkumné otázky byly poměrně vyrovnané jak z hlediska souhlasné a nesouhlasné odpovědi, tak z hlediska rozložení jednotlivých odpovědí v krajích.

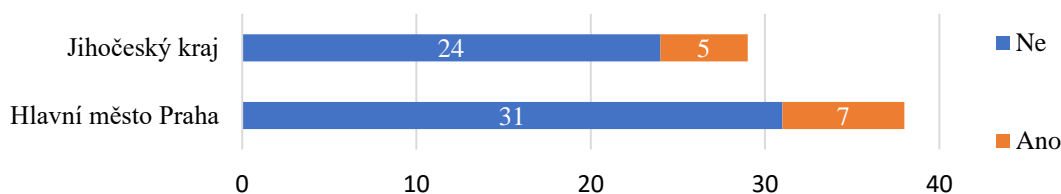
	Ano	Ne	Celkem
Hlavní město Praha	19 (28 %)	19 (28 %)	38
Jihočeský kraj	16 (24 %)	13 (19 %)	29
Celkem	35	32	67

Otázka č. 17: Museli jste vyměnit/odejít od mediátora kvůli předpojatosti?

Poslední výzkumná otázka řešila krajní situaci mediace a ptala se respondentů na potřebu výměny mediátora kvůli předpojatosti. Dobrým signálem je, že většina respondentů odpověděla, že nikoli (83 %). V případě souhlasné odpovědi není významný rozdíl v četnosti této odpovědi v jednotlivých krajích.

	Ano	Ne	Celkem
Hlavní město Praha	7 (10 %)	31 (46 %)	38
Jihočeský kraj	5 (7 %)	24 (36 %)	29
Celkem	12	55	67

4.3 Vyhodnocení výzkumu

Hypotéza 1

Hypotéza nulová H_{01} : Muži a ženy měli o mediaci poznatky před rozvodovým řízením.

Hypotéza alternativní H_{A1} : Muži a ženy neměli o mediaci poznatky před rozvodovým řízením.

Kontingenční tabulka 1 výpočtu signifikance chí-kvadrát testu

Pozorovaná četnost	Ano	Ne	Celkem
Žena	15	28	n.j 43
Muž	10	14	n.j 24
Celkový součet	n₁ 25	n₂ 42	n.j 67

V předešlé tabulce máme zaznamenány skutečné (naměřené) relativní četnosti týkající se mužů a žen. Následující tabulka však ukazuje očekávané četnosti výskytu jednotlivých variant. A hodnoty očekávaných četností spočítáme následovně podle vzorců:

$$n'_{ij} = \frac{n_{i\bullet} \cdot n_{\bullet j}}{n}$$

Jako nulovou hypotézu H_{01} : *Muži a ženy měli o mediaci poznatky před rozvodovým řízením*, jsem si stanovil, že odpovědi zcela ano, nebo ne jsou nezávislé, což spočítáme následovně podle vzorců.

$$H_0 : n_{ij} = \frac{n_{i\bullet} \cdot n_{\bullet j}}{n} \text{ pro všechna } i \in \{1, 2, 3\}, j \in \{1, 2\}$$

Oproti tomu u hypotézy H_{A1} : *Muži a ženy neměli o mediaci poznatky před rozvodovým řízením*, jsem zjišťoval, zda existuje závislost. Závislost jsem stanovoval podle vzorce.

$$H_A : n_{ij} \neq \frac{n_{i\bullet} \cdot n_{\bullet j}}{n}$$

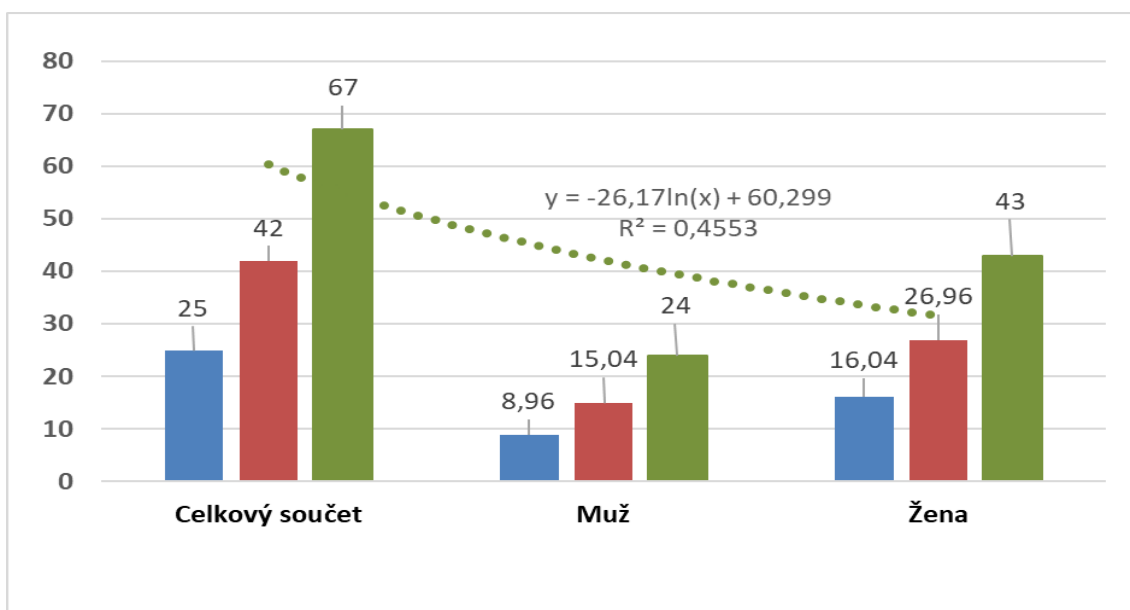
Tento statistický postup výpočtu nulové a alternativní hypotézy v rámci pozorované a očekávané četnosti, který je uveden u hypotézy 1, budeme používat následně u hypotézy 2 a hypotézy 3, kde jednotlivá data získáme z odpovědí jednotlivých respondentů.

Kontingenční tabulka 1 výpočtu signifikance chí-kvadrát testu

Očekávaná četnost	Ano	Ne	Celkem	
Žena	16,04	26,96	n.j 43	
Muž	8,96	15,04	n.j 24	
Celkový součet	n₁ 25	n₂ 42	n.j 67	
	Hladina významnosti	α 5 %	Signifikace chí-kvadrát testu	G 0,3

Po dosazení do vzorce vychází testové kritérium: G = 0,3	Vyhodnocení:
Kritická hodnota: $\chi_{(1-\alpha); df = 3,841}$	$\chi_{(1-\alpha); df 3,841 > G 0,3$
Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu H₀₁ „Muži a ženy měli o mediaci poznatky před rozvodovým řízením“ o nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme, neboť hodnota testovaného kritéria je menší než hodnota kritická.	

Kontingenční graf 1 výpočtu signifikance chí-kvadrát testu pro hypotézu 1

Výpočet signifikance chí-kvadrát testu nám ukázal následující výsledky, které prezentují v kontingenční tabulce a grafu 1. Lze tedy konstatovat, že pozorovaná četnost ukázala, že z celkového počtu 67, respektive z počtu 43 žen odpovědělo 15 kladně, totiž že měly o mediaci poznatky před rozvodovým řízením a zbytek, 28 žen, odpověděl záporně, tedy že tyto ženy neměly o mediaci poznatky před rozvodovým řízením. Mužů, kteří měli o mediaci poznatky před rozvodovým řízením, bylo 10. Opačně se vyjádřilo 14 mužů (neměli poznatky o mediaci před rozvodem). Při následném výpočtu chí-kvadrátu byla hodnota signifikace 0,3, což znamená, že nulovou hypotézu nezamítáme, říká nám, že *muži a ženy měli o mediaci poznatky před rozvodovým řízením*. V grafu jsme taktéž znázornili křivku výpočtu – logaritmický součet celkově zkoumaných respondentů (mužů a žen) ve výzkumu.

Hypotéza 2

Hypotéza nulová H₀₂: Účast mužů a žen na mediaci byla dobrovolná.

Hypotéza alternativní H_{A2}: Účast mužů a žen na mediaci byla nedobrovolná – nařízená soudem.

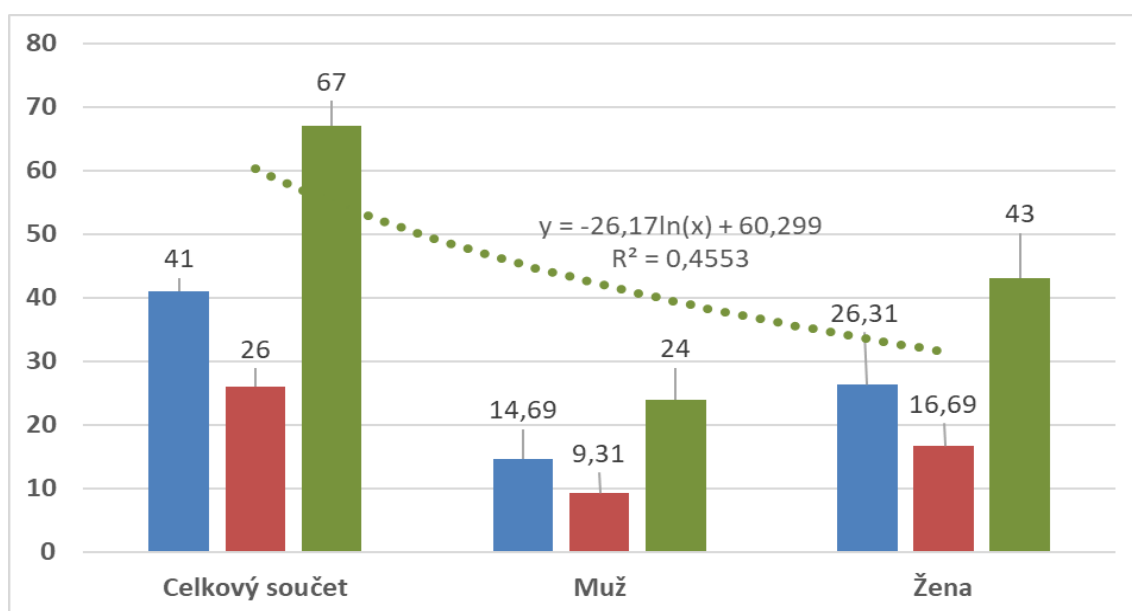
Kontingenční tabulka 2 výpočtu signifikance chí-kvadrát testu

Pozorovaná četnost	Dobrovolná	Nedobrovolná nařízená soudem	Celkem
Žena	24	19	n _j 43
Muž	17	7	n _j 24
Celkový součet	n ₁ 41	n ₂ 26	n _j 67

Očekávaná četnost	Dobrovolná	Nedobrovolná nařízená soudem	Celkem
Žena	26,31	16,69	n _j 43
Muž	14,69	9,31	n _j 24
Celkový součet	n ₁ 41	n ₂ 26	n _j 67
	Hladina významnosti	α 5 %	Signifikace chí-kvadrát testu
			G 1,459

Po dosazení do vzorce vychází testové kritérium: G = 1,459	Vyhodnocení:
Kritická hodnota: $\chi_{(1-\alpha); df = 3,841}$	$\chi_{(1-\alpha); df 3,841} > G 1,459$
Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu H ₀₂ „Účast mužů a žen na mediaci byla dobrovolná“ o nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme, neboť hodnota testovaného kritéria je menší než hodnota kritická.	

Kontingenční graf 2 výpočtu signifikance chí-kvadrát testu pro hypotézu 2

Výpočet signifikance chí-kvadrát testu nám ukázal následující výsledky, které prezentují v kontingenční tabulce a grafu 2. Lze tedy konstatovat, že pozorovaná četnost

ukázala, že z celkového počtu 67 respondentů byla účast na mediaci u 24 žen a 17 mužů dobrovolná. Záporně (nedobrovolná mediace – nařízena soudem) se vyjádřilo 19 žen a 7 mužů. Při následném výpočtu chí-kvadrátu byla hodnota signifikace 1,459, to znamená, že nulovou hypotézu nezamítáme, říká nám, že *účast mužů a žen na mediaci byla dobrovolná*, hodnota testovaného kritéria je menší než hodnota kritická. V grafu jsme taktéž znázornili křivku výpočtu – logaritmický součet celkově zkoumaných respondentů.

Hypotéza 3

Hypotéza nulová H₀₃: Spokojenost mužů a žen s poskytováním mediační služby v rozvodovém řízení.

Hypotéza alternativní H_{A3}: Nespokojenost mužů a žen s poskytováním mediační služby v rozvodovém řízení.

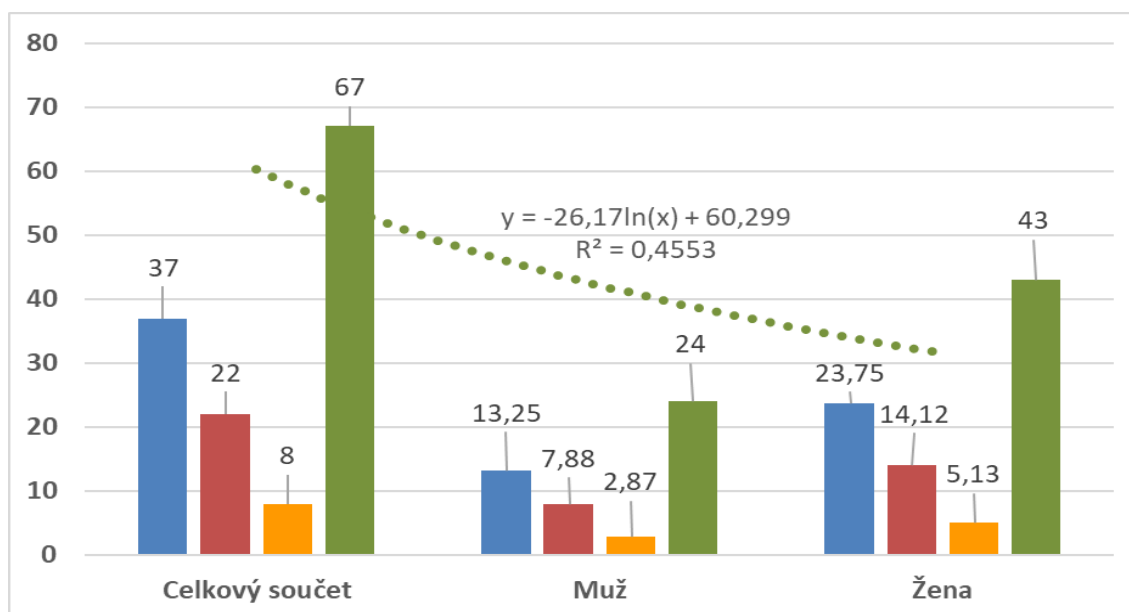
Kontingenční tabulka 3 výpočtu signifikance chí-kvadrát testu

Pozorovaná četnost	Ano	Ne	Nevím	Celkem
Žena	23	18	2	n _j 43
Muž	14	4	6	n _j 24
Celkový součet	n ₁ 37	n ₂ 22	n ₂ 8	n _j 67

Očekávaná četnost	Ano	Ne	Nevím	Celkem
Žena	23,75	14,12	5,13	n _j 43
Muž	13,25	7,88	2,87	n _j 24
Celkový součet	n ₁ 37	n ₂ 22	n ₂ 8	n _j 67
	Hladina významnosti	α 5 %	Signifikace chí-kvadrát testu	G 8,366

Po dosazení do vzorce vychází testové kritérium: G = 8,366	Vyhodnocení:
Kritická hodnota: $\chi_{(1-\alpha)}$; df = 5,991	$\chi_{(1-\alpha)}$; df 5,991 < G 8,366
Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu H ₀₃ o nezávislosti jednotlivých znaků zamítáme a přijímáme hypotézu H _{3A} , která nám říká, že zde existuje určitá závislost mezi názory mužů a žen v rámci poskytování mediační služby v rozvodovém řízení, neboť hodnota testovaného kritéria je větší než hodnota kritická.	

Kontingenční graf 3 výpočtu signifikance chí-kvadrát testu pro hypotézu 3

Výpočet signifikance chí-kvadrát testu nám ukázal výsledky, které prezentují v kontingenční tabulce a grafu 3. Můžeme tedy konstatovat, že pozorovaná četnost ukázala, že z celkového počtu 67 respondentů bylo 23 žen a 14 mužů spokojeno s poskytováním mediální služby v rozvodovém řízení. Záporně se vyjádřilo 18 žen a 4 muži. Zbytek dotazovaných, tedy 2 ženy a 6 mužů označilo odpověď „nevím“. Při následném výpočtu chí-kvadrátu byla hodnota signifikace **8,366**, to znamená, že nulovou hypotézu zamítáme a **přijímáme hypotézu alternativní**, a to **muži a ženy nebyli spokojeni s poskytováním mediální služby v rozvodovém řízení**, hypotéza nám říká, že zde určitá závislost existuje, neboť hodnota testovaného kritéria je větší než hodnota kritická.

Hypotéza 4

Hypotéza nulová H₀₄: Muži a ženy v případě nespokojenosti věděli, na koho se obrátit.

Hypotéza alternativní H_{A4}: Muži a ženy v případě nespokojenosti nevěděli, na koho se obrátit.

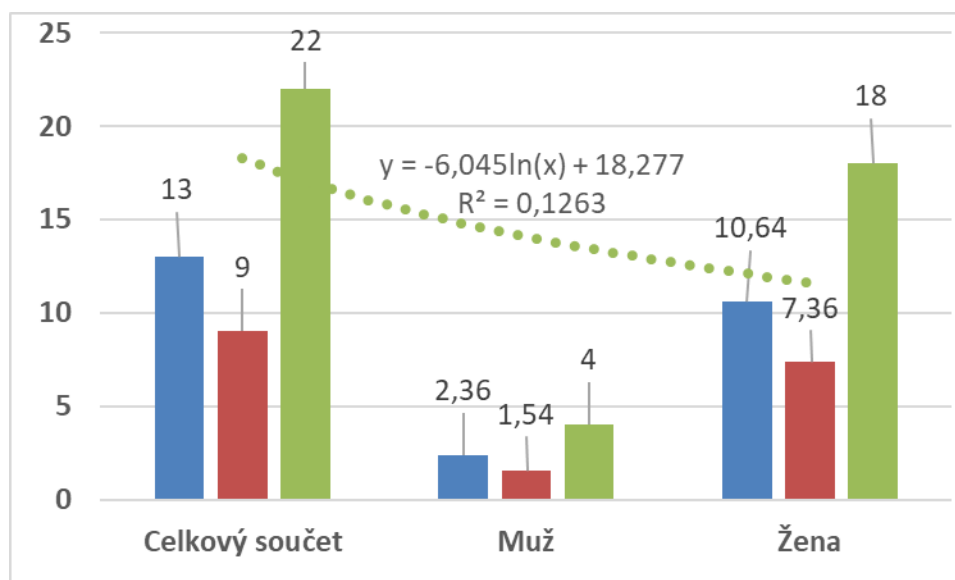
Kontingenční tabulka 4 výpočtu signifikance chí-kvadrát testu

Pozorovaná četnost	Ano	Ne	Celkem
Žena	12	6	n. _j 43
Muž	1	3	n. _j 24
Celkový součet	n₁ 13	n₂ 9	n._j 22

Očekávaná četnost	Ano	Ne	Celkem	
Žena	10,64	7,36	n. _j 18	
Muž	2,36	1,64	n. _j 4	
Celkový součet	n₁ 13	n₂ 9	n._j 22	
	Hladina významnosti	α 5 %	Signifikace chí-kvadrát testu	G 2,337

Po dosazení do vzorce vychází testové kritérium: $G = 2,337$	Vyhodnocení:
Kritická hodnota: $\chi_{(1-\alpha)}$; $df = 3,841$	$\chi_{(1-\alpha)}$; $df 3,841 > G 2,337$
Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu H_0 „Muži a ženy v případě nespokojenosti věděli, na koho se obrátit“ o nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme, neboť hodnota testovaného kritéria je menší než hodnota kritická.	

Kontingenční graf 4 výpočtu signifikance chí-kvadrát testu pro hypotézu 4

Výpočtem signifikance chí-kvadrát testu jsme dospěli k závěrům, které prezentujeme v kontingenční tabulce a grafu 4. Lze tedy konstatovat, že pozorovaná četnost ukázala, že z celkového počtu 22 respondentů, kteří byli nespokojeni, nám

statisticky vyšlo, že z 18 žen jich 12 odpovědělo kladně, tedy že věděly, na koho se obrátit v případě nespokojenosti, zbývající ženy (6 žen) odpovědělo záporně, tedy nevěděly, na koho se obrátit v případě nespokojenosti s mediací v rozvodovém řízení. U mužů byl pouze jeden, který věděl, na koho se obrátit v případě nespokojenosti. Opačně se vyjádřili 3 muži, tedy že nevěděli, na koho se obrátit v případě nespokojenosti s mediací v rozvodovém řízení.

Při následném výpočtu chí-kvadrátu byla hodnota signifikace **2,337**, ta znamená, že nulovou hypotézu, která nám říká, že **muži a ženy v případě nespokojenosti věděli, na koho obrátit**, nezamítáme. V grafu jsem taktéž znázornil křivku výpočtu – logaritmický součet celkově zkoumaných respondentů, mužů a žen ve výzkumu.

4.4 Diskuze výzkumu

Výzkumné šetření bylo provedeno pomocí dotazníku, který obsahoval 17 otázek. Většina z nich byla uzavřená a respondent mohl vybrat pouze jednu možnost odpovědi. Jedna otázka byla polozavřená s možností výběru několika odpovědí současně. Jako forma byl zvolen elektronický formulář Google Forms, který byl distribuován elektronicky.

Výzkumné otázky byly sestaveny s ohledem na výzkumný cíl a stanovené hypotézy. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 67 respondentů, kdy 38 z nich bylo z hlavního města Prahy a 29 z Jihočeského kraje. Všech 67 respondentů odpovědělo na všechny otázky dotazníku. K vyvrácení, nebo potvrzení jednotlivých hypotéz byl použit Pearsonův chí-kvadrát test.

Zjištění jednotlivých výzkumných cílů:

Zda muži a ženy měli o mediaci poznatky před rozvodovým řízením.

- Byla přijata nulová hypotéza H_{01} : Muži a ženy měli o mediaci poznatky před rozvodovým řízením.
- Poznatky o mediaci před rozvodovým řízením mělo 25 respondentů.

Zda účast mužů a žen na mediaci byla dobrovolná.

- Byla přijata nulová hypotéza H02: Účast mužů a žen na mediaci byla dobrovolná.
- Dobrovolně se mediace účastnilo 41 respondentů.

Zda byli muži a ženy spokojeni s poskytováním mediační služby v rozvodovém řízení.

- Nulovou hypotézu H03 o nezávislosti jednotlivých znaků zamítáme a přijímáme hypotézu H3A, která nám říká, že zde existuje určitá závislost mezi názory mužů a žen v rámci poskytování mediační služby v rozvodovém řízení.

Zda muži a ženy v případě nespokojenosti věděli, na koho se obrátit.

- Tato hypotéza je navázaná na odpověď NE u otázky číslo 11.
- Nulovou hypotézu H04 „Muži a ženy v případě nespokojenosti věděli, na koho se obrátit“ o nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme.

Z těchto zjištění můžeme dedukovat, že existuje povědomí o mediaci mezi muži a ženami ještě před rozvodovým řízením. To je velmi důležitá informace, neboť právě povědomí o této možnosti, o této službě je důležité v případech, kdy mediace není nařízena soudní cestou a může mít významný vliv na uskutečnění dohody mezi rozvádějícími se partnery.

S tím souvisí potvrzení hypotézy, že účast mužů a žen na mediaci byla dobrovolná. Je dobrým signálem, že rozvádějící se páry jsou ochotny podstoupit mediaci i v případech, kdy není nařízena soudní cestou. Je to odrazem dobré pověsti mediace jako podpory při řešení sporů mezi manžely.

Zpracování třetí hypotézy ukázalo, že v názorech, zda byli muži a ženy spokojeni s mediací, je vidět rozdíl. U žen je poměr mezi spokojenými a nespokojenými účastnicemi mediace poměrně zanedbatelný, kdežto u mužů jasně převládá spokojenost s mediací. Dobrým znamením však je, že v případě nespokojenosti muži a ženy vědí, na koho se obrátit.

Tato práce se věnuje pohledu na mediaci v rozvodovém řízení. Není pochyb, že je to jedna z možností, jak pomoci překonat partnerům toto složité období (s rozumným výsledkem pro oba zúčastněné) a jak odejít od rozvodu nezatížen křivdami a pocitem

nespravedlnosti. Samotný rozvod je pro oba zúčastněné dosti bolestivý a exmanželé, kteří vyjdou z rozvodového řízení takto nezatíženi, dokáží následně lépe fungovat ve společných věcech, jako je výchova a zaopatření dětí anebo rozdělení majetku.

Kladně lze hodnotit fakt, že na základě výzkumu se ukazuje, že mediace v rozvodovém řízení svůj smysl má, je vnímána pozitivně a společnost o této možnosti často ví a umí ji využít.

ZÁVĚR

Diplomová práce nazvaná „Pohled na mediaci v rozvodovém řízení“ je rozdělena na dvě části – teoretickou a výzkumnou. V teoretické části je popsáno manželství jako takové – je zde uvedena charakteristika, rovněž tato část pojednává o rozvodových řízeních a především o důsledcích těchto řízení. Péče o dítě po rozvodu, výživné, uspořádání společného majetku, to všechno jsou otázky, jež pro rozvádějící se znamenají velkou emoční zátěž.

Zároveň je v práci věnována část prostoru charakteristice rodiny a jejím potřebám, rodičovské odpovědnosti a všem jejím aspektům. To vše je důležité pro porozumění, jak složitá fáze života rozvod je a jak je důležité k němu přistupovat odpovědně a racionálně. Leckdy však nejsou schopni rozvádějící se partneři takovým způsobem uvažovat, a to často z pochopitelných důvodů. Přemíra emocí související se ztrátou manželství, s otázkami o budoucnosti po stránce finanční, citové i praktické mnohdy způsobí, že v oblastech, kde se partneři dříve dokázali dohodnout, najednou dohoda možná není.

V tomto stavu může řadě lidí pomoci služba (mediace), jež je popsána ve třetí kapitole. Je zde charakterizována jak forma mediace, tak její principy, cíle, ale i etické aspekty mediace. Pro porozumění problematice se práce věnuje také mediačnímu procesu a technikám, které se při mediaci používají.

Ve výzkumné části diplomové práce jsou stanoveny čtyři hypotézy a pomocí dotazníkového šetření byla ověřována jejich platnost. Na dotazník odpovědělo 67 respondentů a jejich odpovědi posloužily pro ověření hypotéz. Závěry, které bylo možné přijmout, jsou zajímavé. Lidé mají povědomí o mediaci ještě dříve, než vůbec k rozvodu dojde. To je jistě dobré znamení a je to předpoklad k tomu, aby se lidé rozhodli mediaci využít. Tento předpoklad podtrhl i fakt, že účast na mediaci byla v mnoha případech dobrovolná. Z toho lze usuzovat, že rozvádějící se člověk vnímá mediaci jako něco, co mu dokáže pomoci, a proto je ochoten ji podstoupit a samozřejmě za ni dobrovolně i zaplatit.

Zajímavým zjištěním je, že zatímco mezi ženami byly spokojenost a nespokojenost s mediací zastoupeny poměrně vyrovnaně – mužů spokojených

s mediací bylo výrazně více než těch nespokojených. Proč tomu tak je, je jistě zajímavá otázka, nicméně odpověď na ni je již mimo rámec této práce.

Závěrem lze konstatovat, že cíle výzkumné části práce byly naplněny, přinesly zajímavé poznatky a především se ukázalo, že mediace je služba, o které společnost ví a je ochotna ji dobrovolně podstoupit. Což je nespíš to nejdůležitější. Je to nejen zadostiučiněním pro všechny, kdo pracují v oblasti mediace, ale i dobrou referencí pro ty, kdo o mediaci uvažují.

SEZNAM LITERATURY

- Amvrosiadisová, L., Poláchová Vašátková J., & Vyhnálková, P. (ed). (2008). *Sociální práce v praxi*. Olomouc: Hanex.
- ČSÚ. (2014). *Obrat v rozvodech*. Retrieved July 12, 2020, from <https://www.czso.cz/csu/czso/0b00225862>
- ČSÚ. (2018a). *Míry rozvodovosti podle délky trvání manželství v letech 1950–2017*. Retrieved July 12, 2020, from <https://www.czso.cz/documents/10180/61546938/130055180504.pdf/506ce4a2-4b7d-47e7-af02-54bb42d09eb2?version=1.0>
- ČSÚ. (2018b). *Hrubá míra rozvodovosti ve vybraných evropských zemích v letech 1960–2016*. Retrieved July 15, 2020, from <https://www.czso.cz/documents/10180/61546938/130055181104.pdf/99df220e-7b2c-4bf5-b021-cf1bed635a4e?version=1.0>
- Drápal, D. (2013). *Vztahy, sex, rodina: velký rozvrat a cesta k obnově*. Praha: Návrat domů.
- Dudová, R., & Hastrmanová, Š. (2007). *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál.
- Francová, M., & Dvořáková Závodská, J. (2018). *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: Wolters Kluwer.
- Gardner, R. A. (2010). *Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče*. Praha: Triton.
- Helus, Z. (2009). *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál.
- Hendl, J. (2004). *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál.
- Holá, L. (2011). *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada.
- Holá, L. (2013). *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada.
- Holá, L. (2014). *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges.

- Holá, L., & Hrnčířiková, M. (2017). *Mimosoudní metody řešení sporů: vysokoškolská učebnice*. Praha: Leges.
- Holá, L., & Malacka, M. (2014). *Mediace a reflexe jejích aktuálních trendů*. Praha: Leges.
- Cholenský, R. (2013). *Praktický průvodce mediací: podle nové právní úpravy*. Praha: Linde.
- Chráska, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada.
- Janotová, M. (2014). *Mediace*. Praha: Ústav práva a právní vědy.
- Klabouch, J. (1962). *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis.
- Knetlová, Z. (2017). *Čí je to hra? Zapojování dětí do rozhodovacích procesů jako promyšlená strategie při práci s rodinou ve sporech o dítě*. České Budějovice: Krizové centrum pro děti a rodinu.
- Kotula, J., & Doležal, T. (2015). *Mediace a další vybrané formy mimosoudního řešení sporů ve zdravotnictví*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense.
- Kovářová, D. (2014). *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges.
- Kraus, B. (2008). *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál.
- Kuchařová, E. et al. (2019). *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Levická, J., & Truhlářová, Z. (2015). *Issues of contemporary family in the international context*. (G. Smetanová, překlad.). Hradec Králové: Gaudeamus.
- Mačkinová, M., & Musilová, E. (2013). *Děti a senioři jako klienti sociální práce*. České Budějovice: Nová Forma.
- Malacka, M. (2016). *Mediace dnes – realita a perspektivy*. Praha: Leges.
- Matoušek, O. (2015). *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál.
- Matoušek, O., & Pazlarová, H. (2016). *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova.

- Matoušek, O., Kodymová, P., & Koláčková, J. (ed). (2010). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál.
- Možný, I. (2006). *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Novák, T. (2012). *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada.
- Novák, T. (2013). *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Praha: Portál.
- Novák, T., Corradiniová, S., & a Vypušťák, R. (2015). *Kontakt s dětmi po rozvodu: jak nepřijít o dítě*. Praha: Wolters Kluwer.
- Novotná, V., & Fejt, V. (2009). *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského.
- Novotný, P., Ivičičová, J, Syrůčková, I., & Vondráčková, P. (2017). *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada.
- Plamínek, J. (2013). *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada.
- Rozsypalová, M., Mellanová, A., & Čechová, V. (2003). *Psychologie a pedagogika I: pro střední zdravotnické školy*. Praha: Informatorium.
- Rozum, J. (2010). *Uplatnění mediace v systému trestní justice II*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Růžička, M., & Kollnerová, M. (2011). *Mediace a rodinná mediace*. Olomouc: Michal Růžička.
- Svoboda, K. (2014). *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer.
- Šabatová, A. et al. (2017). *Rodina a dítě II*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv ve spolupráci s Wolters Kluwer.
- Šínová, R., & Šmíd, O. (2014). *Manželství*. Praha: Leges.
- Šínová, R., Westphalová, L., & Králíčková, Z. (2016). *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges.
- Šišková, T. (2012). *Facilitativní mediace: řešení konfliktu prostřednictvím mediátora*. Praha: Portál.

Šišková, T. (ed.). (2016). *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál.

Šmíd, O., & Vacová, R. (2017). *Výživné*. Praha: Leges.

Štern, P., Ouředníčková, L., & Doubravová, D. (ed.). (2010). *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál.

Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.

Veteška, J. (2015). *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer.

Vozár, M. (2010). *The effect of time in a multi-dimensional marriage market model*. Prague: CERGE-EI.

PŘÍLOHY

Příloha 1

Tabulka kritické hodnoty testového kritéria chí-kvadrát (Chráska, 2007, s. 248).

Stupně volnosti	Hladina významnosti	
	0,05	0,01
1	3,841	6,635
2	5,991	9,21
3	7,815	11,341
4	9,483	13,277
5	11,070	15,086
6	12,592	16,812
7	14,067	18,475
8	15,507	20,09
9	16,919	21,666
10	18,307	23,209
11	19,675	24,725
12	21,026	26,217
13	22,362	27,688
14	23,685	29,141
15	24,996	30,578
16	26,296	32
17	27,587	33,409
18	28,868	34,805
19	30,144	36,191
20	31,410	37,566

Příloha 2

Formulář dotazníku

Setkali jste se s mediací v rámci rozvodového řízení?

Tento průzkum slouží jako podklad pro vypracování diplomové práce na téma "Využití mediace v rozvodovém řízení". Budu všem účastníkům průzkumu vděčný za jejich vstupy

***Povinné pole**

1. Vaše pohlaví *

Označte jen jednu elipsu.

Muž

Žena

2. Váš věk v roce rozvodu *

Označte jen jednu elipsu.

25-35 let

35-45 let

nad 50 let

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání *

Označte jen jednu elipsu.

Základní škola

Odborné učiliště

Střední škola s maturitou

Vyšší odborná škola

Vysoká škola

4. Kraj v kterém žijete? *

Označte jen jednu elipsu.

Hlavní město Praha

Jihočeský kraj

5. Měla jste poznatky o mediaci před rozvodovým řízením? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

6. Jak jste se o mediaci dozvěděla? *

Označte jen jednu elipsu.

Informace dostupné v TV/rádio/časopisy a knihy

Na internetu

Od advokáta

Od rodiny/přátel

Jiné

7. Byla jste iniciátorem mediace? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

12. V případě nespokojenosti s mediací vědě/a jste na koho se obrátit? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

13. V případě nespokojenosti s mediací byla příčina v

Označte jen jednu elipsu.

Cena mediace

Délka mediace

Osobnost mediátora

Nestrannost mediátora

Jiné

14. Jaké pasáže (témata) byly nejtěžší probírat v rámci mediačního procesu? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

Společný majetek

Bydlení po rozvodu

Styk s dětmi

Určení porozvodové péče o děti

Výživné

15. Jak můžete hodnotit průběh mediace... *

Označte jen jednu elipsu.

Splnilo má očekávání

Došlo k dohodě s partnerem

Dohoda nebyla i přes mediaci možná

Ukončil/a jsem mediaci předčasně

8. Byl/a jste žadatelem o rozvod? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

9. Jaká byla příčina rozvodu? *

Označte jen jednu elipsu.

Násilí

Nevěra

Závislosti

Finanční situace

Ztráta citů a důvěry ve vztah

Jiné

10. Účast v mediaci, nebo podílení na mediaci bylo... *

Označte jen jednu elipsu.

Dobrovolné z iniciativy rozvádějících se

Nařízeno soudní cestou

11. Byl jste spokojen/a s průběhem mediace? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

Nevím

16. Máte zkušenost s bojkotováním mediace partnerem? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

17. Museli jste vyměnit/odejít od mediátora kvůli předpojatosti? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Ivo Hnid'ák
Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci
a aplikovanou psychoterapii, kombinovaná
forma studia

Název práce: **Pohled na mediaci v rozvodovém řízení**

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2020

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 3 062

Ostatní text: 123 284

Celkový počet znaků: 126 346

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF:

2020_IVO_HNIDAK_Pohled_na_mediaci_v_rozvodovem_rizeni

Text práce ve formátu DOC nebo DOCX:

2020_IVO_HNIDAK_Pohled_na_mediaci_v_rozvodovem_rizeni

Další soubory:

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Ivo Hnidák
 Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
 Název práce: Pohled na mediaci v rozvodovém řízení
 Vedoucí/oponent práce: doc. PaedDr. Slavomír LACA, PhD.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury:

0**	1	2	3	4

Výběr tématu

Závažnost tématu

	•			

Oborová přiléhavost tématu

	•			

Originalita tématu a jeho zpracování

		•		

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		•		

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	•			

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	•			

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	•			

Využití výzkumných empirických metod

	•			

Využití praktických zkušeností

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	•			

Naplnění cílů práce

		•		

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	•			

*

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznosť kapitol a subkapitol

		•		

Dosažené výsledky, odborný vklad, použiteľnosť výsledkov v praxi

		•		

Vhodnosť prezentácie záverov práce (publikácie, referáty, apod.)

		•		

Otázky a námety k diskusi pri obhajobe:

- Nemám otázky do diskusie..

Celkové hodnotenie práce (klady, nedostatky):

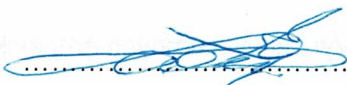
Autor bakalár Ivo Hnidák sa zaoberá vo svojej práci sociálno problematikou a to vidíme už v samotnom názvu Pohľad na mediáciu v rozvodovom řízení z pohľadu sociálnej práce. Štruktúra práce je rozdelená na teoretickú a praktickú časť. V jednotlivých kapitolách a podkapitolách je práca obsahovo zameraná na študijný odbor, o čom svedčí obsah predkladanej diplomovej práce. V úvode autor charakterizuje a opisuje celú problematiku, ktorú rozoberá v jednotlivých kapitolách a podkapitolách. Autor pri písaní použil adekvátnu literatúru (autor použil nielen domácu literatúru ale aj zahraničné publikácie, k tejto problematike, za čo mu patrí pochvala), ktorú uvádza v zozname bibliografických odkazov. V rámci teoretickej časti diplomovej práce opisuje pohľad na zvolenú problematiku, kde charakterizuje rozvod, mediáciu, typy mediácie, rodinu, sociálnu prácu s rodinou, a iné...). Praktickú časť tvorí posledná kapitola ktorá je prínosom predkladanej práce. Autor použil kvantitatívnu metódu a to štandardizovaný dotazník. Autor si v empirickej časti stanovil hypotézy a to nulovú a k nej alternatívnu. Výsledky vyhodnotil aplikovanou štatistikou chi-kvadratu, kde sa mu potvrdili jednotlivé hypotézy. Na základe stanoveného cieľa sa autorovi podarilo splniť cieľ práce a došiel k zaujímavým záverom, ktoré zhrnul do záverečnej kapitoly v rámci diskusie. Domnievame sa, že predložená diplomová práca je zaujímavá spracovaná a spĺňa požiadavky kladené na diplomovú prácu.

Doporučení k obhajobe: doporučuji/~~nedoporučuji~~*

- práca spĺňa požiadavky kladené na diplomovú prácu, preto ju doporučujem k obhajobe.

Navrhovaná klasifikácia: klasifikujem ju stupňom – 1 - 2 (po obhajobe)

Datum, podpis: 08.08.2020

* nehodící se, škrtněte

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Ivo Hnid'ák
 Obor studia: Pražská vysoká škola psychosociálních studií
 Název práce: Pohled na mediaci v rozvodovém řízení
 Vedoucí/oponent* práce: PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury:

0**	1	2	3	4

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			

Oborová přiléhavost tématu

	1			

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		2		

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		2		

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			

Využití výzkumných empirických metod

		2		

Využití praktických zkušeností

	1			

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

0				

Naplnění cílů práce

	1			

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

1				

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	2			

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Co je to hypotéza a jak by měly být hypotézy 3 a dále reformulovány, aby definiční znaky hypotézy naplňovaly?
2. Z jakých recentních výzkumných studií autorka práce vycházela pro formulování hypotéz?
3. Jakým způsobem byla sebrána a analyzována data pro kapitolu 8?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Předložená diplomová práce se zabývá tématem oborově přílehlavým a nesmírně nosným, a to zejména z pohledu příležitostí osob odsouzených k trestu odnětí svobody zapojit se po výkonu trestu zpět do běžného života. Kladně oceňuji, že diplomantka výběr tématu své práce postavila na zkušenosti z odborné praxe.

Diplomová práce je rozdělena tradičně na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je vystavěna na čtyřech hlavních kapitolách, kterými se autorka snaží přiblížit čtenáře stěžejnímu tématu své práce. Přestože osnova tohoto úseku práce nepostrádá na první pohled potřebnou logiku, při detailnějším zkoumání odhaluje čtenář dílčí nejasnosti. Jako první z nich bych uvedla téma první kapitoly, v rámci které se studentka zabývá rodinou jako kriminogenním faktorem. Tento pohled na rodinu a sociální vztahy v ní ovšem není nijak stěžejní pro zaměření práce a čtenáře tak od vlastního tématu dosti odvrací. Další uvedené kapitoly do práce již rozhodně patří. Nezvyklé pojmenování nese ovšem kapitola č. 4 „Oblasti podpory rodinných vztahů“, přičemž autorka práce jako podkapitoly uvádí jednotlivé odbornosti nebo sektory, což je dosti s názvem práce nesourodé. Je rovněž trochu na škodu, že sociální práci jako pomáhající profesi je věnováno jen 1,5 strany textu. Chybný nebo nesrozumitelný se jeví také název kapitoly č. 4.6. Jazyk, který autorka práce jinak využívá, je spíše věcný, dobře sdělný, v některých partiích jsou méně jednoznačné citace.

Praktická část práce je postavena na kvantitativním šetření, ve kterém jsou zkoumány podrobeny vztahy odsouzených k jejich rodinám. Znovu oceňuji výběr tématu, který je neotřelý. Pro účely provedení výzkumu jsou formulovány hypotézy. Bohužel pouze dvě z nich (první a druhá) naplňují znaky hypotézy, zbylé nikoli. Je tedy otázkou, do jaké míry mohly být tyto předpoklady v rámci šetření věrohodně ověřeny.

Data byla sebrána prostřednictvím autorkou konstruovaného dotazníku. Následně byla tato data analyzována tříděním prvního stupně, a to velice přehledně. Následně diplomantka přistoupila k vyhodnocení jednotlivých hypotéz prostřednictvím statistických testů. V závěru práce nechybí potřebná diskuze, ta je ovšem jen shrnutím výsledků výzkumů. Její součástí není konfrontace (diskuze) zjištěných výstupů s aktuálním stavem vědění a praxe. A to je na škodu, neboť autorka se ve své práci dostala dosti daleko a bylo by vhodné výstupy práce reflektovat z pozic dosavadních oborových výzkumů. V závěru práce jsou uvedeny jisté návrhy opatření, stojí ovšem jaksí v režimu „sám voják v poli“ a jsou málo propojeny s předešlým textem.

Práce splňuje nároky vznášené na tento typ kvalifikační práce a doporučuji ji k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Datum, podpis: 9. 9. 2020

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized initials and a surname, likely 'K. J. A.', written over a faint rectangular box.

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Ivo Hnidák
 Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
 Název práce: Pohled na mediaci v rozvodovém řízení
 Vedoucí/oponent práce: doc. PaedDr. Slavomír LACA, PhD.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury:

0**	1	2	3	4

Výběr tématu

Závažnost tématu

	•			

Oborová přiléhavost tématu

	•			

Originalita tématu a jeho zpracování

		•		

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		•		

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	•			

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	•			

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	•			

Využití výzkumných empirických metod

	•			

Využití praktických zkušeností

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	•			

Naplnění cílů práce

		•		

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	•			

*

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznosť kapitol a subkapitol

		•		

Dosažené výsledky, odborný vklad, použiteľnosť výsledkov v praxi

		•		

Vhodnosť prezentácie záverov práce (publikácie, referáty, apod.)

		•		

Otázky a námety k diskusi pri obhajobe:

- Nemám otázky do diskusie..

Celkové hodnotenie práce (klady, nedostatky):

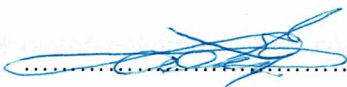
Autor bakalár Ivo Hnidák sa zaoberá vo svojej práci sociálnou problematikou a to vidíme už v samotnom názvu Pohľad na mediáciu v rozvodovom řízení z pohľadu sociálnej práce. Štruktúra práce je rozdelená na teoretickú a praktickú časť. V jednotlivých kapitolách a podkapitolách je práca obsahovo zameraná na študijný odbor, o čom svedčí obsah predkladanej diplomovej práce. V úvode autor charakterizuje a opisuje celú problematiku, ktorú rozoberá v jednotlivých kapitolách a podkapitolách. Autor pri písaní použil adekvátnu literatúru (autor použil nielen domácu literatúru ale aj zahraničné publikácie, k tejto problematike, za čo mu patrí pochvala), ktorú uvádza v zozname bibliografických odkazov. V rámci teoretickej časti diplomovej práce opisuje pohľad na zvolenú problematiku, kde charakterizuje rozvod, mediáciu, typy mediácie, rodinu, sociálnu prácu s rodinou, a iné...). Praktickú časť tvorí posledná kapitola ktorá je prínosom predkladanej práce. Autor použil kvantitatívnu metódu a to štandardizovaný dotazník. Autor si v empirickej časti stanovil hypotézy a to nulovú a k nej alternatívnu. Výsledky vyhodnotil aplikovanou štatistikou chi-kvadratu, kde sa mu potvrdili jednotlivé hypotézy. Na základe stanoveného cieľa sa autorovi podarilo splniť cieľ práce a došiel k zaujímavým záverom, ktoré zhrnul do záverečnej kapitoly v rámci diskusie. Domnievame sa, že predložená diplomová práca je zaujímavou spracovaná a spĺňa požiadavky kladené na diplomovú prácu.

Doporučení k obhajobe: doporučuji/~~nedoporučuji~~*

- práca spĺňa požiadavky kladené na diplomovú prácu, preto ju doporučujem k obhajobe.

Navrhovaná klasifikácia: klasifikujem ju stupňom – 1 - 2 (po obhajobe)

Datum, podpis: 08.08.2020

* nehodící se, škrtněte

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Ivo Hnid'ák
 Obor studia: Pražská vysoká škola psychosociálních studií
 Název práce: Pohled na mediaci v rozvodovém řízení
 Vedoucí/oponent* práce: PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury:

0**	1	2	3	4

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			

Oborová přiléhavost tématu

	1			

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		2		

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		2		

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			

Využití výzkumných empirických metod

		2		

Využití praktických zkušeností

	1			

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

0				

Naplnění cílů práce

	1			

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

1				

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	2			

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Co je to hypotéza a jak by měly být hypotézy 3 a dále reformulovány, aby definiční znaky hypotézy naplňovaly?
2. Z jakých recentních výzkumných studií autorka práce vycházela pro formulování hypotéz?
3. Jakým způsobem byla sebrána a analyzována data pro kapitolu 8?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Předložená diplomová práce se zabývá tématem oborově přílehlavým a nesmírně nosným, a to zejména z pohledu příležitostí osob odsouzených k trestu odnětí svobody zapojit se po výkonu trestu zpět do běžného života. Kladně oceňuji, že diplomantka výběr tématu své práce postavila na zkušenosti z odborné praxe.

Diplomová práce je rozdělena tradičně na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je vystavěna na čtyřech hlavních kapitolách, kterými se autorka snaží přiblížit čtenáře stěžejnímu tématu své práce. Přestože osnova tohoto úseku práce nepostrádá na první pohled potřebnou logiku, při detailnějším zkoumání odhaluje čtenář dílčí nejasnosti. Jako první z nich bych uvedla téma první kapitoly, v rámci které se studentka zabývá rodinou jako kriminogenním faktorem. Tento pohled na rodinu a sociální vztahy v ní ovšem není nijak stěžejní pro zaměření práce a čtenáře tak od vlastního tématu dosti odvrací. Další uvedené kapitoly do práce již rozhodně patří. Nezvyklé pojmenování nese ovšem kapitola č. 4 „Oblasti podpory rodinných vztahů“, přičemž autorka práce jako podkapitoly uvádí jednotlivé odbornosti nebo sektory, což je dosti s názvem práce nesourodé. Je rovněž trochu na škodu, že sociální práci jako pomáhající profesi je věnováno jen 1,5 strany textu. Chybný nebo nesrozumitelný se jeví také název kapitoly č. 4.6. Jazyk, který autorka práce jinak využívá, je spíše věcný, dobře sdělný, v některých partiích jsou méně jednoznačné citace.

Praktická část práce je postavena na kvantitativním šetření, ve kterém jsou zkoumány podrobeny vztahy odsouzených k jejich rodinám. Znovu oceňuji výběr tématu, který je neotřelý. Pro účely provedení výzkumu jsou formulovány hypotézy. Bohužel pouze dvě z nich (první a druhá) naplňují znaky hypotézy, zbylé nikoli. Je tedy otázkou, do jaké míry mohly být tyto předpoklady v rámci šetření věrohodně ověřeny.

Data byla sebrána prostřednictvím autorkou konstruovaného dotazníku. Následně byla tato data analyzována tříděním prvního stupně, a to velice přehledně. Následně diplomantka přistoupila k vyhodnocení jednotlivých hypotéz prostřednictvím statistických testů. V závěru práce nechybí potřebná diskuze, ta je ovšem jen shrnutím výsledků výzkumů. Její součástí není konfrontace (diskuze) zjištěných výstupů s aktuálním stavem vědění a praxe. A to je na škodu, neboť autorka se ve své práci dostala dosti daleko a bylo by vhodné výstupy práce reflektovat z pozic dosavadních oborových výzkumů. V závěru práce jsou uvedeny jisté návrhy opatření, stojí ovšem jaksí v režimu „sám voják v poli“ a jsou málo propojeny s předešlým textem.

Práce splňuje nároky vznášené na tento typ kvalifikační práce a doporučuji ji k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Datum, podpis: 9. 9. 2020

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized initials and a surname, positioned to the right of the text.